

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЛІНГВІСТИКИ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І ПЕРЕКЛАДУ**

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри
_____Л.Г. Буданова
«_____»_____2023 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТР

**ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЄЮ «ГЕРМАНСЬКІ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ
(ПЕРЕКЛАД ВКЛЮЧНО), ПЕРША – АНГЛІЙСЬКА»**

**Тема: ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ПРИЙОМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ СТИЛІСТИЧНОЇ РОЛІ
МЕТАФОР У ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ АЙН РЕЙН «АТЛАНТ РОЗПРАВИВ ПЛЕЧІ»
УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ**

Виконавець: студентка групи ФЛ-201 «М» ХМЕЛИК КАТЕРИНА ВІТАЛІЇВНА

Керівник: канд. пед. наук, доцент РУДІНА МАРИНА ВОЛОДИМИРІВНА

Нормоконтролер: _____ (Кондратенко Юлія Вікторівна)

Київ 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ «МЕТАФОРА» У ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ	6
1.1. Концептуальні основи дослідження стилістичної ролі метафор у художній літературі.....	6
1.2. Метафора як образно-функціональна одиниця літературного дискурсу та труднощі її відтворення в перекладах прозових творів	15
1.3. Особливості відтворення стилістичної ролі метафори у англо-українському перекладі художнього прозового твору	22
1.3.1. Традиційні перекладацькі прийоми відтворення стилістичної ролі метафор	22
1.3.2. Засоби збереження образної функції та смислового навантаження метафор при перекладі прози	26
1.3.3. Відтворення метафоричності авторського стилю	30
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ СТИЛІСТИЧНОЇ РОЛІ МЕТАФОР У ПЕРЕКЛАДАХ ХУДОЖНІХ ПРОЗОВИХ ТВОРІВ	35
2.1. Методологічні принципи виокремлення метафор як лексичної групи	35
2.2. Методи дослідження засобів збереження стилістичної ролі метафор у перекладах творів англomовної художньої літератури українською мовою	39
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ СТИЛІСТИЧНОЇ РОЛІ МЕТАФОР У ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ АЙН РЕНД «АТЛАНТ РОЗПРАВИВ ПЛЕЧІ» УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ	44
3.1. Типи та види метафор і метафоричних символів у романі Айн Ренд «Атлант розправив плечі», труднощі їх перекладу українською мовою	44
3.2. Перекладацькі прийоми відтворення метафор у перекладі роману «Атлант розправив плечі» українською мовою	58
3.2.1. Лексичні трансформації при перекладі метафор.....	58
3.2.2. Лексико-семантичні трансформації при перекладі метафор.....	64
3.2.3. Граматичні трансформації при перекладі метафор	68
3.3. Аналіз перекладацьких прийомів та трансформацій як засобів збереження стилістичної ролі метафор у перекладі досліджуваного роману українською мовою.....	72
Висновки	76
Список використаних джерел	80
Додатки	89
Додаток А	89
Додаток Б.....	94
Додаток В	97
Додаток Г.....	111
Додаток Д.....	113
Додаток Е	116

ВСТУП

Актуальність теми. Культурне, світоглядне та соціальне зближення народів призводить до виникнення контактності, яка є однією з головних причин появи у сучасних лінгвістів особливого інтересу до порівняльного вивчення мов. Як відомо, мовна особистість знаходить своє вираження в емотивних та емотивно-оцінних аспектах мови та мовлення. Істотним елементом культурної грамотності мовної особистості та вторинної мовної особистості, що формується в процесі вивчення іноземної мови, є використання різних стилістичних засобів, у тому числі і метафор.

Актуальність теми полягає в тому, що метафори є важливим засобом стилістичної виразності в художній літературі, а їх переклад іншими мовами є складним завданням, оскільки метафоричне вираження може мати різні асоціації в різних культурах і мовах. Дослідження перекладацьких прийомів збереження стилістичної ролі метафор у романі Айн Ренд «Атлант розправив плечі» українською мовою може допомогти краще зрозуміти стилістику твору та вивчити специфіку перекладу метафор.

Метою курсової роботи є дослідження перекладацьких прийомів збереження стилістичної ролі метафор у романі Айн Ренд «Атлант розправив плечі» у перекладі українською мовою, шляхом виокремлення чинників їхньої перекладності / неперекладності.

Реалізація поставленої мети передбачає виконання низки **завдань**:

- охарактеризувати концептуальні основи дослідження стилістичної ролі метафор у художній літературі;
- дослідити метафору як образно-функціональну одиницю літературного дискурсу та визначити труднощі її відтворення в перекладах прозових творів;
- визначити методологічні засади дослідження стилістичної ролі метафор у перекладах художніх прозових творів;
- дослідити типи та види метафор і метафоричних символів у романі Айн Ренд «Атлант розправив плечі», труднощі їх перекладу українською мовою;

- проаналізувати перекладацькі прийоми та трансформації як засоби збереження стилістичної ролі метафор у перекладі досліджуваного роману українською мовою.
- дослідити стилістичну роль метафор та способи її відтворення.

Об'єктом дослідження є метафори та перекладацькі прийоми у романі Айн Ренд «Атлант розправив плечі» та їх переклад за авторством Софії Андрухович.

Предметом дослідження є перекладацькі прийоми збереження стилістичної ролі метафор у романі Айн Ренд «Атлант розправив плечі» у перекладі українською мовою.

Методи дослідження спрямовані на аналіз тексту роману, вивчення літератури з теорії перекладу та стилістики; застосовано описовий метод, метод контекстуального аналізу для порівняння оригінального тексту з його перекладом українською мовою.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що в дослідженні ідентифіковано стилістичну роль метафор у романі та його перекладі; з'ясовано роль метафор у відтворенні глибинних мотивів твору; зроблено спробу виявлення ролі перекладача в збереженні адекватного сприйняття твору в українській культурі; виявлено перекладацькі прийоми збереження стилістичної ролі метафор у перекладі роману українською мовою.

Практичне значення отриманих результатів. Результати дослідження можуть бути корисними для перекладачів, літературознавців, студентів гуманітарних спеціальностей; допоможуть з'ясувати роль метафоричних образів у формуванні стилістики тексту й надати рекомендації щодо перекладацьких прийомів збереження стилістичної ролі метафор у перекладах; можуть бути використані на практичних та семінарських заняттях з дисциплін «лексикологія», «стилістика», «теорія та практика перекладу».

Особистий внесок випускника. У перебігу дослідження проаналізовано теоретичні джерела, проведено лінгвістичний аналіз тексту українського перекладу та визначено перекладацькі прийоми збереження стилістичної ролі метафор у перекладі.

Апробація отриманих результатів. Матеріали роботи оприлюднено на XXIII Міжнародній науково-практичній конференції молодих учених і студентів «Політ. Сучасні проблеми науки» (Київ, 2023), а також у збірнику матеріалів VI Міжнародної науково-практичної інтернет конференції «Сучасні тенденції у викладанні іноземних мов у світі» (Суми, 2023).

Публікації. Основні результати дослідження опубліковано у збірнику тез доповідей XXIII Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених і студентів «Політ. Сучасні проблеми науки» (Київ, 2023), а також тези у збірнику матеріалів VI Міжнародної науково-практичної інтернет конференції «Сучасні тенденції у викладанні іноземних мов у світі» (Суми, 2023).

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, що включає 100 найменувань, 6 додатків.

РОЗДІЛ 1

Теоретичні засади дослідження поняття «метафора» у перекладознавстві

1.1. Концептуальні основи дослідження стилістичної ролі метафор у художній літературі

Платон і Аристотель започаткували дослідження метафори ще дві тисячі років тому. В античні часи метафора вивчалася більш інтенсивно в риториці та поезиці. Незважаючи на той факт, що люди почали займатися концептуальним дослідженням метафори кілька тисяч років тому, певний погляд на цей феномен ще не склався. Метафора як поняття цікавить і сучасних лінгвістів, філософів та психологів, що є свідченням нового етапу у розвитку її досліджень фундаментальними науками.

Аналіз наукової літератури стосовно досліджень метафори відображає різноманітність думок щодо теорії цього явища. Багато дослідників висувають низку суперечливих положень, оскільки предмет концептуального дослідження має достатній ступінь складності. Насамперед складність визначається тим, що дослідникам доводиться вивчати мову як стійку систему, яка має стабільні мовні значення і одночасно є творчим процесом, що породжує сенс у комунікації [12, с. 29].

У різних джерелах містяться різні визначення поняття метафори. Так, у словнику лінгвістичних термінів метафора розглядається як трансформація абстрактного поняття у певний план за допомогою так званого скороченого порівняння [25, с. 181].

У сучасному тлумачному словнику української мови метафора – це «художній засіб, що полягає в переносному вживанні слова або виразу на основі аналогії, схожості або порівняння, а також слово або вираз, ужиті в такий спосіб» [11, с. 192].

Новий енциклопедичний словник трактує метафору як вид тропу, що відрізняється певною експресивністю, як перенесення властивостей одного предмета чи явища на інший, яке автор виконує, спираючись загальні подібні ознаки цих предметів або їх контраст [56, с. 205].

Метафора – з точки зору сучасних лінгвістичних напрямків, таких як когнітивний підхід, – є основною ментальною операцією, за допомогою якої людина

пізнає, структурує і пояснює навколишній світ. Метафори сприяють вираженню людських думок. Крім того, самі по собі людські розумові процеси метафоричні в значній мірі. Упорядкування та визначення системи понять людини також здійснюється метафорично. Вживання метафор як виразів мови можливе саме завдяки їх наявності в людській системі понять [25, с. 92].

Провівши аналіз визначень метафори, ми дійшли висновку про те, що більшість джерел визначають метафору як явище, що виражає приховане порівняння, яке здійснюється завдяки застосуванню назви одного предмета до іншого і виявляє таким способом будь-яку важливу рису іншого предмета. За допомогою метафор ми звертаємо увагу на якусь подібність (зазвичай нову і раптову) між двома та більше предметами.

Завдяки тому, що останнім часом лінгвістичні концептуальні дослідження стосувалися проблем, пов'язаних із функціями мови в мові, формуванням і передачею сенсу у висловлюваннях, більшість із уже досліджених явищ, у тому числі й метафора, набули нових граней. Здебільшого це сталося через «вторгнення» у проблематику лінгвістики таких наук, як психологія та соціологія, які породили кілька міждисциплінарних напрямів, що досліджують мовну діяльність, її зв'язок з мисленням та пізнавальними людськими здібностями [38, с. 39-42].

За традицією метафору вважають прихованим порівнянням, тому вона вживається без таких предикатів подібності як «схожий», «нагадує» та ін. і компаративних сполучень «як», «ніби», «точно» та ін.

Праці з дослідження метафори містять три підходи до опису її лінгвістичної природи, виділені Т. Семегин:

- 1) метафора, яка виступає в ролі способу існування значення слова;
- 2) метафора, що є явищем синтаксичної семантики;
- 3) метафора, що є способом передачі змісту у мовному акті [57].

Перший підхід розглядає метафору як явище лексикології. Уявлення про мову як про стабільну систему, незалежну від комунікативної діяльності, тісно пов'язане з цим підходом, тому він визначається як традиційний. Таким чином, можна стверджувати про реалізацію метафори у структурі мовного значення слова. Другий

підхід звертає особливу увагу на метафоричне значення, яке виникає при взаємодії слів у словосполученні або реченні. Цей підхід набув широкого поширення, оскільки розглядає метафору лише на рівні синтаксичної сумісності слів. У третьому підході образне порівняння розглядається як механізм, формуючий зміст висловлювання у різних функціональних видах промови. Метафора тут постає у ролі функціонально-комунікативного явища, що реалізується у висловлюванні чи тексті [57].

У разі метафори об'єкт не належить до того класу, до якого він входить. Він включений у категорію, в якій він не може бути визначений на раціональній підставі. Завдяки схожості зі стереотипом класу є можливим виділення певного різновиду всередині іншого класу. Порівняння, таким чином, стає джерелом нового значення. Також слід зазначити той факт, що основний вид метафори виражений уособленням чи персоніфікацією, суть якого визначається перенесенням ознак живої істоти на щось неживе, що починає діяти як одухотворене [44, с. 28].

У лінгвістиці виділяється кілька загальних аспектів метафоризації значення слів:

- 1) перенесення фізичної ознаки предмета на людину, виділення та позначення психічних властивостей особистості, наприклад, «тупий», «різкий», «м'який» тощо;
- 2) перетворення атрибута предмета на атрибут абстрактних понять, наприклад, «поверхнєве судження», «порожні слова»;
- 3) віднесення ознаки чи дії особи до предметів, явищ природи та абстрактних понять. Наприклад, принцип антропоморфізму: «буря плаче», «час біжить» і т.д.;
- 4) перенесення ознак природи та природних родів на людину. Наприклад, «вітряна погода» та «вітряна людина», «лисиця і людина замітають сліди».

Таким чином, метафоричні процеси мають протилежні напрями: від людей до природи, від природи до людей, від неживого до одухотвореного і навпаки. Однак предметні категорії дуже рідко виступають у ролі абстрактних [63].

Існує розподіл метафор відповідно до їх різноманітних додаткових значень, які супроводжують певне метафоричне порівняння або протиставлення двох об'єктів або явищ. Наприклад, метафора, яка ґрунтується на перебільшенні, визначається як гіперболічна.

Крім того, класифікувати метафори можна за метафоризуючими частинами мови. Таким чином, можна виділити дієслівні, субстантивні та ад'єктивні метафори [Петрова 1989: 63].

Субстантивна метафора визнана багатьма дослідниками як найбільш уживана. Т. Семегин було виділено три структурні типи даного виду метафори:

- 1) метафора-речення;
- 2) метафора-словосполучення;
- 3) метафора, відокремлена структурно та широко представлена у мові як звернення чи номінативне речення [57].

Субстантивна метафора здатна характеризувати предмет і класифікувати його. Вона подібна до таксономічного принципу мислення, який передбачає включення об'єкта до одного вузького класу і характеристику предмета, що виділяє необмежений набір властивостей. Особливістю метафори є прагнення дотримання принципу одиницності. Метафора виводить назовні предметну сутність, уникаючи у такий спосіб плюралізму [60].

Емоційно-оціночні характеристики мають на увазі поділ метафор на метафори з нейтральною оцінкою, негативною оцінкою (пейоративні) та позитивною оцінкою (меліоративні).

Метафора, що складається з одного слова чи словосполучення, називається простою. Метафора, що складається з кількох слів, які вживаються метафорично і створюють єдиний образ, називається розгорнутою. Так, розгорнута метафора представляє набір взаємопов'язаних між собою простих метафор, які доповнюють одна одну і посилюють мотивованість образу завдяки тому, що їхні плани з'єднуються повторно та функціонують паралельно [42, с. 38].

Поняття «розгорнута метафора» представлено безліччю різних дефініцій, однак у лінгвістичному середовищі суть цього явища досі розуміється неоднозначно. Точно визначити цей феномен складно через існування безлічі проміжних явищ, які термінологічно не позначені [36, с. 51].

З визначення І. Корунець впливає, що розгорнута метафора являє собою реалізацію кількох образів, які пов'язані між собою одним головним словом [36, с.

221]. Т. Деркач-Степанова називає даний вид метафори явищем, що має складне семантичне утворення (розгорнуте словосполученням, реченням або великою мовною одиницею) [17, с. 215]. Такі лінгвісти, як Т. Гуцуляк та З. Грабовська [13] пропонують логічне визначення розгорнутої метафори і представляють її як образну картину з тісно пов'язаними між собою ланками. В. Березинський подає своє визначення розгорнутої метафори, виділяючи її аспекти (семантичний, структурний та функціональний). Таким чином, розгорнута метафора є складною, організованою ієрархічно семантико-структурною єдністю, яка передає комплексний образ [8, с. 80].

Існує ще поділ метафор за їхньою структурою. Це розподіл на одночленні та двочленні метафори. У двочленній метафорі два предмети або явища з ознаками, що співвідносяться, зберігаються, тобто передбачається наявність того, хто позначає, і того, що позначається (основного і допоміжних суб'єктів).

Наприклад, *a doll of a girl, an angel of a wife*. В українській мові подібні конструкції зазвичай перекладаються за допомогою антитези. Наприклад, не дівчинка – лялька, не дружина – ангел. Також існують формально подібні конструкції. Наприклад, долоні латаття, факел горобини і т.д. [5, с. 19-23].

Метафора (особливо розгорнутий тип) розгортається на різних рівнях мови, тому слід звернути увагу на композиційну метафору, що реалізується лише на рівні композиції тексту. Такі метафори, як композиційна та сюжетна, зазвичай поширюються на весь роман. Безліч сучасних художніх літературних творів про сучасне життя, у яких створення образності відбувається завдяки зіставленню і протиставленню життя з сюжетами з міфології, містять композиційну метафору.

Метафори можна класифікувати залежно від частоти вживання та стилістичної ролі, яку вони виконують. Таким чином, можна виділити:

а) Сухі (стерті) метафори. Наприклад, «глухий провулок».

б) Загальнопоетичні метафори (образні). Вони відомі всім і зустрічаються у поезії. Наприклад, «сивий туман».

в) Індивідуально-авторські метафори спостерігаються лише один раз. Наприклад, ситець неба.

Також метафори можна розділити за перенесенням за подібністю:

1. Форми (срібна обручка – кільце доріг).
2. Розташування (крило голуба – крило будівлі).
3. Функції (гусяче перо - сталеве перо).
4. Кольори (золотий ланцюжок – золота осінь).
5. Оцінки (ясний день – ясний погляд).
6. Враження, що виробляється (теплий день – теплий прийом).
7. У способі подання дії (охопити ногами – охопило занепокоєння).

Лінгвістами Лаккофом і Джонсоном було виділено такі типи метафор:

а) орієнтаційні метафори. Кожна культура має свій погляд на світ та представлена своїми метафорами, тобто унікальними способами опису предмета, тому такі метафори потребують дослівного перекладу.

б) онтологічні метафори. У цих ситуаціях частіше здійснюється переклад, який в тій чи іншій мірі має подібності з поняттям культури оригіналу. Такий переклад називається еквівалентним [84].

Більш того, Пітером Ньюмарком було виділено кілька типів метафор, які включають:

1. Стерті метафори, не помітні під час вживання. Найчастіше такі метафори перекладаються дослівно. Наприклад, *sunrise* – сонце встає.

2. Метафори-кліше, що використовуються тільки в конотативній функції, тобто з урахуванням асоціації. Наприклад, *backwater* – застій, *at the end of the day* - підсумок. Переклад таких метафор здійснюється за допомогою заміни.

3. Звичайні метафори, тобто ідіоми та фразеологізми. В цьому випадку перекладач може використовувати два види перекладу: дослівний (наприклад, *take the bull by the horns* – взяти бика за роги) та еквівалентний (наприклад, *make hay while the sun shines* – куй залізо поки гаряче)

4. Адаптовані метафори. Слова, вживані політиками, які виступають на мітингах, зустрічах тощо. Наприклад, *Labour's Achilles heel is that ...* - Ахіллесова п'ята Лейбористської партії ... У таких випадках перекладачеві необхідно зберігати зміст, використовувати перефразування, опущення або додавання або знайти прийнятний еквівалент у мові перекладу, який задовольнив би обидві сторони. Адже як відомо,

некоректний переклад може стати початком конфлікту між сторонами чи навіть війни. Таким чином, перекладачеві потрібно мати певні знання культури та розмовних манер обох країн, щоб правильно вжити якесь слово. Так, наприклад, дракон є священним символом в Китаї, проте деякі західні країни відрізняються неоднозначним ставленням до цього символу.

5. Недавні метафори (неологізми). Наприклад, *headhunter* – спеціаліст по підбору персоналу. У подібних ситуаціях дослівний переклад не є доречним, і найчастіше перекладач користується транслітерацією, якщо аудиторія знайома з цим словом, інакше надається пояснення.

6. Оригінальні метафори (індивідуальні авторські метафори). Такі метафори належать до художнього стилю. Робота перекладача тут полягає у збереженні форми та змісту. Наприклад, ...я струсив пил із бордової шкіри цієї книги. При перекладі перефразувати таку метафору не можна, оскільки фраза втратить свій сенс, і читач чи слухач не зможе відчутти авторський ідіостиль автора. Саме тому при перекладі подібних метафор використовується дослівний переклад.

Все, що стосується функціонування метафор у мові, досі не визначено у лінгвістиці. Деякі дослідники називають лише три прагматичні функції метафори: інформаційну, що впливає, та що характеризує. Тим не менш, кількість функцій все ж таки набагато більша.

Наступна класифікація метафоричних функцій була запропонована А. Гаврилюк:

1. Апелятивна функція. Дана функція полягає у спонуканні слухача до сприйняття будь-якої інформації та впливу на емоційно-вольову чи інтелектуальну сторону його психіки. Людська свідомість володіє пов'язаними між собою двома компонентами: логічним або інформаційним та емоційно-вольовим.

Підвищена образність метафори, а також яскраво виражений емоційно-оцінний компонент дозволяє метафорі впливати на логічний компонент свідомості людини через емоційний вихід, тому метафора часто присутня у ситуаціях, які вимагають впливу на ту чи іншу аудиторію [12, с. 23].

2. Індикативна функція полягає у первинному найменуванні будь-якого об'єкта насправді. Метафорами, що виконують цю функцію, можуть бути, наприклад, такі комп'ютерні терміни як «вікно», «кошик», «миша». Такі метафори мають спочатку малу образність і надто очевидну візуальну або функціональну подібність.

3. Мнемонічна функція. Метафора, що виконує цю функцію, допомагає краще запам'ятовувати інформацію, завдяки емоційно-оцінній природі створюваного образу [17, с. 53].

4. Текстотворча функція. Ефектом текстотворення служить те, що особливості метафоричної інформації мають панорамність образу, великою часткою несвідомого у структурі цього образу та плюралізмом образних відображень. Неквапливо читаючи текст людина починає погоджуватися з думкою чи спростовувати її, додавати свою аргументацію. Цьому сприяє метафора.

5. Жанроутворююча функція метафор полягає в наявності у метафори властивостей, що беруть участь у створенні конкретного жанру художньої літератури. Вважається, що жанровість і стиль пов'язані між собою. Так, багато загадок, прислів'я, оди, ліричні вірші можуть відрізнитися наявністю метафори. Народні прикмети також розкривають жанроутворюючу функцію, оскільки часто виступають як метафори ситуації. Наприклад, якщо вам на зустріч йде людина з порожніми відрами – на вас чекає невдача, порожня дорога [17, с. 58].

6. Контактвстановлююча функція передбачає здатність метафори встановлювати емоційний контакт із аудиторією. Інтерпретуючи метафору, людина виявляє свої отримані знання та досвід. Коли людина усвідомлює, що той, хто говорить і слухає, мають початковий досвід та знання, у нього виникає почуття спільності. Завдяки вживанню в промові метафор, які отримали своє поширення в конкретному соціумі, є можливим створення почуття спільності та солідарності [17, с. 61].

7. Експресивна функція проявляється у здатності метафори привертати або утримувати увагу слухача за допомогою підвищення образності тексту та внесення елементів непередбачуваності. Ця функція відіграє дуже важливу роль в аргументативному дискурсі, оскільки, щоб переконати аудиторію, в першу чергу,

потрібно привернути її увагу. Це можливо за допомогою використання тропів, що роблять мову незвичайною та інформативною.

8. Інформативна функція полягає в тому, що, використовуючи метафори, той хто говорить передає ту чи іншу інформацію про те, що відбувається у подіях чи явищах. Кожна метафора має когнітивний зміст і є продукуванням нової інформації, здобуттям якісно нового знання. Метафора надає мовленню динамічність завдяки мінімалізації структури висловлювання та зменшення мовних витрат, що сприяє прискоренню процесу висловлювання. Крім того, володіє інформацією кількох типів: раціональною, тобто інформацією про предмет мови, оцінною, тобто метафора здатна відображати оцінку предмета мови, прагматичною, оскільки метафора дає інформацію про мовленнєву установку того, хто говорить [17, с. 63].

9. Інтеграційна функція відбиває здатність метафори збільшувати ступінь запам'ятовування тексту її підвищеною образністю, створення нових концептуальних зв'язків. Крім того, дана функція передбачає необхідність звернення до попереднього досвіду та наявним знанням у процесі інтерпретації, оскільки щоб зрозуміти метафору, необхідно не тільки обробляти інформацію, що міститься в висловлюваннях, а також здійснювати вихід за межі автоматичного розуміння промови [17, с. 65].

10. Естетична функція полягає в тому, що метафора доставляє естетичне задоволення, коли її продукують чи інтерпретують. Тропи мають естетичну цінність, оскільки вони змушують свідомість виконати таке творче завдання як заповнення недомовленого. Тропи є не тільки мовною дією та мовною грою, але й знанням світу та творчим зусиллям розуму. Метафора є певним когнітивним завданням, вирішуючи яке, людина може отримувати задоволення, адже для людини є психологічно більш цінним те, що вона виконує, докладаючи певних зусиль, ніж те, що діалося йому без особливої праці [17, с. 67].

11. Завдяки своїй конспіруючій функції метафора здатна засекречувати сенс. Однак не всі метафоричні шифри мають на увазі наявність смислової конспірації. Літературний твір зазвичай містить метафоричне кодування, а не конспірацію сенсу. Народні загадки відрізняються високим ступенем засекреченості образу. Наприклад,

Дарина та Марія виглядають, вік не зійдуться.. Якщо людина не знає відгадку, то йому дуже складно визначити, що в даному випадку з допомогою метафор представлено підлогу та стелю.

12. Крім того, метафора виконує емоційно-оцінну функцію, оскільки вона є відмінним засобом впливу на слухача. Емоційно-оцінна реакція викликається наявністю образу і нових метафор у тексті. Завдяки розвитку значень найменування, що належать одним і тим же реаліям, денотатам, поняттям, стають більш різноманітними, а їх характеристики глибшими, крім того, посилюється експресія, що супроводжується появою нових оціночних елементів [17, с. 68].

Таким чином, метафора може сприяти запам'ятовуванню, конспірації, шифруванню, кодуванню та роз'ясненню; даний феномен здатний відкривати нове і, водночас, берегти мовленнєві традиції. Однією з найважливіших властивостей метафори також є те, що вона викликає почуття, що необхідні адресанту.

Отже, стилістична роль метафор у перекладознавчому аспекті полягає в тому, що вона допомагає передати не тільки лексичне значення, але й емоційне, образне та конотативне значення слова. У процесі перекладу важливо зберігати ці характеристики метафори, оскільки вони є важливим елементом комунікації та впливають на сприйняття тексту отримувачем. Крім того, перекладач повинен враховувати культурні та історичні контексти, щоб зберегти автентичність тексту та передати всі його значення. Таким чином, метафора має важливе значення у перекладознавстві та є одним з ключових елементів, які повинен враховувати перекладач у процесі перекладу.

1.2. Метафора як образно-функціональна одиниця літературного дискурсу та труднощі її відтворення в перекладах прозових творів

Художній стиль мовлення є мовою літератури та мистецтва, за його допомогою передаються емоції та почуття, художні образи та явища. Художній стиль найчастіше використовується в письмовій мові, завдяки тому, що він виступає у ролі способу самовираження письменників.

Метафора постає як провідна фігура художнього стилю, яка завдячує своїм виникненням використанню додаткових значень слів. Використання метафори у прозовому творі сприяє встановленню між цими значеннями слів нових зв'язків.

У художньому мисленні за допомогою додаткових ознак слів, виражаються моменти чуттєвої наочності, здійснюється розкриття значних рис при відображенні дійсності. Завдяки метафорі читач збагачує своє уявлення про той чи інший предмет, для характеристики якого метафора приваблює нові явища та розширює уявлення про різні властивості цього предмета. Таке значення метафори називається пізнавальним.

Метафора, виступаючи у ролі тропу, є загальномовним явищем. Саме художня література сприяє прояву її особливого значення, оскільки письменник прагне найбільш індивідуально і конкретизовано показати дійсність, а зробити це він може за допомогою метафори, яка як образно-функціональна одиниця літературного дискурсу, відтіняє різні деталі, властивості, явища, ознаки.

Створюючи прозовий твір, письменник оперує поняттями та їх вторинними значеннями, враховуючи їх зв'язки з іншими поняттями, які тією чи іншою мірою відображають зв'язки даних понять (явищ) у реальному світі. Використання тих чи інших понять залежить від особливостей письмової свідомості, тобто від того життєвого процесу, що притаманний автору [68, с. 97].

Однак у рамках одного художнього стилю на ставлення до метафори буде впливати спрямованість та особливості літературної майстерності у межах творчості одного автора та в межах певного прозового твору. Тому метафора служить засобом створення художніх образів, і лише здійснюючи конкретний аналіз, можна встановити місце, значення та якість метафори у літературному дискурсі, творчості чи стилі, оскільки метафора є моментом відбиття навколишньої дійсності [8, с. 102].

При створенні розгорнутої метафори, письменники можуть оживити якусь стерту загальномовну. У подібних випадках перекладач може передати образ двома способами:

- а) основний образний стрижень фігури або його повністю замінити;
- б) власним розгорнутим чином у перекладі [27,с. 206].

Проблема співвідношення оригінального і перекладного тексту метафор уже давно привертає увагу лінгвістів. З виникненням когнітивного напрямку зазначена проблема набула особливої гостроти. Стало очевидно, що підбір перекладацьких трансформацій окремо взятих одиниць тексту не настільки актуальний, і на перше місце виходить передача когнітивної домінанти оригіналу.

Особливу роль у цьому відіграє когнітивна теорія метафори, прихильники якої дотримуються широкого підходу до відокремлення метафор, зважаючи на те, що різні тропи у своїй основі мають одні й ті самі когнітивні моделі перенесення значення. У широкому підході не враховуються формальні та змістовні ознаки фрагментів тексту, що включають у себе одиниці непрямой номінації (не беруться до уваги відмінності між іменниковими, дієслівниковими, предикативними, генітивними метафорами, і всі тропи розглядаються як перенесення семантичного типу).

На сьогодні концептуальна метафора, як об'єкт одного з напрямків сучасної когнітивної лінгвістики, що активно розвивається, є одним із найпродуктивніших засобів інтерпретації концептуальної (мовної) реальності.

З когнітивної теорії випливає, що художній текст дає можливість визначення індивідуальної специфіки метафоричної картини світу конкретного автора і способів її реалізації в тексті перекладу. Неминучим у такому разі стало наше звернення і до проблем відображення в художньому тексті авторської мовної картини світу, поетичної картини світу та ідіостилю, описаних у роботах Т. Семегин, В. Шестакова та інших дослідників.

Багато лінгвістичних, літературознавчих, культурологічних, філософських та психологічних проблем пов'язані з перекладом метафор. Необхідно знайти правильний підхід до вивчення способів перекладу метафори, як образно-функціональної одиниці літературного дискурсу, оскільки адекватна передача образної інформації та відтворення стилістичного ефекту, властивого вихідному тексту, у перекладі дуже важливі.

Теорія перекладу давно сформулювала «закон збереження метафори», який передбачає збереження метафоричного образу при перекладі мірою можливості.

Порушення цього закону може призвести до зміни сенсу фрази та зниження її естетичного та прагматичного ефекту [14, с. 46].

Опускаючи метафори, що використовуються в оригіналі, перекладач здебільшого спотворює авторський задум. Виявивши метафору, перекладачеві необхідно вирішити, чи доречно її відображення у перекладі та яким способом можна її відобразити якнайкраще. Художній текст передбачає наявність естетичного ефекту більшою мірою, ніж інших складових. У таких випадках втрата метафори призводить до неповної передачі сенсу, тому при перекладі дуже важливо зберігати метафоричний образ [36, с. 113].

Однак збереження такого образу іноді буває неможливим і практика перекладу традиційно розмежовує конвенційні (стерті, мовні) метафори та авторські (креативні, мовні, індивідуальні) метафори та порівняння. Залежно від того, до якого типу належить метафора, можна назвати та її методи перекладу.

Так, перекладаючи конвенційні метафори, необхідно знаходити загальноживані аналоги у мові перекладу, однак, якщо справа стосується авторських метафор, слід перекладати їх настільки близько до оригіналу, наскільки це можливо. Отже, І. Корунець було виділено кілька видів перекладу конвенційних метафор:

1. Переклад, який базується на тому самому образі. Наприклад, *broken english* – ламана англійська;
2. Переклад, заснований на іншому схожому образі. Наприклад, *a ray of hope* - проблиск надії;
3. Дослівний метафоричний переклад. Наприклад, як *black assin* - чорний, як гріх;
4. Неметафоричне пояснення. Наприклад, *as large as life* – в натуральну величину [36, с. 125].

Наступні чотири способи передачі метафор були розмежовані Г. Дядюрою:

1. Використання еквівалентних відповідностей. Такий спосіб перекладу використовується за наявності у мові перекладу регулярних відповідностей для оригінальної метафори. Наприклад, безліч стертих англійських метафор має українські еквіваленти, які зафіксовані у лексикографії.

2.Вживання варіативних відповідностей у певних випадках за наявності способів передачі метафоричного виразу, які зафіксовані у словнику.

3.Спосіб трансформацій, що передбачає повну заміну основи метафори оригіналу.

4.Передача метафор за допомогою калькування, яке полягає у відновленні повного аналога оригінальної метафори у перекладі [18, с. 20].

При перекладі також необхідно враховувати той факт, що в результаті буквального перекладу метафори може з'явитися образ, який абсолютно чужий мові перекладу. У таких випадках слід використовувати неметафоричне пояснення. Таким чином, «закон збереження метафори» є якоюсь тенденцією, рекомендацією для перекладачів, а не суворою догмою.

Теорія концептуальної метафори Дж. Лакоффа та М. Джонсона крім виділення конвенційних та авторських метафор пропонує класифікацію, що базується на концептах, що входять до складу моделі.

Таким чином, виділяються структурні, орієнтаційні та онтологічні метафори. Кожен різновид метафор супроводжується різними методами перекладу.

Орієнтаційні метафори засновані в основному на фізичному досвіді. Оскільки будь-якій людині будь-якої культури властиве тіло певної форми, що взаємодіє з навколишнім світом, орієнтаційні метафори здебільшого перекладаються дослівно.

Деяка недискретна сутність представлена у вигляді більш конкретно, лежить в основі онтологічних метафор. В такому випадку наявність у мові перекладу відповідного концепту гратиме головну роль під час перекладу. У більшості випадків перекладач повинен шукати еквівалентний концепт, який тією чи іншою мірою схожий з поняттям мови оригіналу прозового твору.

Структурні метафори, які співвідносять два концепти, структуруючи один у термінах іншого, зазвичай обумовлені культурою, тому, перекладаючи такі метафори, слід враховувати присутність такого ж способу подання досвіду у культурі країни мови перекладу.

Виділення стандартних процедур метафоричного перекладу було запропоновано Пітером Ньюмарком. Вчений виділяє такі процедури як:

- а) збереження аналогічного способу відтворення метафори, тобто дослівний переклад;
- б) переклад метафори за допомогою порівняння;
- в) заміна еквівалентною метафорою мови перекладу;
- г) збереження аналогічного метафоричного образу та додавання пояснення, що робить основу порівняння експліцитною;
- д) перефразування.

У наступній класифікації запропонованої Н. Кабанцевою представлено кілька правил перетворення метафори:

1. Повний переклад, який застосовується для метафоричних одиниць тоді, коли в мові оригіналу та перекладу спостерігається збіг правил сполучуваності та традицій вираження емоційно-оцінної інформації.

2. Додавання або опущення може бути використане в тому випадку, якщо ступінь подібності в мовах різна, і переклад вимагає експлікації розумного сенсу у вихідному тексті прозового твору (використовується прийом додавання), або імплікації словесно вираженого в оригінальному тексті (використовується прийом опущення).

3. Заміна здійснюється, коли елементи метафори у мовах не відповідають один одному лексично чи асоціативно.

4. Структурне перетворення може бути застосовано, якщо традиції граматичного оформлення метафори у мові оригіналу та перекладу різні.

5. Традиційна відповідність застосовується щодо метафор фольклорного, біблійного чи античного походженням у разі, коли методи вираження метафоричної подоби у мовах склалися по-різному.

6. Метафорична основа називається паралельно під час перекладу текстів, які побудовані на поширеній метафорі, а також при необхідності заміни або структурного перетворення вихідної метафори, коли потрібно зберегти вихідний образ переданої інформації щодо характеру[25].

Таким чином, складність метафоричного перекладу літературного дискурсу полягає в наявності відмінностей між метафоричними системами, які існують у відповідних мовах.

Просте перенесення метафор з однієї мови на іншу не завжди є можливим, у такому разі перекладачеві необхідно змінити метафоричний образ, зберігаючи тим самим ступінь експресії оригіналу. Тим не менш, пошук найбільш відповідного способу перекладу метафор все ще залишається великою проблемою для всіх сучасних лінгвістів.

Отже, переклад метафор у прозових творах може бути досить складним завданням, оскільки метафори є важливими елементами стилістичного оформлення твору та не завжди можуть бути повністю передані в перекладі. Це пов'язано з тим, що метафори здатні виражати складні емоційні та психологічні стани, а також відображати авторський світогляд та внутрішній світ персонажів. Для успішного перекладу метафор необхідно знати культурні та історичні контексти, в яких вони виникають, а також мати високу майстерність у володінні мовою перекладу. Також важливо зберегти художній стиль твору та емоційний вплив на читача, який можуть створювати метафори в оригінальному тексті.

Таким чином, метафора грає дуже важливу роль у художньому стилі мови, оскільки вона є універсальним інструментом, що бере участь у освіті емоційнооцінних номінацій. Метафора характеризується образним уявленням і стилістичним забарвленням, а також вираженням деякого відношення, усвідомленої емоції, наприклад, зневаги, або захоплення тощо. Метафора виконує багато різних функцій. Основною функцією метафори є надання мови образно-експресивного забарвлення, яке поєднується з яскраво вираженою емоційною оцінкою. Крім того, метафора виконує номінативну функцію, тобто поповнює мову різними лексичними та фразеологічними конструкціями.

Коли людина вживає метафори у її свідомості активізується спеціальна структура знання, що зберігається у людській пам'яті. Це обумовлює здатність носіїв мови адекватно сприймати значення метафори. Оцінність є компонентом структури значення метафори.

Метафора також виступає як аксіологічний механізм у мовній діяльності людини, що характеризується у двох аспектах: прагматичному та соціокультурному. Крім того, метафоризація характеризується здатністю лексичної одиниці здатність мати лексико-семантичні варіанти, що виражають її основне та переносне значення. Велику роль у сприйнятті читачем авторської оцінки, вираженої метафорами, а також у розумінні тексту загалом грає робота перекладача.

Розглянувши класифікації засобів перекладу метафор, можна виділити такі загальні засоби як дослівний переклад, заміну еквівалентом мови перекладу, опущення, додавання тощо.

Досвід, професійні навички та вміння, а також творчі здібності перекладача надають вплив на ступінь вдалості перекладу та на те, наскільки точно перекладачеві вдасться передати задум автора оригіналу.

Проте проблема перекладу все ж таки існує і є дуже актуальною, так як в точності передати зміст та атмосферу тексту мовою іншої країни та культури неможливо.

1.3. Особливості відтворення стилістичної ролі метафори у англо-українському перекладі художнього прозового твору

1.3.1. Традиційні перекладацькі прийоми відтворення стилістичної ролі метафор

За характером одиниць мови оригіналу перекладацькі трансформації поділяються на стилістичні, морфологічні, синтаксичні, семантичні, лексичні, граматичні. У лінгвістів немає єдиної думки з цього питання. Наприклад, М. О. Антонівська поділяє трансформації на чотири групи: трансформації на компонентному рівні семантичної валентності (заміни); трансформації на прагматичному рівні; трансформації на референціальному рівні; трансформації на рівні стилістичному [5, с. 20]. А. Ренд поділяє два типи трансформацій: граматичні трансформації (у вигляді заміни частин мови або членів речення) та лексичні трансформації (конкретизація, генералізація, диференціація значень, антонімічний переклад.) [7, с. 24]. М. Берлайн у своїх роботах дотримується класифікації, де три види трансформацій: лексичні, граматичні, семантичні. До перших відносяться

генералізація та конкретизація, до других – пасивізація, часткова заміна та заміна членів речень, об'єднання та членування; до третіх відноситься смисловий розвиток, синонімічні та метафоричні заміни, антонімічний переклад та компенсація [69, с. 96].

Т. Деркач-Степанова виділяє три типи перекладацьких трансформацій: стилістичні, граматичні, лексичні трансформації [17, с. 12-23].

Класифікація Н. Кабанцевої включає лексичні, граматичні та комплексні трансформації. До лексичних трансформацій він відносить транслітерацію, транскрибування, калькування та деякі лексико-семантичні заміни (модуляцію, конкретизацію та генералізацію), до граматичних – дослівний переклад, граматичні заміни (заміни членів речення, форм слова та часткові заміни) та членування речень. Комплексні трансформації також називають лексико-граматичними. До них відносяться експлікація (описовий переклад), антонімічний переклад та компенсація [25, с. 93].

К. Лотоцька називав чотири типи перетворень (трансформацій), що мають місце під час роботи над перекладом:

- перестановки,
- заміни,
- опущення,
- додавання.

Прийоми, що використовуються під час перестановки, – це зміна порядку розташування компонентів складного речення, а також зміна місця слів та словосполучень. До прийомів заміни К. Лотоцька відносить компенсацію, синтаксичні заміни у структурі складного речення, часткову заміну, заміну компонентів речення та словоформ, конкретизацію та генералізацію, членування та об'єднання речення, заміну причини наслідком (і навпаки), і навіть антонімічний переклад.

Безпосередні опущення та додавання під час перекладу мають відповідні назви трансформацій (тобто опущення та додавання) [44, с. 75].

О. Селіванова, Г. Богданович, А. Загнітко та ін. у своїй класифікації виділяють два основні типи перекладацьких трансформацій: лексичні трансформації та граматичні трансформації.

С. Шурма виділяє шість типів перекладацьких трансформацій:

- лексичні трансформації;
- стилістичні трансформації;
- морфологічні трансформації;
- синтаксичні трансформації;
- трансформації змішаного виду [64, с. 191].

С. Шурма також виділяє такі типи трансформацій, що застосовуються в процесі перекладу. Основні типи лексичних трансформацій включають наступні перекладацькі прийоми:

- перекладацьке транскрибування та транслітерація;
- калькування та лексико-семантичні заміни (конкретизація, генералізація, модуляція).

Основні типи граматичних трансформацій включають:

- синтаксичне уподібнення (дослівний переклад);
- Членування речення;
- Об'єднання речень;
- Граматичні заміни (форми слова, частини мови або члена речення) [64,с. 192].

Таким чином, з усього перерахованого вище ми бачимо, що існують різні точки зору щодо класифікації трансформацій, але більшість авторів сходяться в одному: основні види трансформацій – це граматичні, лексичні та семантичні. У свою чергу, ці трансформації діляться на підвиди. Важливою проблемою дослідження теорії перекладу є встановлення причин появи перекладацьких трансформацій. Ряд лінгвістів зазначали, що перекладацькі трансформації обумовлені розбіжностями систем вихідної мови та мови перекладу. В той же час, конкретні причини використання лінгвістичних трансформацій досі недостатньо вивчені. Умови вживання перекладацьких трансформацій у художньому тексті передбачає використання перетворень, які враховують змістовні зміни тексту. На їхню думку,

перекладацькі трансформації поділяються на дві великі групи: структурно-рівневі та змістовні. Перші трансформації не тягнуть за собою зміну змісту тексту і лише змінюють мовний статус одиниць. До них відносять категоріально-морфологічні, синтаксичні, лексичні та стилістичні трансформації [11, с. 133-138]. Другі трансформації, до яких автори відносять ситуативно-семантичні трансформації, перерозподіл змісту, експлікацію та випрямлення, навпаки, безпосередньо впливають на зміну змісту тексту [67, с. 11].

Типологічні відмінності між англійською та українською мовами неминуче спричиняють різні перекладацькі трансформації. Стилiстичні трансформації є змінами стилістичного забарвлення одиниці, що перекладається. Морфологічні трансформації – заміна однієї частини іншої мови чи кількома частинами мови.

Синтаксичні трансформації – зміни синтаксичних функцій слів та словосполучень. Зміна синтаксичних функцій у процесі перекладу супроводжується перебудовою синтаксичної конструкції: перетворення одного типу речення на інший. До синтаксичних трансформацій відноситься також заміна англійської пасивної конструкції українською активною.

Семантичні трансформації здійснюються на основі різноманітних причинно-наслідкових зв'язків, що існують між елементами описуваних ситуацій.

Лексичні трансформації – відхилення від прямих словникових відповідностей. Лексичні трансформації викликаються головним чином тим, що обсяг значень лексичних одиниць вихідної та перекладної мов не збігається.

У роботі «Теорія і практика перекладу», І. Корунець визначає лексичні трансформації як «відхилення від словникових відповідностей». У лексичних системах англійської та української мов спостерігаються розбіжності, які проявляються у типі смислової структури слова. Будь-яке слово, тобто лексична одиниця, – частина лексичної системи мови. Цим пояснюється своєрідність семантичної структури слів у різних мовах, тому суть лексичних трансформацій полягає у «заміні окремих лексичних одиниць (слів та стійких словосполучень) вихідної мови лексичними одиницями перекладної мови, які не є їх словниковими

еквівалентами і мають інше значення, ніж передані ними у перекладі одиниці вихідної мови» [36, с. 176].

До найпоширеніших граматичних трансформацій відносяться синтаксичне уподібнення (або дослівний переклад), членування речення, об'єднання речень, граматичні заміни (форми слова, частини мови, члена речення). До комплексних лексико-граматичних трансформаціям відносяться антонімічний переклад, експлікація (описовий переклад) та компенсація.

Всі описані вище класифікації перегукуються між собою, і, вбудь-якому випадку, незалежно від класифікації, слід пам'ятати про те, що трансформації бувають фонетичні (на рівні звуків та літер), лексичні (на рівні лексем), граматичні (або синтаксичні – на рівні словосполучень та речень).

Деякі перекладацькі трансформації можна виділити як особливу групу, наприклад, трансформації, що застосовуються під час перекладу метафоричних одиниць, серед них – ідіоматизація, деїдіоматизація, адекватна заміна.

Вибір перекладацьких прийомів залежить від конкретних обставин. Важливо враховувати контекст, в якому використовується метафора, а також культурні та мовні особливості оригіналу та перекладної мови. Вдало перекладена метафора може значно покращити якість перекладу прози. Вона може допомогти створити яскравий та емоційний образ, а також передати глибокий смислове навантаження. У подальшій роботі, ми розглянемо приклади лексичних, лексико-семантичних та граматичних трансформації при перекладі метафор роману «Атлант розправив плечі» українською мовою.

1.3.2. Засоби збереження образної функції та смислового навантаження метафор при перекладі прози

Про метафору та її переклад написано багато робіт. Проблема перекладу метафор у художньому тексті є однією з найскладніших і важливих, оскільки метафора – це втілення оригінальних емоційно забарвлених образів, які виконують у тексті одну з найважливіших завдань – вплив на уяву читача. Важливість правильного підходу до вивчення прийомів перекладу метафори обумовлена тим, що необхідно адекватно передати образність та відтворити стилістичний ефект оригіналу у

перекладі. Тому переклад метафори пов'язаний з рішенням цілого ряду лінгвістичних, літературознавчих, культурологічних та філософських проблем.

Потрібно почати з того, що таке метафора. Метафора (грец. *metaphora* - 'перенесення') – це вживання слова у переносному значенні на основі подібності у будь-якому відношенні двох предметів або явищ [39, с. 56]. На відміну від двочленного порівняння, в якому наводиться і те, що порівнюється, і те, з чим воно порівнюється, метафора містить лише друге, що забезпечує компактність та образність вживання слів.

Метафора – один із найпоширеніших стежок, оскільки подібність між предметами або явищами може бути заснована на самих різних рисах [39, с. 56].

Як говорилося раніше, існує безліч робіт, які стосуються проблем перекладу метафор. Передача метафоричності тексту вимагає ретельного аналізу авторських мовних засобів та композиційної структури твору, підбору прийомів перекладу для передачі як сенсу твору, так і особливостей стилю авторського тексту.

Втрата або опущення метафори під час перекладу може призвести до того, що сенс буде передано не повною мірою, тому перекладач повинен знайти будь-який прийом для його збереження. Теоретично перекладу вже давно сформульовано «закон збереження метафори», відповідно до якого метафоричний образ при перекладі повинен у міру можливості зберігатися [41].

Так, Пітер Ньюмарк описав низку прийомів, за допомогою яких перекладачі зазвичай передають метафору у художньому тексті:

1. Відбувається збереження метафоричного образу, якщо він зрозумілий і близький до носіїв іншої мови.
2. Оригінальна метафора замінюється метафорою-еквівалентом.
3. Метафора перекладається порівнянням.
4. Метафоричний образ зберігається з додаванням пояснювальної інформації.
5. Метафора перекладається перефразуванням [91].

Для теорії та практики перекладу надзвичайно значуще традиційне розмежування мовних метафор та індивідуальних, авторських метафор.

Залежно від виду метафори, мовної чи авторської, різняться і способи її передачі під час перекладу. При перекладі мовних метафор слід прагнути знайти кліше, загальноновживаний аналог в мові перекладу, тоді як авторські метафори рекомендується перекладати максимально близько до оригіналу. Основне завдання при перекладі індивідуально-авторських метафор – збереження сенсу та стилю автора, а при перекладі мовних метафор перекладач отримує більше широке поле фантазії [92, с. 20]. Пітер Ньюмарк виділяє п'ять типів метафор: стерта, звичайна, адаптована, «недавня» та оригінальна [91, с. 56].

Під стертими метафорами розуміються метафори, фігуральний характер яких не відчувається. Стерті метафори часто зустрічаються при описі часу та простору, географічних об'єктів та при позначенні діяльності людей. Метафорами нерідко стають слова, які позначають частини тіла, природні явища, астрономічні абстрактні концепції. Це, наприклад, засновані на подібному образі метафори *at the foot of the mountain* в англійській мові та *біля підніжжя гори* українською, у яких метафоричність не відчувається.

Проблема у тому, що завжди такі метафори можна перекласти дослівно. При перекладі стертих метафор слід бути уважним до принципів лексичної сполучуваності у мові перекладу, тобто стертим метафорам мови оригіналу слід підбирати еквівалентні стерті метафори мови перекладу. Образ, на якому заснована метафора, може не збігатися у різних мовах. Але ж стерта метафора тим і специфічна, що «образність» її повністю знято, передається лише семантичне значення.

Під звичайною метафорою розуміється така метафора, яка є ефективним способом опису конкретного або абстрактного поняття, надає емоційний вплив на читача і, на відміну від стертої метафори, має активну естетичну функцію. Переклад таких метафор може іноді створювати для перекладача низку труднощів, тому що метафора може бути застарілою (як, наприклад, англійська вираз *it's raining cats and dogs*) або вживатися тільки представниками якоїсь соціальної групи. Іноді під час перекладу прислів'їв та приказок образи можуть також збігатися: наприклад, *as you sow, so you reap* – «що посієш, те й пожнеш». Але не завжди вдається підібрати метафору, яка була б створена на подібному образі; при цьому загальний зміст і

емоційний вплив цілком можливо передати в перекладі. Наприклад, англійський вислів *There's no such thing as a free lunch* можна перекласти як «*Безкоштовний сир буває тільки в мишоловці*». Коли метафори ґрунтуються на схожих образах, рівень еквівалентності під час перекладу значно зростає.

До адаптованих метафор Пітер Ньюмарк відносить авторські метафоричні оказіоналізми та при перекладі таких конструкцій радить максимально «адаптувати» метафору іноземною мовою під носія мови перекладу. Безперечно, при перекладі таких метафор перекладач повинен прагнути зберегти і форму, і зміст. Тим не менш, у випадку, коли це не є можливим, вибір робиться на користь передачі змісту. У реченні *His sincerity was obvious in the fire of his gestures and in his deep, ringing voice* (Вільям Сомерсет Моєм, "Rain") є авторський метафоричний оказіоналізм *in the fire of his gestures*, перекладений словосполученням «*полум'яні жести*», в якому перекладач постарався зберегти і форму, і зміст метафори.

Під недавніми метафорами П. Ньюмарк розуміє метафоричні неологізми, багато з яких «анонімні» і широко поширені в мові оригіналу. До таких метафор можна віднести: *with it/in it* в значенні '*fashionable*', *pissed* у значенні '*drunk*' (французькою – *cuit*, якщо порівняти з українською - *він уже готовий*). Деякі метафоричні неологізми позначають нові поняття. При їх перекладі слід керуватися принципами перекладу неологізмів: *headhunter*, що увійшов в українську мову калькованим *хедхантером* (фахівець) з підбору персоналу).

Під оригінальними метафорами П. Ньюмарк має на увазі індивідуально-авторські метафори, що використовуються автором індивідуально та не поширені у повсякденному вживанні.

Ньюмарк вважає, що авторські метафори слід передавати якомога ближче до оригіналу, оскільки:

- а) авторська метафора відображає індивідуальний стиль та особистість автора;
- б) авторські метафори сприяють збагаченню словникового запасу мови перекладу.

Таким чином, він рекомендує передавати авторські метафори майже дослівно. Проте, якщо, на думку перекладача, метафора містить культурний елемент, який

може бути неясним для одержувача перекладу, виконуваний переклад слід адаптувати до читача шляхом заміни образу на більш близький одержувачу образ. Так, Ньюмарк виступає за те, щоб максимально зберігати початкову форму авторської метафори, але водночас він погоджується, що надмірне проходження оригіналу може внести дисбаланс у загальний стиль тексту [93, с. 152].

Слід усвідомлювати та враховувати небезпеку буквального перекладу метафори, в результаті якого може виникнути зовсім чужий і невластивий перекладач мові образ. У таких випадках слід вдатися до неметафоричного пояснення. Як стверджує В.М. Комісарів, найбільшу складність при перекладі становлять авторські метафори, які не мають готових еквівалентів [85, с. 16].

При перекладі прози важливо зберегти образну функцію та смислове навантаження метафор. Це може бути непросто, оскільки метафори часто пов'язані з культурними та мовними особливостями оригіналу.

Вибір методу перекладу метафори залежить від конкретних обставин. Важливо враховувати контекст, в якому використовується метафора, а також культурні та мовні особливості оригіналу та перекладної мови.

Вдало перекладена метафора може значно покращити якість перекладу прози. Вона може допомогти створити яскравий та емоційний образ, а також передати глибокий смислове навантаження.

1.3.3. Відтворення метафоричності авторського стилю

Художня література є образним відображенням дійсності, але кожен письменник відображає навколишній світ по-своєму. Проходячи через низку фільтрів, запропонованих епохою, соціальним середовищем, уподобаннями читацької публіки та існуючими на той момент літературними традиціями, у письменника складається свій індивідуальний стиль - властивий тільки йому спосіб викладу та організації ідей. «Індивідуальний стиль - це такий спосіб організації словесного матеріалу, який, відбиваючи художнє бачення автора, створює новий, лише йому властивий образ світу» [65, с. 261].

Аналіз індивідуального стилю письменника, в свою чергу, передбачає спробу визначити, хоча у найзагальніших рисах, той образ світу, який створює письменник у

своїх творах. Індивідуальність письменника виявляється у виборі ключових слів, синтаксичних конструкцій та стилістичних прийомів, причому останні відіграють винятково важливу роль у створенні образності твору. Ми хотіли б докладніше зупинитися на одному з таких прийомів – метафорі.

Будучи конструктивним елементом художнього тексту, цей троп створює загальний фон оповідання, передає певне бачення дійсності, виступає разом з іншими образотворчими засобами як важливий засіб суб'єктивізації розповіді, тому його можна розглядати як одну із складових індивідуального «стилю письменника».

Зазвичай метафора пов'язувалася зі стилістичними постатями, чи мовними стежками, тобто із деякими перетвореннями фрагментів мови. Як зазначається у Словнику літературознавчих термінів, за допомогою метафори «досягається естетичеський ефект виразності в художній, ораторській та публіцистичній мові» [9, 48]. Ефект метафори є продуктом розмаїття між звичайним і незвичайним, де перше слугує тлом для другого.

Т. Гуцуляк визначає метафору як «вживання слова, що означає певний клас предметів (явищ, дій, ознак) для характеристики чи номінації іншого об'єкта, подібного до даних в-будь-якому відношенні» [15, с. 45].

Г. Дядюра бачить у метафорі «відношення предметно-логічного значення і значення контекстуального, засноване на подібності ознак двох понять» [18, с. 20]. Основними складовими даного тропу на думку Р. Уэллеку є аналогія, подвійне бачення, чуттєвий образ і наділення людськими властивостями [11], причому всі чотири компоненти поєднуються в різних пропорціях.

Метафоричну семантику становлять кілька взаємозалежних елементів: первісне значення слова, образ, що народжується в результаті зіставлення та новий понятійний зміст, нова номінація, що виникає в результаті осмислення метафори [4]. У зв'язку з цим можна говорити про семантичну двоїстість, двоплановість метафори, що призводить до поліфункціональності даного тропу, що створює певні труднощі при його перекладі.

Під поліфункціональністю розуміється одночасна реалізація номінативної та прагматичної функцій. Номінативна функція метафори реалізується через передачу

семантичної інформації, а підд прагматичною функцією мається на увазі передача образності метафори.

А. Гаврилюк виділяє в категорії образності емоційно-оцінний компонент (що виражає позитивні чи негативні характеристики, укладені у слові), естетичний (що передає інформацію про естетичні якості самої мови) і експресивний (що посилює виразність) компоненти [12, с. 33]. Проте слід пам'ятати, що у художньому творі ці компоненти які завжди відокремлені один від одного, вони перехрещуються, сполучаються і у відносинах взаємного доповнення.

Крім номінативної та прагматичної функцій, метафора так само виконує стилеутворюючу та пов'язані з нею жанроутворюючу та текстоутворюючу функції. Під стилетворчою функцією розуміється участь метафор у створенні індивідуального стилю письменника та стилю літературного твору.

Жанроутворююча функція метафори дозволяє віднести текст, що містить метафору до певного жанру. Наприклад, «... *the great city lay in terror; and death, sudden and ruthless hurried through its tortuious streets*» [Maugham, "The Painted Veil"]. При прочитанні уривка відразу стає ясно, що це уривок з художнього твору, і серед ознак, що допомагають це зробити, важливу роль відіграє метафора «*death...hurried through the streets*» – «смерть поспішала вулицями», ніби була живою і поспішала забрати якнайбільше людей.

Текстоутворюючими властивостями метафори називається її здатність бути вмотивованою, розгорнутою, тобто поясненою та продовженою. Прості метафори, що входять до її складу, взаємопов'язані, доповнюють один одну, посилюють мотивованість образу, який зазвичай виражений центральним, стрижневим словом.

Однак, незважаючи на великі та давні традиції вивчення метафори, її системний, структурно-семантичний опис по суті лише починається. Метафора належить до "вічних" проблем. Розвиток такого напрямку в лінгвістиці, як наука про мову художніх творів [2], по-новому ставить питання про метафору, і найбільш актуальним останнім часом стає вивчення метафори (як і інших явищ мови) у плані лінгвістики тексту – як конструктивного її компонента

Розгляд метафори в структурно-семантичному плані, у взаємообумовленості її синтагматичних і парадигматичних властивостей, у її конкретній реалізації в тексті, вивчення метафори як конструктивного елемента тексту - все це можна розглядати як такий підхід до метафори, який може дати нові результати, що допомагають розкрити її нові властивості та сторони [6, с. 31].

Метафоричність є важливою складовою авторського стилю багатьох англійських письменників. Вона допомагає створювати яскраві образи, передати емоції та ідеї, а також зробити текст більш виразним та цікавим для читача.

Відтворення метафоричності в українських перекладах англійських художніх текстів є складним завданням. Перекладач повинен не лише правильно зрозуміти значення метафори, але й знайти в українській мові відповідний еквівалент, який би передавав її образність та естетичну цінність.

Існує кілька способів відтворення метафоричності в українських перекладах. Найпоширенішим є дослівний переклад, коли метафора перекладається на українську мову слово в слово. Однак цей спосіб не завжди є найкращим, оскільки може призвести до втрати образності або навіть до спотворення значення метафори.

Інший спосіб відтворення метафоричності - це переклад за аналогією. У цьому випадку перекладач знаходить в українській мові метафору, яка має схоже значення або емоційний відтінок. Цей спосіб є більш ефективним, ніж дослівний переклад, оскільки дозволяє зберегти образність та естетичну цінність метафори.

Ще один спосіб відтворення метафоричності - це переклад із використанням описових засобів. У цьому випадку перекладач не перекладає метафору безпосередньо, а описує те, що вона означає. Цей спосіб є ефективним, коли метафора є складною або не має прямого еквіваленту в українській мові.

Який спосіб відтворення метафоричності використовувати, залежить від конкретної метафори та контексту, у якому вона вживається. Перекладач повинен враховувати значення метафори, її образність та естетичну цінність, а також стилістику оригінального тексту.

Таким чином, відтворення метафоричності в українських перекладах англійських художніх текстів є складним і творчим завданням. Перекладач повинен мати глибоке розуміння авторського стилю та володіти навичками перекладу художніх текстів.

РОЗДІЛ 2

Методологія дослідження стилістичної ролі метафор у перекладах художніх прозових творів

2.1. Методологічні принципи виокремлення метафор як лексичної групи

У розділі «Методологія дослідження стилістичної ролі метафор у перекладах художніх прозових творів» ми проаналізуємо підходи до дослідження метафор у літературному перекладі, визначимо основні складові стилістичного аналізу метафор та охарактеризуємо методи дослідження метафор в художніх творах.

Для аналізу метафор у перекладі необхідно враховувати контекст та семантику вихідного та цільового текстів, а також звертати увагу на рівень відтворення стилістичної функції метафори в перекладі.

Дослідження метафор у художніх творах передбачає аналіз їхньої ролі у створенні образу та настрою твору, а також оцінку їхнього впливу на сприйняття читачем оригінального та перекладеного текстів.

Метафора - це важливий засіб вираження не тільки літературних творів, але і наукових, публіцистичних та інших текстів. Проте виявлення метафор у тексті може бути складним завданням, оскільки вони можуть бути втілені в різних формах - від окремих слів до цілих фраз та речень.

Одним із способів виокремлення метафор як окремої лексичної групи є застосування методологічних принципів, серед яких можна виділити принцип семантичної аналогії, метонімії, фразеології та дискурсивної організації. Виокремлення метафор як лексичної групи може бути здійснене за допомогою декількох методологічних принципів, розглянемо кожен з них.

Принцип семантичної аналогії. Принцип семантичної аналогії передбачає, що метафора визначається як перенесення значення з одного слова на інше, яке має семантичну аналогію з першим словом. Таким чином, метафора може бути визначена на основі подібності між оригінальним словом та словом, на яке воно переноситься. Метафора визначається як перенесення значення з одного слова на інше, яке має семантичну аналогію з першим словом. Наприклад, метафора «хвиля думок»

переносить значення слова «хвиля» з фізичного рівня на психологічний рівень, але зберігає семантичну аналогію між цими рівнями.

Принцип перенесення. Цей принцип базується на тому, що метафора передає нове значення шляхом перенесення ознак одного об'єкту на інший. Наприклад, метафора «безбарвна любов» передає нове значення слова «безбарвна», яке перенесене з характеристик людини на її почуття.

Принцип контексту. Цей принцип визначає метафору як слово або вислів, який має нестандартне значення у певному контексті. Наприклад, метафора «взяти до серця» може мати різне значення залежно від контексту, в якому вона вживається.

Принцип візуальної аналогії. Цей принцип базується на подібності форми або зовнішнього вигляду між двома об'єктами, що порівнюються. Наприклад, метафора «гладка як шовк» використовує візуальну подібність між шовком та об'єктом, який описується.

Принцип асоціації. Цей принцип визначає метафору як слово або вислів, який викликає уявлення асоціацій у слухача або читача. Наприклад, метафора «крик душі» викликає асоціації зі сильним емоційним досвідом.

Принцип метонімії. Метафора може бути виокремлена на основі метонімічного перенесення значення з одного предмету на інший. Наприклад, метафора «вона гравець відкриття» базується на метонімічному перенесенні значення зі слова «гравець» на слово «вона». Принцип метонімії відображає те, що метафори можуть бути виокремлені на основі заміни одного слова іншим, яке вказує на більш широкую концепцію, з якої метафора виникла. Заміна одного слова іншим може бути заснована на фізичній близькості, часовій послідовності, просторовій асоціації, або будь-якій іншій зв'язку між об'єктами.

У вищезгаданому прикладі «вона гравець відкриття», метонімія полягає у заміні слова «гравець» на слово «вона», що є метафоричним перенесенням значення. У цьому випадку «вона» стає образом «гравця відкриття», і весь сенс метафори зосереджується на глибині та хисткості гри, яку здатна зіграти даний персонаж.

Метонімія є важливим принципом виокремлення метафор, оскільки вона допомагає відобразити взаємозв'язок між двома об'єктами і відкрити нові шляхи

сприйняття. Використання метонімічної метафори може бути ефективним методом передачі глибинного значення, яке неможливо передати за допомогою простих описів. Вона дозволяє авторам підкреслити свої ідеї та передати їх читачам у більш ефективний спосіб.

Принцип фразеології. Метафори можуть входити до складу фразеологічних одиниць, що забезпечує їх відокремлення як окремої лексичної групи. Наприклад, фразеологізм «брати за серце» містить метафору, яка базується на перенесенні значення зі слова «серце» на психологічний стан.

Фразеологічні одиниці є стійкими сполученнями слів, які мають фіксоване значення, що не може бути виведене зі значень окремих компонентів. Метафора в цьому випадку використовується як засіб перенесення значення з фізичного чи конкретного рівня на абстрактний або психологічний рівень.

Наприклад, у фразеологічному виразі «брати за серце» метафора полягає в перенесенні значення слова «серце» з фізіологічного на психологічний рівень, де воно означає емоційний стан людини. Таким чином, фразеологізм з метафорою стає окремою лексичною групою, яку можна виокремити за допомогою принципу фразеології.

Принцип дискурсивної організації. Метафори можуть відображати структуру дискурсу і виокремлюватися як окрема лексична група на основі їх ролі в тексті. Наприклад, метафори можуть відображати тему дискурсу, характеризувати стиль мовлення або виконувати інші дискурсивні функції [37, с. 113-124].

Принцип дискурсивної організації означає, що метафори можуть бути виокремлені як окрема лексична група на основі їх ролі в тексті. Це означає, що метафори можуть відображати структуру дискурсу і допомагати зрозуміти його тему, ідеї та характеристики мовлення.

Наприклад, метафори можуть відображати тему дискурсу, якщо вони пов'язані з головною ідеєю тексту. Наприклад, якщо стаття присвячена проблемі забруднення навколишнього середовища, автор може використовувати метафори, пов'язані з природою, щоб підкреслити важливість проблеми та привернути увагу до неї.

Метафори також можуть характеризувати стиль мовлення. Наприклад, якщо автор використовує багато метафор, то це може свідчити про його експресивний стиль мовлення. З іншого боку, якщо автор використовує метафори рідко, то його стиль може бути більш об'єктивним та фактичним.

Метафори можуть виконувати інші дискурсивні функції, наприклад, вони можуть слугувати для підкреслення важливості певної ідеї або для створення емоційної атмосфери. В цьому випадку, метафори відображають не тільки зміст тексту, але і його стиль та емоційний тон.

Отже, принцип дискурсивної організації допомагає виокремити метафори як окрему лексичну групу на основі їх ролі в тексті. Метафори можуть відображати структуру дискурсу, характеристики мовлення та виконувати інші дискурсивні функції.

Принцип когнітивної науки. Когнітивна наука вивчає способи, якими люди сприймають та описують світ, і вона може бути застосована для виокремлення метафор у тексті. За допомогою когнітивного аналізу можна виявити, які смислові категорії відображають метафори, які когнітивні процеси відбуваються при сприйнятті метафор та які ефекти вони мають на сприйняття тексту в цілому.

Принцип стилістики. Метафори можуть бути виокремлені як лексична група на основі їх ролі в стилістичному оформленні тексту. Використання метафор може бути способом надання тексту більшої емоційної насиченості, вираження авторської позиції, підсилення образності та забезпечення єдності стилістичної концепції тексту.

Отже, виокремлення метафор як лексичної групи може бути здійснене за допомогою різних методологічних принципів, які базуються на семантичних, морфологічних, стилістичних, когнітивних та дискурсивних особливостях метафор у тексті. Комбінація цих принципів може забезпечити більш точне та повне виокремлення метафор у тексті, що сприятиме подальшому їх аналізу та інтерпретації.

Застосування цих методологічних принципів допомагає визначити метафори у тексті та розібратися в їх значеннях що дає змогу допомогти виокремити метафори як окрему лексичну групу і вивчити їх особливості. При перекладі текстів з метафорами

важливо зберігати їхню семантичну та емоційну навантаженість, адже вони є важливою складовою художнього стилю та передають особливий характер тексту.

2.2. Методи дослідження засобів збереження стилістичної ролі метафор у перекладах творів англomовної художньої літератури українською мовою

Дослідження засобів збереження стилістичної ролі метафор у перекладах творів англomовної художньої літератури українською мовою є важливим завданням для перекладачів. У зв'язку з тим, що метафори є одним з основних засобів виразності і стилістичної виразності тексту, їх збереження в перекладі є важливим завданням.

Одним з методів дослідження засобів збереження стилістичної ролі метафор у перекладах є порівняння оригінального тексту з його перекладом і визначення відхилень у використанні метафор. Для цього можна використовувати якісні методи, наприклад, аналіз тексту на предмет наявності метафор, їх тематики та інших характеристик, а також кількісні методи, наприклад, порівняння кількості метафор в оригінальному тексті та їх перекладі.

Дослідження засобів збереження стилістичної ролі метафор у перекладах творів англomовної художньої літератури українською мовою можна проводити за допомогою наступних методів:

Аналіз перекладу: дослідження стилістичних особливостей твору українського перекладу та порівняння його з оригіналом. Для цього необхідно виділити метафори в оригіналі та порівняти їх з перекладом. Якщо метафори відтворені в перекладі точно, можна стверджувати, що стилістична роль метафор збережена.

Якщо ж перекладач не зміг точно передати метафори, то можна провести додатковий аналіз, щоб визначити, які зміни були внесені до тексту і чи вплинули вони на стилістичну роль метафор.

Для проведення аналізу можна використовувати такі методи:

1. Словниковий аналіз. Для виявлення метафор в оригіналі та їх перекладу можна скористатися словником і перевірити значення слів, які можуть бути метафорами.
2. Контекстний аналіз. Для визначення стилістичної ролі метафори необхідно враховувати контекст, у якому вона вживається. Також

потрібно звернути увагу на те, як перекладач передав контекст у своєму перекладі.

3. Семантичний аналіз. Для оцінки точності передачі метафор у перекладі потрібно звернути увагу на їх семантику та порівняти з оригіналом. Цей аналіз допоможе виявити відхилення від оригіналу та можливі причини цих відхилень.
4. Структурний аналіз. Для визначення стилістичної ролі метафори необхідно враховувати її місце в тексті та взаємозв'язок з іншими стилістичними засобами. Наприклад, метафора може бути пов'язана з головною темою твору, або виконувати функцію підсилення емоційного забарвлення.
5. Емпіричний аналіз. Для оцінки ефективності передачі стилістичної ролі метафор у перекладі можна провести емпіричне дослідження. Наприклад, запропонувати читачам прочитати оригінал та переклад і оцінити, наскільки ефективно передано стилістичну роль метафор у тексті.

Крім того, можна проаналізувати контекст, в якому зустрічається метафора, оцінити її семантичну насиченість та визначити, наскільки точно вона відтворена в перекладі. Також важливо враховувати мовні та культурні особливості мов, між якими відбувається переклад, щоб уникнути втрати смислу або зниження ефективності метафор у перекладі.

Для більш детального дослідження можна використовувати інші методи, такі як лінгвістичний аналіз тексту, порівняльний аналіз оригіналу та перекладу, аналіз культурних реалій та інших елементів тексту, що впливають на стилістичну роль метафор.

У цілому, дослідження стилістичних особливостей метафор у перекладах творів англomовної художньої літератури українською мовою може допомогти краще зрозуміти ефективність метафор у різних мовах та культурах, а також виявити особливості перекладу метафор відносно різних методологічних принципів виокремлення цієї лексичної групи.

Аналітичний метод – використовується для аналізу художньої літератури та виявлення стилістичних особливостей використання метафор. Аналітичний метод можна застосовувати для аналізу різних аспектів метафоричного вживання мови у художній літературі. При цьому можуть використовуватися різні підходи та методи, залежно від мети дослідження.

Наприклад, одним з підходів є аналіз метафор у конкретному творі з метою виявлення їхньої ролі у створенні художнього образу або передачі певної ідеї автором. Цей підхід передбачає детальне вивчення тексту та виокремлення метафор, їхнього значення та взаємодії з іншими елементами тексту.

Інший підхід може полягати в порівнянні метафор у різних творах або в порівнянні метафор у різних перекладах одного твору. Це дозволяє виявити особливості використання метафор в різних творах та визначити, як вони впливають на сприйняття тексту читачем.

Порівняльний метод - для порівняння оригінального тексту з перекладом українською мовою та виявлення особливостей перекладу метафор. Порівняльний метод є важливим для дослідження стилістичної ролі метафор у перекладах творів англійської художньої літератури українською мовою. Використання цього методу дозволяє порівняти оригінальний текст з перекладом та виявити, наскільки точно та вдало були відтворені метафори в перекладі. Також, порівняльний метод дозволяє проаналізувати, чи збережено стилістичну роль метафор у перекладі та які можливі відмінності між ними. Цей метод дозволяє більш глибоко розуміти особливості використання метафор в оригінальному творі та їх перекладі на іншу мову.

Контекстуальний метод - для вивчення контексту, у якому використовуються метафори у художньому тексті та його перекладі. Контекстуальний метод є важливим для розуміння та аналізу метафор в художніх текстах та їх перекладах. Для вивчення контексту використовуються різні підходи, такі як:

1. Контекст вживання метафори в оригінальному тексті - дослідження контексту, у якому вживається метафора, може допомогти зрозуміти її семантичне значення та виявити її стилістичну роль. Аналізуючи

контекст, можна також зрозуміти, чому саме була використана ця метафора, і який її внесок у художній твір.

2. Порівняння контекстів оригінального тексту та його перекладу - порівнюючи контекст вживання метафори в оригіналі та перекладі, можна виявити особливості її перекладу та з'ясувати, чи збережено стилістичну роль метафори в перекладі.
3. Дослідження культурного контексту - культурний контекст також має важливе значення для розуміння метафор у художніх творах та їх перекладах. Досліджуючи культурні особливості, можна зрозуміти, чому саме використовуються певні метафори, які є їх історія та традиції, та які можуть бути особливості їх перекладу на іншу мову.

Дескриптивний метод - для опису стилістичних особливостей використання метафор у тексті оригіналі та їх перекладі. Дескриптивний метод використовується для детального опису стилістичних особливостей використання метафор у художньому тексті та їх перекладі. Цей метод передбачає аналіз та опис конкретних метафоричних образів та їх функцій у тексті, а також способів відтворення метафор у перекладі та їх впливу на стиль та емоційну забарвленість тексту. Описуючи метафори в тексті та їх перекладі, дослідник може виділити їх особливості, такі як співвідношення між образними елементами, роль метафор у створенні настрою, вираження емоційного забарвлення тощо.

Кількісний метод - для аналізу кількості метафор у художньому творі та його перекладі, а також для визначення кількості влучних та невлучних перекладів метафор. Кількісний метод можна використовувати для порівняння кількості метафор у оригінальному тексті та його перекладі, щоб визначити, наскільки вдало перекладач відтворив стилістичну особливість оригінального тексту. Також можна застосовувати кількісний метод для оцінки ефективності використання метафор у тексті оригіналу та перекладі, порівнюючи кількість вдало відтворених та невдало перекладених метафор; для аналізу типів та видів метафор, аналізу перекладацьких прийомів тощо [56, с. 324-328].

Отже, дослідження метафор у перекладах художніх прозових творів є важливим етапом вивчення мовних та культурних особливостей різних національних літератур. Використання відповідних методів дослідження дозволяє зрозуміти роль метафор у стилістичній організації тексту та їх відтворення в українському варіанті перекладу.

Таким чином, дослідження засобів збереження стилістичної ролі метафор у перекладах творів англomовної художньої літератури українською мовою є важливим кроком у розвитку перекладознавства та стилістики. Виявлення методів та прийомів перекладу метафор допомагає розкрити особливості використання метафор у художньому тексті та їх відтворення в перекладі, а також зрозуміти вплив метафор на сприйняття та інтерпретацію тексту.

Крім того, вивчення засобів збереження стилістичної ролі метафор у перекладі дозволяє покращити якість перекладів та забезпечити їхню адекватність та точність передачі авторського задуму та емоційного впливу на читача. Оскільки метафори є важливим елементом стилістичної палітри художнього твору, їхній точний переклад зберігає авторський стиль та допомагає передати особливості національної культури та менталітету.

Використання цих методів дозволить провести дослідження з високою точністю та виявити особливості використання метафор у романі «Атлант розправив плечі» Айн Ренд та їх перекладі українською мовою.

Отже, дослідження засобів збереження стилістичної ролі метафор у перекладах творів є важливим напрямом у перекладознавстві та стилістиці, який дозволяє розширити наші знання про особливості використання метафор у художній літературі та їх відтворення в перекладі.

РОЗДІЛ 3

Особливості відтворення стилістичної ролі метафор у перекладі роману Айн Ренд «Атлант розправив плечі» українською мовою

3.1. Типи та види метафор і метафоричних символів у романі Айн Ренд «Атлант розправив плечі», труднощі їх перекладу українською мовою

Звернемося до системи метафор у романі Айн Ренд «Атлант розправив плечі». Загальний аналіз роману дав змогу видокремити і проаналізувати понад 70 метафор. За основу було прийнято структуру метафор за сферою-джерелом метафоричної експансії.

Сфери-джерела (субсфери), які О. Скопненко [58, с. 440] описує під час дослідження текстів, у повному обсязі представлені в романі Айн Ренд.

Це сфери-джерела «людина», «соціум», «природа». Кожна субсфера містить у собі кілька метафор, представлених фреймами, розділеними своєю чергою на слоти, мінімальними одиницями яких виступають концепти. Мені видається цікавим показати, якою може бути наповнюваність метафоричних моделей в оригіналі та перекладі одного тексту. Наприклад, у романі «Атлант розправив плечі» фреймова структура субсфери «людина» має такий вигляд (найрозгорнутіші метафори виділено напівжирним курсивом, курсивом - найчастіші фрейми):

1. Субсфера «Людина»

1.1 Фізіологічна метафора.

Фрейми:

1.Тіло (організм) людини.

*“It was the shriek of agony, the call for help, the voice of the mills as of a wounded **body crying to hold its soul**”* [94, с.724] – «То було верещання агонії, волення про допомогу, голос заводу, чиє поранене **тіло плакало**, намагаючись втримати свою душу» [54, с.159].

*“When a **man** thinks he's good-that's when he's **rotten**”* [94, с. 421] – «Коли **людина** думає, що вона хороша - ось тоді вона **гнила**» [53, с.351]

2.Фізіологічні органи.

“The trunk was only an empty shell; its **heart had rotted away**” [94, с. 10] – «Стовбур був лише порожньою оболонкою, його **серце згнило**» [53, с.8].

3. Частини тіла

“Oh, look, when **the country gets back on its feet**” [94, с.1741] – «Ну, коли **країна стане на ноги**» [55, с.537].

“**Fingers of sunshine**» [94, с. 904] - **Пальчиками сонячного проміння** [55, с.17].

“The whispers crackling tensely like small **tongues of fire**” [94, с.1451] - «У їхньому шепотінні, що потріскувало, наче крихітні **язички полум'я**» [55, с.298].

“Its roots clutched the hill like **a fist with fingers sunk into the soil**” [94, с. 10] – «Могутнє коріння обхопило горб, як **п'ястук, що вп'явся пальцями в ґрунт**» [53, с.8]

“Was the **fiercely luminous sparkle of her eyes**”

[94, с. 256] - Був **шалений блиск її очей** [54, с.74]

4. Харчування.

“She felt pleasure from the dull, hot pain in her cheek and from the **taste of blood in the corner of her mouth**” [94, с. 160] - Вона насолоджувалася тупим пекучим болем у щоці та **смаком крові** [53, с.131].

5. Органи психіки.

“Just as your body has two **fundamental sensations, pleasure and pain**, as signs of its welfare or injury, as a barometer of its basic alternative, life or death, so your consciousness has two **fundamental emotions, joy and suffering**, in answer to the same alternative” [94, с.1613] – «Так само, як ваше тіло наділене двома **фундаментальними відчуттями, насолодою та болем**, ознаками його благополуччя або занепаду, немов барометр, вказує на основні альтернативи, життя і смерть, — так і ваша свідомість має дві **фундаментальні емоції, радість і страждання**, які свідчать про ті ж альтернативи» [55, с.433]

“Meant nothing to him any longer, only a **faint tinge of sadness**” [94, с.10] -

«Більше нічого не означало для нього, лише **слабкий відтінок смутку**» [53, с.9].

“The man who chooses to spend his years in the obscurity of menial employment, keeping to himself the **fire of his mind**” [53, с.1659] – «Люди, які вирішують виконувати роботу безіменних прислужників, зберігаючи для себе самих **полум'я власного розуму**» [55, с.473].

“Not rays, more like pinpoint spotlights that gave an occasional moment's glitter to his job, to his **lonely apartment**, to the quiet, scrupulous progression of his existence” [94, с. 11] - «Не так променів, як ниточок від точкових прожекторів, що іноді освітлювали його роботу, **самотнє житло**, тихий послідовний поступ життя» [53, с.9 частина 1].

“His own **selfish pleasure**...” [94, с.777] - «власна **егоїстична насолода**...» [53, с.496].

6.Життєвий цикл організму.

“...**pain is an agent of death**...” [94, с.771] – «**Біль – провісник смерті**» [55, с. 423].

“You ought to get out of your little private shell and take a look at the world. You don't want to **miss life**, the way you're doing” [94, с.55]- «Мусиш вилізти з особистої шкаралуці і подивитися на світ. Інакше справжнє **життя пройде повз тебе**» [53, с.45]

“I think you're the guiltiest man in this room,” said Rearden quietly, wearily; even the fire of his anger was gone; he felt nothing but the emptiness left by **the death of a great hope**. “I think you're worse than anything I had supposed. . . .” [94, с.666] – «Я думаю, що саме ви - найбільший злочинець у цьому приміщенні, -тихо і втомлено мовив Ріарден. Навіть полум'я його гніву згасло. Він не відчував нічого, крім порожнечі, яка прийшла після **загибелі великої надії**. - Думаю, ви ще гірший, ніж я міг підозрювати....» [54, с.111].

1.2 Морбiальна метафора.

Фрейми:

1.Дiагноз.

“The years healed her, and finally the day came when she began to perceive the memories with complete indifference, and then she lost the desire to communicate with Francisco” [94, с.111]. – «Догні подолала це і одужала. Роки вилікували, і нарешті настав день, коли спогади вона почала сприймати цілком байдуже, а потім – зникло бажання спілкуватися з Франциско» [53, с.152].

1.3 Метафора спорідненості.

Фрейм: Кровна спорідненість.

Цю сферу-джерело представлено трьома метафорами: фізіологічною, морбальною і метафорою спорідненості. Але розгорнутість цих метафор неоднакова: це видно і за кількістю фреймів, і за наповненістю відповідних їм слотів. Найчисленнішими в романі виявилися метафори, що належать до фізіології. Я розділила їх на фрейми «тіло (організм) людини», «фізіологічні органи», «частини тіла», «харчування», «органи психіки» і «життєвий цикл організму». Більша частина метафор належить до фреймів «фізіологічні органи», «харчування» та «життєвий цикл організму».

Завдяки прийнятому мною широкому підходу до розуміння метафор, мені вдалося істотно розширити матеріал, включивши до роботи такі важливі для розуміння когнітивної стратегії А.Ренд метафори, як:

“Stone cold” [94, с.152]. – «Холодний, як камінь» [55, с.478].

“They are greedy, self-indulgent, predatory dollar-chasers” [94, с. 304] – «Жадібні, самовпевнені, хижі мисливці на долари ...» [53, с.251].

“Will you sacrifice me to your animal desire?” [94, с.529] – «Невже ти принесеш мене в жертву своєму тваринному бажанню?» [54, с.253].

Ми вважаю, що в таких випадках буквальний переклад допомагає повніше відчувати намір автора.

Тому дозволю собі навести мій "підрядник" і зіставити його з літературним перекладом С. Андрухович:

“The taste of holiday” [94, с. 730]. – «Ознаки свята». У буквальному сенсі: «Смак свята» [54, с.179].

Таким чином, метафорична картина оригіналу спотворюється: у перекладі фрейм «харчування» не представлений. На мій погляд, причина поширеності цього типу метафор полягає в природному антропоцентризмі метафоричної системи якої б то не було мови.

Другою сферою-джерелом метафоричної експансії в романі виступає соціум. Ця субсфера включає такі метафори, як кримінальна, мілітарна, спортивна (ігрова) і метафора державного устрою.

2. Субсфера «соціум».

2.1 Кримінальна метафора.

Фрейми:

1. Злочинці, порушники громадського порядку.

*«— Я пішов, — сказав Квентін Деніелз, — бо якщо існують різні рівні злочинів, то науковець, який служить грубій силі, — це вбивця, що коїть найтриваліше вбивство в історії» [55, с.65] – “I quit, said Quentin Daniels, because, if there are degrees of damnation, **the scientist** who places his mind in the service of brute force **is the longest-range murderer on earth**” [94, с.1176].*

2. Місця позбавлення волі.

*“They have taught him that his body and his consciousness are two enemies engaged in deadly conflict, two antagonists of opposite natures, contradictory claims, incompatible needs, that to benefit one is to injure the other, that his soul belongs to a supernatural realm, but his **body is an evil prison holding** it in bondage to this earth—and that the good is to defeat his body, to undermine it by years of patient struggle, digging his way to that glorious jail-break which leads into the freedom of the grave” [94, с.1621] – «Вони навчили людину думати, що її тіло і свідомість — це вороги, задіяні у смертельному конфлікті, антагоністи, чия природа має протилежне походження, суперечливі претензії, непоєднані потреби; що коли одна з цих частин отримує користь — інша зазнає кривди, що душа належить до царини надприродного, а тіло — лиха в'язниця, яка тримає душу ув'язненою на землі, тому добро полягає в перемозі над тілом, у підточуванні його сили роками терплячої боротьби, прокладання шляху» [55, с.440].*

2.2 Мілітарна метафора.

Фрейми:

1.Війна.

“Your system is a legal civil war, where men gang up on one another and struggle for possession of the law, which they use as a club over rivals, till another gang wrests it from their clutch and clubs them with it in their turn, all of them clamoring protestations of service to an unnamed public's unspecified good” [94, с.1683].

«Ваша система — це легальна громадянська війна, під час якої люди гуртуються в банди і воюють одні з одними, намагаючись захопити у свої руки закон, який використовують, наче кийок проти своїх суперників, аж доки інша банда відбере цей кийок собі та ще й добряче прикладеться ним по головах попередників, — і все це під звуки палких запевнень про службу на користь невизначеного блага для неозначеної громадськості» [55, с.493].

2.Військові дії та озброєння.

*“She **burst** out laughing” [94, с.1580] – «Вона **вибухнула** реготом» [55, с.405].*

2.3 Спортивна та ігрова метафори.

Фрейми:

1.Види гри та спорту.

*“Dr. Stadler felt certain that this small-time shyster had had as little to do with the Project as any of the movie usher attendants, that he possessed neither the mind nor the initiative nor even the sufficient degree of malice to cause a new gopher trap to be brought into the world, that he, too, was **only the pawn of a silent machine** - a machine that had no center, no leader, no direction, a machine that had not been set in motion by Dr. Ferris or Wesley Mouch, or any of the cowed creatures in the grandstands, or any of the creatures behind the scenes” [94, с.1299].*

«Доктор Стадлер був упевнений, що цей нікчемний проїдисвіт не мав нічого спільного з проектом (як і будь-хто з цих помічників-білетерів), що йому не вистачило б ні розуму, ні ініціативності, та навіть достатнього рівня мерзенності, щоб подарувати цьому світові нову пастку на ховрахів, що він теж — усього лише **пішак** у мовчазній машинерії - машинерії без центру, без лідера, без напрямку, машинерії, яку запустили не доктор Ферріс та Веслі Моуч, не будь-хто з цих заляканих істот на трибунах, не хтось із осіб позаду сцени» [55, с.169].

2. Дії у грі.

“After **being shunted** from one jittery commander to another, he found himself at last being led down iron stairways and down long, echoing, underground corridors of reinforced concrete to an audience with “The Boss” in person” [94, с.1786] – «**Його футболіли** від одного смиканого начальника до іншого, та врешті-решт повели вниз залізними сходами вздовж довгого залізобетонного лункого підземного коридору на побачення із самим «босом» [55, с.573].

2.4 Метафора державного устрою.

Фрейми:

1. Соціальні верстви.

“They are nothing but stuffy, **middle-class vulgarians or else predatory savages like Rearden**” [94, с. 404] – «Вони - ніщо інше, як **задушливі вульгарні представники середнього класу або ж хижі дикуни на кшталт Ріардена**» [54, с.91].

Саме до цієї субсфери належить мілітарна метафора.

Також деяку кількість образних виразів у романі можна віднести до кримінальної метафори.

Цей факт цілком зрозумілий тим, що, за задумом А.Ренд, головна героїня твору, Дагні Таггарт, молода керівниця залізничної компанії, намагається боротися з корупцією на рівні країни. Їй допомагає безжалісний підприємець Хенк Рірден і пихатий аристократичний барон Франческо д'Анконія. Однак головний дійовий персонаж не показується до самого кінця книжки, і тільки тоді читач отримує відповідь на запитання, що інтригують його. Чому найвидатніший із живих філософів працює кухарем у закусочній у Скелястих горах? Як найвидатніший винахідник нашого часу став підпільним бандитом, який працює на залізниці? Що відбувається, коли люди, які можуть врятувати світ, вирішують не рятувати його?

«Хто такий Джон Гольт?» - це запитання ставлять багато персонажів книги. Це винахідник, який уособлює собою владу індивідуума. Він - метафоричний Атлант, що тримає на собі небо.

Терміни мови юриспруденції у зв'язку з цим є доволі частотними впродовж усього роману. Кримінальна і мілітарна метафори, таким чином, є одним із засобів створення мовної картини світу цього твору, а, отже, і його автора, Айн Ренд.

Найважливішою властивістю метафоричної моделі, що слугує тій самій меті, є її здатність до розгортання в тексті. У досліджуваному романі мілітарні та природоморфні метафори доволі розгорнуті в тексті, і часто паралельно одна одній.

Третьою сферою-джерелом, значущою при трансляції когнітивної домінанти А.Ренд, є «природа». Зооморфна метафора і метафора неживої природи тут більш частотні, ніж фітоморфна.

3. Субсфера «природа».

3.1 Зооморфна метафора.

Фрейми:

1.Склад царства тварин.

“But do you think anybody gave us any encouragement? They did not. Not those greedy, entrenched vultures of privilege!” [94, с. 315] – «Та, думаєте, нас хтось підтримав? Дзуськи. Жоден із цих жадібних привілейованих круків!» [53, с.421].

2.Об'єднання тварин та ієрархічні відносини в них.

“*The Taggarts have been a band of vultures for generations,*” people said» [94, с.362] – *Кожне покоління Таггартів – це згря стерв’ятників, – слезував народ.* [53, с.300].

3. Дії тварин та їхній спосіб життя.

“*Will you sacrifice me to your animal desire?*» [94, с. 529] – «*Невже ти принесеш мене в жертву своєму тваринному бажанню?*» [54, с.253].

4. Частини тіла тварин.

“*And I don't like that idea about no directives and no controls,*” said another. “*I grant you they're running hog-wild and overdoing it*” [94, с.771].

“- *Мені не подобається ідея про відсутність будь-яких законів та будь-якого контролю, – сказав інший. – Я вам кажу: вони землю рвуть копитами, щоб їх переробити*” [54, с.197].

“- *Put a tail on Miss Taggart,*” he ordered, snapping his fingers at Mouch. “*Have her tailed day and night*” [94, с.1699]- «*Професор діло говорить. Пустіть за міс Таггарт хвіст, – наказав він, тицьнувши пальцем у Моуча. – Нехай пасуть її вдень і вночі*» [55, с.505].

“- *You cannot demand that we let the entire state mechanism go to waste*” [94, с.1258]. – «*Ви не можете вимагати, щоб ми пустили псу під хвіст увесь державний механізм*» [55, с.535].

3.2 Фітоморфна метафора.

Фрейми:

1. Частини рослини.

«*Стовбур був лише порожньою оболонкою, його серце згнило*» [53, с.8] – «*The trunk was only an empty shell; its heart had rotted away*” [94, с.10].

2. Місця зростання рослин.

“*The great oak tree had stood on a hill over the Hudson*” [94, с.9] – «*Дуб ріс у їхньому маєтку на затишній галявині пагорба над Гудзоном*» [53, с.8]

3.3 Метафора неживої природи.

Фрейми:

1. Природні явища.

“And somewhere within him, a **drop of pain** moving briefly and vanishing, like a raindrop on the glass of a window, its course in the shape of a question mark” [94, с. 11]

«Десь усередині вмить зродився біль і, стікаючи швидко, **мов крапля дощу на вікні**, залишав по собі ледь помітне вологе пасемце» [53, с.9].

2. Світло.

«В **іржавому вечоровому світлі** на прямокутнику значилося. Слова були **штивні та ясні, мов сонце** [53, с.9]

3. Космос.

Клин битого скла за його спиною відбивав **металеву жовтизну неба** [53, с.6]

1. Час доби.

“In place of **the golden dawn of a new age**” [94, с.1450]- «Замість **золотого світанку нової ери**» [55, с.297].

Зауважу, що метафори, які мають як сферу-джерело природу, несуть у собі яскраві образи, які можна віднести до авторських Рейндівських метафор. І навіть ті з них, які не нові ні для англійської, ні для будь-якої іншої мови, набувають індивідуального звучання.

З волі автора роману вони стають розгорнутими і вступають у взаємодію з іншими моделями або виступають у ролі ключових. Таким чином, у найповнішому сенсі реалізують авторський спосіб мислення.

Ці закономірності було простежено на прикладі заголовка роману А.Ренд «Атлант розправив плечі» і його перекладу українською мовою.

Основна ідея роману полягає в тому, що світ тримається на талановитих творцях-одинаках, яких автор порівнює з міфічним титаном Атлантом, що тримає на плечах небесне склепіння. Якщо ці люди перестануть творити («тримати небо на плечах»), то світ завалиться. Саме це і відбувається в романі, коли творці-Атланти програють у боротьбі з урядом соціалістичного спрямування.

Здається, що використання домінантної метафоричної моделі художнього твору в його заголовку посилює естетичну значущість і прагматичний потенціал тексту загалом.

Переважає більшість концептів сфери-джерела проектується автором на сферу-мішень «людина», а саме на людину взагалі, її фізіологічні органи та її спосіб життя.

4.6 Просторова метафора.

Фрейми:

1.Простір і положення в просторі.

2.Переміщення в просторі.

Ця субсфера представлена переважно стертими метафорами. При цьому в тексті перекладу нам трапляються сформульовані українські метафори, що не збігаються за когнітивною основою з оригіналом:

*“It seemed natural; natural to the moment's peculiar reality that was sharply clear, but cut off from everything, immediate, but disconnected, like a bright island in a wall of fog, the heightened, unquestioning reality one feels when one is drunk” [94, с.171] – «Це здавалося цілком природно і відповідало тому особливому моменту, - чіткому, але від усього відрізаному; близькому, але відокремленому, наче **яскравий острівець серед туману**, що нагадує про вищу, незаперечну реальність сп'яніння» [53, с.139].*

*“A bright island in a wall of fog” [94, с. 106] - «яскравий острівець серед туману. Буквально: **яскравий острівець у стіні туману**» [53, с.139] (метафора будови, фрейм «конструкція метафора будови», слот «внутрішній устрій будівлі»).*

*“Broken bits of thought flew past her attention, like the telegraph poles by the track” [94, с.383] – «**Уламки** думок пролітали крізь нього, як миготливі телеграфні стовпи при дорозі. [53, с.319] (метафора будови, фрейм «будівництво, ремонт і руйнування будівлі», слот «руйнування будівлі»).*

В художньому перекладі неминучі певні компенсаторні зміни, зумовлені специфікою вихідної мови та мови, що перекладає, загалом і особливостями мовної картини світу автора та перекладача зокрема:

"Just as your body has two **fundamental sensations**, pleasure and pain, as signs of its welfare or injury, as a barometer of its basic alternative, life or death, so your consciousness has two **fundamental emotions**, joy and suffering, in answer to the same alternative" [94, с.1613] – «Так само, як ваше тіло наділене двома **фундаментальними відчуттями**, насолодою та болем, ознаками його благополуччя або занепаду, немов барометр, вказує на основні альтернативи, життя і смерть, — так і ваша свідомість має дві **фундаментальні емоції**, радість і страждання, які свідчать про ті ж альтернативи» [55, с.433]. Букв.: Так само, як ваше тіло наділене двома **фундаментальними відчуттями**, насолодою та болем, ознаками його благополуччя або занепаду, немов барометр, вказує на основні альтернативи, життя і смерть, — так і ваша свідомість має дві **фундаментальні емоції**, радість і страждання, які свідчать про ті ж альтернативи. (метафора будови, фрейм 'конструкція будівлі', слот «конструкція будівлі»).

За очевидних відмінностей у деталях у цьому уривку я спостерігаю збереження авторської когнітивної домінанти. І це цілком відповідає гіпотезі моєї роботи: у художньому перекладі головним завданням є трансляція авторської інтенції, нехай навіть це досяжно за певних змін. Очевидно, що кінцевого варіанта перекладу бути не може, і «фактична близькість змісту текстів оригіналу та перекладу досягається на різних рівнях еквівалентності з втратою окремих елементів сенсу».

Хоча трапляються й речення, практично ідентичні в оригіналі та перекладі:

"So you think that I've **ruined the company**, don't you?" he yelled. [94, с.122]-
«Вважаєш, що це я **зруйнував компанію**, так?» – він аж зіпав. [53, с.99] (метафора будови, фрейм «будівництво, ремонт і руйнування будівлі», слот «руйнування будівлі»).

Таким чином, виходячи з аналізу видів метафори, з проаналізованого тексту «Атлант розправив плечі», ми встановили, що найчастіше автор використовує фрейм на позначення субсфери «Людина», що становив 42% нашої вибірки. На другому місці знаходиться субсфера «Природа» (25% метафор). До субсфери «Соціум» ми віднесли 19% метафор. Просторова метафора склала найменшу кількість досліджуваного матеріалу, та склала 14% (рис. 3.1).

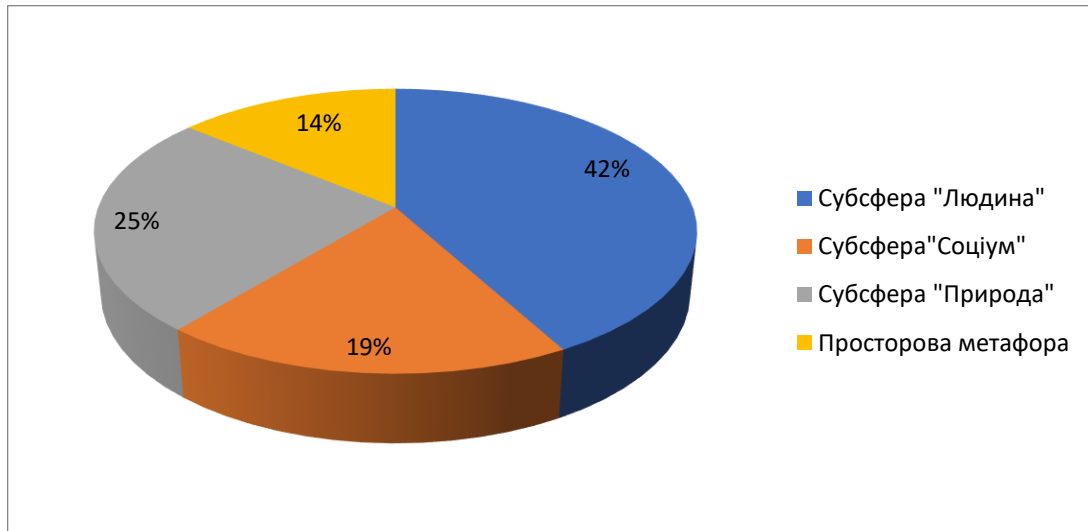

Рис. 3.1. Види метафор у романі Айн Ренд «Атлант розправив плечі»

Згідно з положенням І. Ляшкова про те, що «твори одного автора, узяті в сукупності, які відображають дійсність відповідно до особливостей її сприйняття митцем, можна вважати матеріалом для реконструкції поетичної картини світу» [45, с. 67-69], матеріал практичної частини нашого дослідження - роман Айн Ренд - являє собою фрагмент його поетичної картини. І метафоричні моделі, виявлені нами в тексті кожного твору, по різному демонструють «вибірковість бачення художника».

Домінантними сферами-джерелами роману «Атлант розправив плечі» є «соціум» і «природа». Про це свідчать дані частотного аналізу розгорнутих у тексті метафор.

Специфіка метафоричної системи А.Ренд у романі «Атлант розправив плечі» полягає також у тому, що мішенню виступає родина одного з головних героїв та відносини що склалися між її членами - Генк Ріарден підтримує свою сім'ю, незважаючи на їхню ворожість щодо нього.

Наступним етапом нашої роботи був аналіз типів метафор досліджуваного матеріалу за типом виділення дієслівних, субстантивних та ад'єктивних метафор з контексту роману (додаток Б).

Виходячи з аналізу типів метафори роману «Атлант розправив плечі», ми прийшли до висновку, що найчастіше Айн Ренд застосовує **субстантивну метафору**.

Розглянемо деякі приклади з тексту:

“*The man who chooses to spend his years in the obscurity of menial employment, keeping to himself the **fire of his mind***” [94, с.1659]. Як бачимо, метафора “*fire of his mind*” є субстантивною, та у перекладі, має значення «*вогонь власного розуму*» [55, с.473].

На другому місці у нашому дослідженні, посідає ад'єктивна метафора:

“*Will you sacrifice me to your animal desire?*” [94, с. 529] (AS, 529). Метафора “*animal desire*” вживається у значенні «*тваринне бажання*» [54, с.253].

Третій вид у творі – дієслівна метафора:

“*Thought of the oil wells spouting a **black stream that ran** over a continent almost faster than the trains of the Phoenix-Durango could carry it*” [94, с. 15]. Дієслівна метафора “*black stream that ran*”, має значення в українському еквіваленті: «*чорний потік, який біжить*» [53, с.12]

На рис. 3.2 наочно представлено результати аналізу типів метафор у досліджуваному матеріалі.

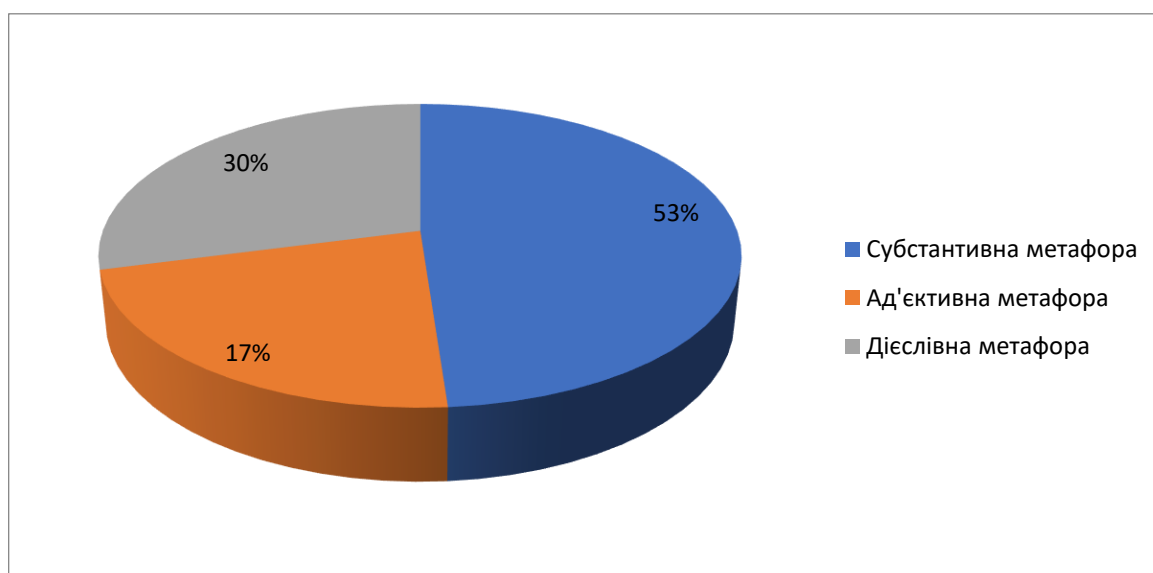

Рис. 3.2. Типи метафор у романі Айн Ренд «Атлант розправив плечі»

Не варто забувати про те, що бачення перекладача теж у певному сенсі «вибіркове» і представляє не менш «вибірковий» увазі читача лише деякі особливості авторської концептуалізації дійсності. Закономірністю тут можна назвати той факт, що під час трансляції авторських метафор найчастіше спостерігається їх точне відтворення в тексті перекладу. Під час перекладу загальномовних і загальнопоетичних метафор не завжди можливо підібрати еквівалент на рівні одного фрейму або слота. При цьому певним чином змінюється оригінальна картина світу, і ця трансформація неминуча.

Проблеми ці зумовлені цілою низкою відмінностей: між творцями оригіналу й перекладу та їхніми ідіолектами, між перекладальністю тексту й неможливістю створення його кінцевого перекладу, між мовними картинами світу та мовними системами. Відповідно до цього перед перекладачем, як перед творцем тексту мовою перекладу, стоїть завдання побачити в оригіналі всі наявні в ньому варіанти інтерпретації і за можливості відтворити їх у тексті перекладу.

Саме тому, наступним етапом нашого дослідження є аналіз перекладацьких прийомів та трансформацій як засобів збереження стилістичної ролі метафор у перекладі досліджуваного роману українською мовою

3.2. Перекладацькі прийоми відтворення метафор у перекладі роману «Атлант розправив плечі» українською мовою

3.2.1. Лексичні трансформації при перекладі метафор

До лексичних трансформацій при перекладі метафор у творі «Атлант розправив плечі» відносимо: транслітерацію, транскрибування та калькування.

У таблиці 3.1 бачимо приклади даного виду перекладацьких трансформацій в аналізованому творі методом транслітерації.

Лексичні трансформації при перекладі метафор у творі «Атлант розправив плечі»
методом транслітерації

Текст оригіналу	Переклад
Транслітерація	
<i>“Material greed isn't everything. There are non-material ideals to consider”</i>	<i>«Матеріальна жадоба – це ще не все. Існують нематеріальні ідеали, які варто розглянути»</i>
<i>“Why did my plans for my own future have to depend upon the arbitrary opinion of a selfish monopolist?”</i>	<i>«Чому моє майбутнє мало залежати від забаганки самодура-монополіста»</i>
<i>“One gang in Washington is yelling that I am expanding too much and something should be done to stop me, because I am becoming a monopoly”</i>	<i>«Одна банда у Вашингтоні кричить, начебто я занадто швидко розширююсь, тому це слід зупинити, бо я перетворююсь на монополію»</i>

Транслітерація, у перекладі твору «Атлант розправив плечі», передбачає передачу графічної форми лексеми вмови оригіналу графічними засобами мови перекладу. У перекладу роману транслітерація використовується для передачі термінологічних одиниць, переважно таких, що належать до галузі економіки.

В ході дослідження, нажаль нам не зустрілися приклади перекладу метафоричних конструкцій методом транскрипції. Тому при подальшому аналізі стилістичного рівня перекладацької трансформації метафор у романі «Атлант розправив плечі», ми їх виключили. Проте, багато прикладів у творі було перекладено методом калькування (табл. 3.2).

Лексичні трансформації при перекладі метафор у творі «Атлант розправив плечі
методом калькування

Текст оригіналу	Переклад
Калькування	
“Stone cold” [94, c. 1691]	«Холодний, як камінь» [55, с.478]
Stone – 1. Natural solid mineral. 2. In the figurative sense, it means something that has a low temperature and does not warm well. It also means reservedly unfriendly, unemotional, indifferent, insensitive, cruel.	Камінь – чоловічий рід. Природний твердий мінерал. У переносному значенні -той, що має низьку температуру, погано гріє. А також - стримано-неприятний, неемоційний, байдужий, нечутливий, жорстокий.
“The man who chooses to spend his years in the obscurity of menial employment, keeping to himself the fire of his mind” [94, c.1659]	«Люди, які вирішують виконувати роботу безіменних прислужників, зберігаючи для себе самих вогонь власного розуму» [55, с.473]
Fire – 1. Is an intense process of combustion.	Вогонь, чоловічий рід.- Інтенсивний процес горіння.
Fire of his mind – a high level of ability to think and analyze.	Вогонь розуму - високий рівень здатності мислити й аналізувати.
“His own selfish pleasure...” [94, c.777]	«...власна егоїстична насолода...» [53, с.496].
We are talking about a selfish person who cares excessively about his or her own benefit, gain, and puts his or her interests above the interests of other people.	Егоїст, чоловічий рід. Йде мова про гоїстичну людину, яка надмірно дбає про власну користь, вигоду, ставить свої інтереси вище за інтереси інших людей.
“You're going to debate with him the question: 'Is Rearden Metal a lethal product of greed?’” ([94, c.175]	«Дискутуватимеш із ним на тему: «Чи є метал Ріардена вбивчим продуктом жадібності?»» [53, с.229]
Lethal – 1. Lethal - killing, causing death; deadly. Product - a device with the help of which this is done.	Летальний - той, що вбиває, заподіює смерть; смертоносний. Подукт, чоловічий рід (виріб,) за допомогою якого це робиться.
“She felt pleasure from the dull, hot pain in her cheek and from the taste of blood in the corner of her mouth” [94, c. 160]	«Вона насолоджувалася тупим пекучим болем у щоці та смаком крові» [53, с.131]
Blunt pain, characterized by a gradual onset and little noticeable increase in intensity which stings, causes a burning sensation.	Тупий біль, чоловічий рід., біль, що характеризується поступовим початком і малопомітним наростанням інтенсивності. Пекучий - який пече, викликає відчуття печіння.
“Just as your body has two fundamental sensations, pleasure and pain, as signs of its welfare or injury, as a barometer of its basic alternative, life or death, so your consciousness has two	«Так само, як ваше тіло наділене двома фундаментальними відчуттями, насолодою та болем, ознаками його благополуччя або занепаду, немов барометр, вказує на основні альтернативи, життя і смерть, — так і ваша

Текст оригіналу	Переклад
<i>fundamental emotions, joy and suffering, in answer to the same alternative</i> ” [94, c.1613]	свідомість має дві фундаментальні емоції, радість і страждання, які свідчать про ті ж альтернативи» [55, с.433 частина 3]
<i>Foundation -1. The foundation of a building, structure made of stone, etc. Fundamental emotions means basic, strong, big, stable feelings.</i>	Фундамент, чоловічий рід, основа будови, споруди, зроблена з каменю та ін. Фундаментальні емоції означає – базові, міцні, великі, стійкі відчуття.
“The whispers crackling tensely like small tongues of fire” [94, c.1451]	«У їхньому шепотінні, що потріскувало, наче крихітні язички полум'я» [55, с.298]
<i>Whispering – 1. Is voiceless speech without the use of vocal cords. 2. Fire crackles because the wood shrinks from the heat and deforms. Whispers crackle like flames - a quiet, unhurried conversation is conducted in a calm tone.</i>	Шепіт, чоловічий рід, безголосна мова без використання голосових зв'язок. Вогонь, чоловічий рід, потріскує через те, що деревина всихає під дією жару і деформується. Шепіт потріскує як язички полум'я - ведеться тиха, некваплива розмова спокійним тоном
“I'm not trying to high-pressure you” [94, c.1746]	«Я не намагаюсь на вас тиснути» [55, с.542]
<i>Crush – 1. To press is to put weight on, to act with elasticity. In this case, it means to exert psychological pressure, to covertly influence someone, to try to control them.</i>	Давити - налягати вагою, діяти силою пружності. В даному випадку - чинити психологічний тиск, приховано впливати на когось, намагатися керувати ним.
“They are nothing but vicious animals” [94, c.191]	«Це лише злі тварини» [53, с.251]
<i>Ange – 1. A feeling of intense irritation and hostility 2. Animals, figuratively - a derogatory designation of a person who obeys only his or her own instincts.</i>	Злість, жіночий рід - почуття сильного роздратування і ворожості Тварини, жіночий рід, у переносному значенні - зневажливе позначення людини, яка підкоряється лише власним інстинктам.
“You have been called cruel for your unyielding integrity” [94, c.454]	«Вас називали пихатим через незалежний розум; жорстоким - через непохитну цілісність» [54, с.157]
<i>Unwavering – 1.Steadfastness is stability, reliability. Integrity of a personality is the harmonious unity of his or her bodily, mental, spiritual and moral life.</i>	Непохитність - стійкість, надійність. Цілісність особистості - гармонійна єдність її тілесного, душевного і духовно-морального життя.
“So you think that I've ruined the company, don't you?" he yelled” [94, c.122]	«Вважаєш, що це я зруйнував компанію, так? – він аж зіпав» [53, с.99]
<i>In the literal sense, it broke, disrupted, ruined, destroyed . In the figurative sense, it degraded, caused great damage.</i>	У прямому сенсі - зламав, привів у непридатність, розвалив, знищив. У переносному - призвів до занепаду, завдав великої шкоди.
“It was the shriek of agony, the call for help, the voice of the mills as of a wounded body crying to hold its soul” [94, c.724]	«То було верещання агонії, волення про допомогу, голос заводу, чиє поранене тіло плакало, намагаючись втримати свою душу» [54, с.159]
<i>Weeping – 1. To shed tears as a result of emotion, often by making sobbing and moaning noises.</i>	Плач, чоловічий рід. – Плакати - під дією емоцій проливати сльози, видаючи стогнучі звуки.

Текст оригіналу	Переклад
2. <i>In the figurative sense, to long for, to yearn for, to suffer</i>	У перен., у значенні. <i>сильно бажати, тужити за чим-небудь, страждати</i>
“ <i>Dr. Stadler felt certain that this small-time shyster had had as little to do with the Project as any of the movie usher attendants, that he possessed neither the mind nor the initiative nor even the sufficient degree of malice to cause a new gopher trap to be brought into the world, that he, too, was only the pawn of a silent machine—a machine that had no center, no leader, no direction, a machine that had not been set in motion by Dr. Ferris or Wesley Mouch, or any of the cowed creatures in the grandstands, or any of the creatures behind the scenes</i> ” [94, c.1299]	«Доктор Стадлер був упевнений, що цей нікчемний проїдисвіт не мав нічого спільного з проектом (як і будь-хто з цих помічників-білетерів), що йому не вистачило б ні розуму, ні ініціативності, та навіть достатнього рівня мерзенності, щоб подарувати цьому світові нову пастку на ховрахів, що він теж — усього лише пішак у мовчазній машинерії — машинерії без центру, без лідера, без напрямку, машинерії, яку запустили не доктор Ферріс та Веслі Моуч, не будь-хто з цих заляканих істот на трибунах, не хтось із осіб позаду сцени» [55, с.169]
<i>Pawn</i> – 1. <i>A pawn, is a chess piece of inferior value that symbolizes a foot soldier. The figurative meaning is an insignificant, non-independent person who follows the orders of others.</i>	Пішак, чоловічий рід, шахова фігурка,, що має нижчу цінність, символізує пішого солдата. Переносне значення - незначна, несамотійна людина, що виконує накази інших.
“ <i>Guilty of a fierce desire to remain alive, they and Rearden traded like savages, without rights, titles, contracts or protection, with nothing but mutual understanding and a ruthlessly absolute observance of one's given word</i> ” [94, c. 256]	«Винні лише в тому, що відчайдушно прагнули вижити, вони торгували з Ріарденом, наче дикуни: без прав, означень, контрактів та страхування; єдине, що в них було, – це взаємне розуміння та абсолютне неухильне дотримання обіцянки» [54, с.217]
<i>Savage</i> 1. <i>Savage, means a person who is at the level of primitive culture. Trading like a savage means not following the rules generally accepted in society.</i>	Дикун, чоловічий рід, означає людину, яка перебуває на щаблі первісної культури. Торгувати як дикун - не дотримуючись загальноприйнятих у суспільстві правил.
“ <i>In the rusty light of this evening's sunset, the rectangle said</i> ” [94, c.9]	«В іржавому вечоровому світлі на прямокутнику значилось» [53, с.7]
<i>Rusty</i> 1. <i>Color a red-orange color reminiscent of the color of iron oxide, rust.</i>	Іржавий колір, чоловічий рід, - червоно-помаранчевий колір, що нагадує колір оксиду заліза, іржі.
“ <i>Thought of the oil wells spouting a black stream that ran over a continent almost faster than the trains of the Phoenix-Durango could carry it</i> ” [94, c. 15]	«Думав про нафтові свердловини, що б'ють чорним потоком, який біжить через континент майже швидше, ніж поїзди Фенікс-Дуранго можуть його перевезти» [53, с.12]
<i>The stream</i> – 1. <i>Is running, figuratively meaning flowing</i>	Потік, чоловічий рід, біжить, у переносному значенні – тече.
“ <i>You see, friends of global progress are a very progressive group and they have always maintained that you represent the blackest element of social retrogression in the country, so it would embarrass us, you know, to have your name on our list of contributors, because somebody might accuse us of being in the pay of Hank Rearden</i> ”. [94, c. 42]	«Розумієте, "Друзі глобального прогресу" - дуже прогресивна група, і вони завжди стверджували, що ви представляєте найчорніший елемент соціального регресу в країні, тому нам було б незручно, знаєте, мати ваше ім'я в нашому списку донорів, тому що хтось міг би звинуватити нас у тому, що ми

Текст оригіналу	Переклад
	<i>перебуваємо на утриманні у Генка Ріардена"». [53, с.56]</i>
<i>Black – 1. Black, illegal; unlawful, unseemly, disapproved of, based on negative information.</i>	<i>Чорний, чоловічий рід, нелегальний; протизаконний, негожий, що не викликає схвалення, ґрунтується на негативній інформації.</i>
<i>“They have taught him that his body and his consciousness are two enemies engaged in deadly conflict, two antagonists of opposite natures, contradictory claims, incompatible needs, that to benefit one is to injure the other, that his soul belongs to a supernatural realm, but his body is an evil prison holding it in bondage to this earth-and that the good is to defeat his body, to undermine it by years of patient struggle, digging his way to that glorious jail-break which leads into the freedom of the grave” [94, с.1621]</i>	<i>«Вони навчили людину думати, що її тіло і свідомість — це вороги, задіяні у смертельному конфлікті, антагоністи, чия природа має протилежне походження, суперечливі претензії, непоєднані потреби; що коли одна з цих частин отримує користь — інша зазнає кривди, що душа належить до царини надприродного, а тіло - лиха в'язниця, яка тримає душу ув'язненою на землі, тому добро полягає в перемозі над тілом, у підточуванні його сили роками терплячої боротьби, прокладання шляху» [55, с.440]</i>
<i>Prison – 1. Is a correctional institution, a place where people are incarcerated and usually deprived of a number of personal freedoms.</i>	<i>В'язниця, жіночий рід, місце, де людей утримують в ув'язненні, які позбавлені цілої низки особистих свобод.</i>
<i>“And somewhere within him, a drop of pain moving briefly and vanishing, like a raindrop on the glass of a window, its course in the shape of a question mark” [94, с. 11]</i>	<i>«Десь усередині вмить зродився біль і, стікаючи швидко, мов крапля дощу на вікні, залишав по собі ледь помітне вологе пасемце» [53, с.9]</i>
<i>1. Pain quickly disappearing like a drop of water on glass..</i>	<i>Біль, чоловічий рід, що швидко зникає, як як крапля води на склі.</i>
<i>“Cherryl watched her walk away, and thought that Jim had been right: this sister of his was a creature of cold evil who had given her no response, no acknowledgment, no emotion of any kind except a touch of something that looked like an astonished, indifferent amusement” [94, с. 396]</i>	<i>«Шеріл спостерігала, як вона іде геть, і думала, що Джим цілком має рацію: його сестра – творіння холодного зла, яке не дає жодної відповіді, жодного підтвердження, жодної емоції, лише дотик якогось задоволення, ледь забарвленого байдужістю та здивуванням» [54, с.81]</i>
<i>1. In the figurative sense, an unkind person who treats other people badly and carries evil in himself or herself.</i>	<i>У переносному значенні - недобра людина (жіночий рід), яка погано ставиться до інших людей і несе в собі зло.</i>

3.2.2. Лексико-семантичні трансформації при перекладі метафор

На даному (лексико-семантичному) рівні, ми виділили переклад метафор методами конкретизації, генералізації та модуляції.

Конкретизація – заміна слова чи словосполучення вихідної мови з ширшим значенням, словом чи словосполученням мови перекладу з більш вузьким значенням. Пропонуємо розглянути особливості лексичних трансформацій при перекладі метафор методом конкретизації, на прикладі твору «Атлант розправив плечі» (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Лексичні трансформації при перекладі метафор методом конкретизації на прикладі твору «Атлант розправив плечі»

Текст оригіналу	Переклад
Конкретизація	
<i>“But do you think anybody gave us any encouragement? They did not. Not those greedy, entrenched vultures of privilege!”</i>	«Та, думаєте, нас хтось підтримав? Дзуськи. Жоден із цих жадібних привілейованих круків!» [53, с.421]
<i>Vultures 1. Any bird that feeds on carrion. Concretization: a raven is a bird that also eats food scraps and carrion In the figurative sense vultures - a greedy, avaricious, and cruel person.</i>	Стерв'ятник, чоловічий рід, будь-який птах, що харчується падлом. Конкретизація : ворон, це птах, що харчується, зокрема, також харчовими покидьками і падлом У переносному значенні стерв'ятник - жадібна, і жорстока людина.
<i>“Of all those who live by the ability of others, said Rearden, you're the one real parasite”. [94, с. 149]</i>	«З усіх, хто живе за рахунок чужих здібностей, – сказав Ріарден, – ти найогидніший паразит» [53, с.196]
<i>A parasite – 1. Is a biological organism living at the expense of another organism. The term "parasite" is used to describe a person who lives at someone else's expense, who consumes without producing.</i>	У прямому сенсі, паразит, чоловічий рід, - біологічний організм, що живе за рахунок іншого організму. Переносне значення - той, хто живе за чужий рахунок, споживає, не виробляючи.
<i>“The Taggarts have been a band of vultures for generations, people said”</i>	«Кожне покоління Тагартів – це згряя стерв'ятників, – слезував народ»
<i>Band – 1. Literally, a gang, a ragtag criminal group. Specificity: a flock is a group of animals of the same species (in our case, birds) that stick together. In a figurative sense, a flock of vultures is a group of people who have united to commit robbery, criminal activity that leaves no stone unturned.</i>	Дослівно банда, жіночий рід, розбійна злочинна група. Конкретизація: згряя - група тварин одного виду (у нашому випадку птахів) що тримаються разом. У переносному значенні згряя стерв'ятників - група людей, які об'єдналися для розбою, злочинної діяльності, яка не гребує нічим.

Розглянемо для наочності, деякі приклади. У реченні “Of all those who live by the ability of others,” said Rearden, “you're the one real parasite” метафорою є словосполучення “real parasite”. Воно має широке значення та означає «людина, яка живе за рахунок інших, не працюючи». У перекладі це словосполучення конкретизовано до «найогидніший паразит». Це словосполучення має більш вузьке значення та означає «людина, яка викликає сильну огиду».

Конкретизація у цьому випадку є доцільною, оскільки вона допомагає передати більш глибоке значення метафори. У вихідному тексті герой роману називає свого опонента “real parasite”, щоб підкреслити, що той не просто живе за рахунок інших, а робить це нахабно та безсоромно. У перекладі це значення передано за допомогою слова "найогидніший", яке підкреслює негативну оцінку героя.

Окрім того, конкретизація допомагає зробити переклад більш зрозумілим для читача мови перекладу. Отже, у даному випадку переклад метафори методом конкретизації є успішним. Він допомагає передати більш глибоке значення метафори та зробити переклад більш зрозумілим для читача мови перекладу.

На наступному етапі нашого дослідження, ми розглянемо особливості генералізації, що простежується у творі «Атлант розправив плечі» при його перекладі (табл. 3.4).

Генералізація - це зворотній процес, який характеризується заміною одиниці вихідної мови з вузьким значенням одиницею мови перекладу з більш широким значенням. У цьому творі перекладач вдавався і до цієї трансформації.

Таблиця 3.4

Лексико-семантичні трансформації при перекладі метафор методом генералізації на прикладі твору «Атлант розправив плечі»

Текст оригіналу	Переклад
Генералізація	
<i>“The folds of blanket around her brain lightened”</i>	«Імла огорнула свідомість»

Розглянемо приклад: “*the folds of blanket around her brain lightened*” - «*Імла огорнула свідомість*». Очевидно, цю метафору не можна перекласти дослівно: перекладач використовує такий прийом перекладу, як заміна. Ось, наприклад, «складки ковдри» перетворилися на «мглу», «висвітлювати» на «огорнути» і «мозок» на «свідомість». Крім того, у даному прикладі можна спостерігати генералізацію, при розширенні значення слова “brain”. Якби перекладач використовував дослівний переклад, то російський читач не зовсім зрозумів би «посилання» автора.

Звернемося до третього типу лексичної трансформації, який було використано під час перекладу роману. При смисловому розвитку, чи модуляції, слова чи словосполучення вихідної мови замінюються одиницями мови перекладу, значення яких виводяться із значення вихідних одиниць. Найчастіше значення співвіднесених слів вихідної мови та мови перекладу пов'язані причинно-наслідковими зв'язками (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Лексико-семантичні трансформації при перекладі метафор методом модуляції на прикладі твору «Атлант розправив плечі»

Текст оригіналу	Переклад
Модуляція	
<p><i>“For a little while in the morning he had to censor letters, but he was free after that to spend the rest of each day lying around idly with a clear conscience”.</i></p>	<p><i>«Щоправда, вранці годинку-другу йому доводилося виконувати обов'язки поштового цензора, зате решту часу він валявся до самого вечора, нітрохи не мучившись докорами совісті».</i></p>

Розглянемо приклад: “*For a little while in the morning he had to censor letters, but he was free after that to spend the rest of each day lying around idly with a **clear conscience***” - «Щоправда, вранці годинку-другу йому доводилося виконувати обов'язки поштового цензора, зате решту часу він валявся до самого вечора, нітрохи не мучившись **докорами совісті**». Метафора у ствердній формі “*with a clearconscience*” (чиста совість) була замінена запереченням «нітрохи не мучившись»).

Таким чином, дослідивши особливості лексико-семантичних трансформації при перекладі метафор, ми прийшли до висновку, що найчастіше автор перекладу твору «Атлант розправив плечі» використовував прийом конкретизації (рис. 3.3).

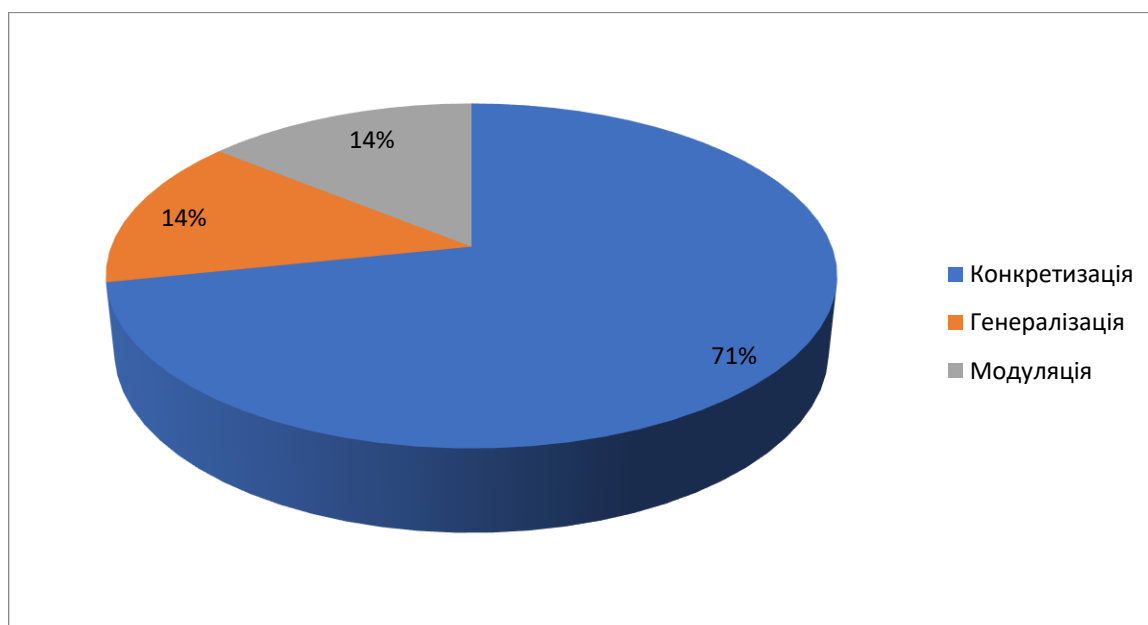

Рис. 3.3. Лексико-семантичні особливості трансформації при перекладі метафор методом модуляції на прикладі твору «Атлант розправив плечі»

Конкретизація, як бачимо склала 71%, генералізація та модуляція – по 14% кожна.

3.2.3. Граматичні трансформації при перекладі метафор

На граматичному рівні трансформацій, ми виділили: заміну еквіваленту та заміну частин мови.

У таблиці 3.6 бачимо приклади даного виду перекладацьких трансформацій в аналізованому творі методом заміни еквівалентом.

Таблиця 3.6

Граматичні трансформації при перекладі метафор у романі «Атлант розправив плечі» методом заміни еквівалентом

Мова оригіналу	Переклад
Заміна еквівалентом	
<p>“They are nothing but stuffy, middle-class vulgarians or else predatory savages like Rearden” [94, c. 304]</p>	<p>«Бо вони лише нудні парвеню середнього класу чи ще якісь хижі дикуни штибу Ріардена» [54, с.91]</p>
<p><i>Stuffy – 1. literally stifling.</i> <i>A parvenu is a person of noble birth who has achieved success and become rich. Stuffy parvenus are figuratively unpleasant, boring, petty people who are not interesting.</i></p>	<p><i>Stuffy (нудний) - дослівно задушливий.</i> <i>Парвеню, чоловічий рід, - людина незнатного походження, яка домоглася успіху, розбагатіла. Задушливі парвеню - у переносному значенні неприємні, нудні дріб'язкові люди, з якими нецікаво.</i></p>
<p>“Not rays, more like pinpoint spotlights that gave an occasional moment's glitter to his job, to his lonely apartment, to the quiet, scrupulous progression of his existence” [94, c. 11]</p>	<p>«Не так променів, як ниточок від точкових прожекторів, що іноді освітлювали його роботу, самотнє житло, тихий послідовний поступ життя» [53, с.9]</p>
<p><i>Lonely – 1. Having no friends, relatives, like-minded people; a stranger in a certain environment.</i> <i>Lonely apartment - a separate dwelling in which only one person lives, and which rarely has guests.</i></p>	<p><i>Самотній, чоловічий рід, той, хто не має друзів, близьких, однодумців; чужий у певному середовищі.</i> <i>Самотнє житло те, яке розташоване окремо, в якому живе тільки одна людина, де рідко бувають гості.</i></p>
<p>“A smile of so fiercely bitter a contempt that it seemed incredible on her gently patient face” [94, c. 1377]</p>	<p>«Його шокувала усмішка Шеріл, сповнена такої несамовитої гіркоти і презирства, що здавалася чимсь нереальним на її м'якому і терплячому обличчі» [55, с.235]</p>
<p><i>Patience – 1. The ability to be patient.</i> <i>A patient face who holds back her emotions.</i></p>	<p><i>Терплячість, жіночий рід, здатність до терпіння.</i> <i>Терпляче обличчя - те, яке стримує свої емоції.</i></p>
<p>“Was the fiercely luminous sparkle of her eyes” [94, c. 256]</p>	<p>«Був шалений блиск її очей [54, с.74]</p>
<p><i>Shine – 1. Bright sparkling light, a glow.</i> <i>In the figurative sense, a sign of a person's vitality, a measure of inner energy.</i></p>	<p><i>Блиск, чоловічий рід, яскраве іскристе світло, відсвіт.</i> <i>У переносному значенні - ознака життєвої сили людини, міра внутрішньої енергії.</i></p>
<p>“Eyes filled with bland fire” [94, c. 67]</p>	<p>«Очі, сповнені осуду» [53, с.127]</p>
<p><i>1. Full of soft fire.</i> <i>In a literary translation, they are full of condemnation.</i> <i>Condemnation, masculine, is a harsh disapproving comment about someone, an expression of a negative attitude toward someone. Soft fire in the eyes means reproach without harsh words and condemnation.</i></p>	<p><i>У дослівному перекладі - повні м'якого вогню.</i> <i>У художньому перекладі - повні осуду.</i> <i>Осуд, чоловічий рід, різке несхвальне відгукування про кого-небудь, висловлення негативного ставлення до кого-небудь. М'який вогонь в очах означає - докір без різких слів і засуджень.</i></p>
<p>“Fingers of sunshine” [94, c. 904]</p>	<p>«Стрілами сонячного світла» [55, с.17]</p>

Мова оригіналу	Переклад
Заміна еквівалентом	
<p><i>1. The fingers of sunlight.</i> <i>In the literal sense, arrow, feminine, is the name of parts and pieces of a long, narrow shape in mechanisms.</i> <i>In a figurative sense, an arrow of light is a long ray of sunlight.</i></p>	<p><i>У дослівному перекладі – пальчиками сонячного світла.</i> <i>У прямому значенні стріла, жіночий рід, назва деталей і частин довгої вузької форми в механізмах.</i> <i>У переносному значенні стріла світла - довгий промінь сонячного світла.</i></p>
<p>“The words were harsh and glowing, like the sunlight” [94, c. 12]</p>	<p>«Слова були штивні та ясні, мов сонце» [53, с.9]</p>
<p><i>Harsh – 1. It means a person who is strict, unmoving, firm, inflexible.</i> <i>In the figurative sense, clear (understandable) and firm words are spoken by a steadfast person who does not hesitate and does not deviate from the chosen position</i></p>	<p><i>У прямому сенсі, штивний, чоловічий рід, суворий, нерухомий, твердий, негнучкий.</i> <i>У переносному - ясні (зрозумілі) і тверді слова говорить людина непохитна, яка не вагається і не відступає від обраної позиції</i></p>
<p>“Random females with causeless incomes flutter on trips around the globe and return” [94, c.1648]</p>	<p>«Випадкові жінки з прибутками невідомого походження подорожують навколо світу і повертаються» [55, с.463]</p>
<p><i>Flutter – 1. Means to fly easily from place to place, to move quickly. Translated as “traveling”. It means that women move quickly.</i></p>	<p><i>Дослівно flutter - пурхають. Пурхати у переносному значенні - легко перелітати з місця на місце, швидко пересуватися. У романі перекладено як «подорожують». Мається на увазі, що жінки швидко рухаються.</i></p>

У таблиці 3.7, представлено приклади заміни частин мови. Як бачимо, таких прикладів ми знайшли досить не багато.

Граматичні трансформації при перекладі метафор у романі «Атлант розправив плечі» методом заміни частин мови

Мова оригінал	Переклад
Заміна частин мови	
<i>“Meant nothing to him any longer, only a faint tinge of sadness”</i>	<i>«Це вже не мало для нього жодного значення, лише навіювало смуток»</i>
<i>A tinge of sadness – 1. A shade (adjective) of sadness, masculine. In a figurative sense, a faint trace of something. The translation in the book is: inspired (verb) sadness, i.e. caused someone to have a negative mood.</i>	<i>Дослівно tinge of sadness - відтінок (іменник) смутку, чоловічий рід. У переносному значенні - слабкий слід чого-небудь. Переклад у книзі: навіювало (дієслово) смуток, тобто викликало в кого-небудь який-небудь негативний настрій.</i>

На рис. 3.4 наочно можна побачити відсоткове співвідношення граматичних трансформацій у творі.

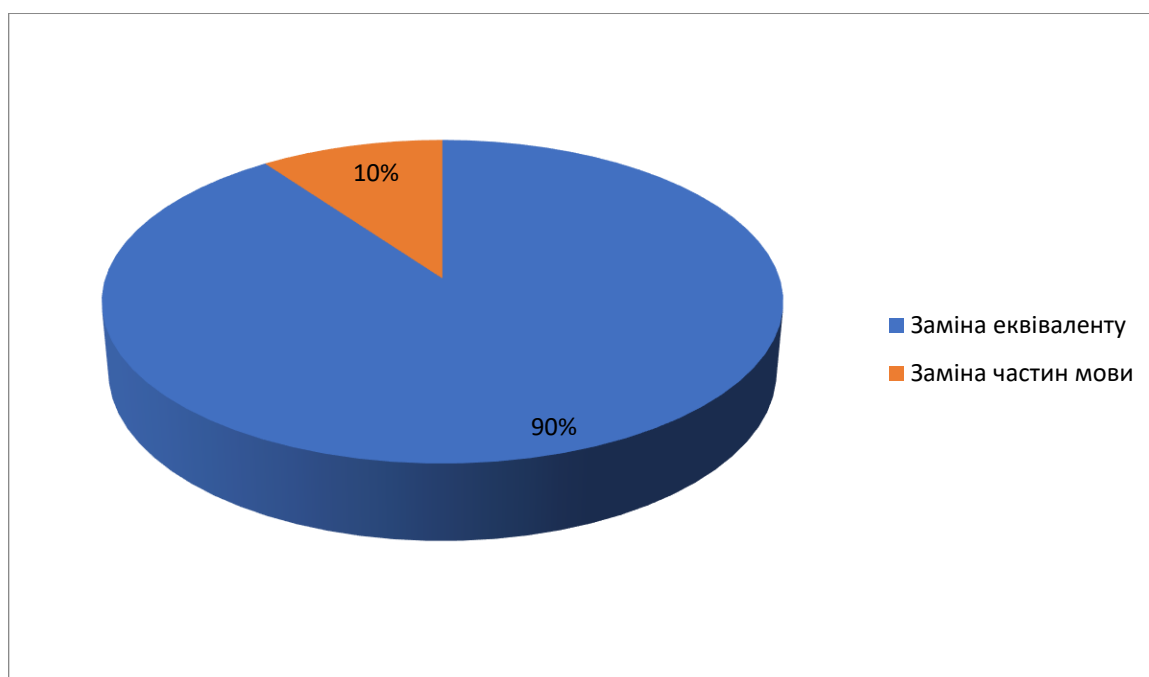

Рис. 3.4. Порівняльний аналіз граматичних методів трансформацій у перекладі твору «Атлант розправив плечі»

Грамотичні трансформації при перекладі метафор у романі «Атлант розправив плечі», як бачимо з рис., найчастіше здійснювалися методом заміни еквівалентом (90%). Заміна частин мови склала 10% нашої вибірки.

3.3. Аналіз перекладацьких прийомів та трансформацій як засобів збереження стилістичної ролі метафор у перекладі досліджуваного роману українською мовою

У даному розділі досліджується аналіз перекладацьких прийомів та трансформацій, які використовувались для збереження стилістичної ролі метафор у перекладі роману Айн Ренд «Атлант розправив плечі» українською мовою.

Переклад метафор - це одна з найскладніших задач, оскільки метафори відображають власну культуру, світосприйняття та ідентичність автора. Іноді перекладачеві потрібно здійснити трансформації метафор для збереження їх стилістичної ролі у тексті. Розглянемо декілька перекладацьких прийомів та трансформацій, які допоможуть зберегти стилістичну роль метафор у перекладі досліджуваного роману українською мовою.

Щоб виявити особливості перекладацьких прийомів та трансформацій як засобів збереження стилістичної ролі метафор у романі Айн Ренд, ми порівняли оригінал та переклад твору, провели аналіз використаних в англійському та українському текстах словникових дефініції, а також визначили способи передачі метафор, які використовував перекладач під час перекладу текстів з англійської на українську мову. Отримані нами дані представлені у додатку В.

На рис. 3.5 представлені результати аналізу типів перекладу метафор у досліджуваному матеріалі.

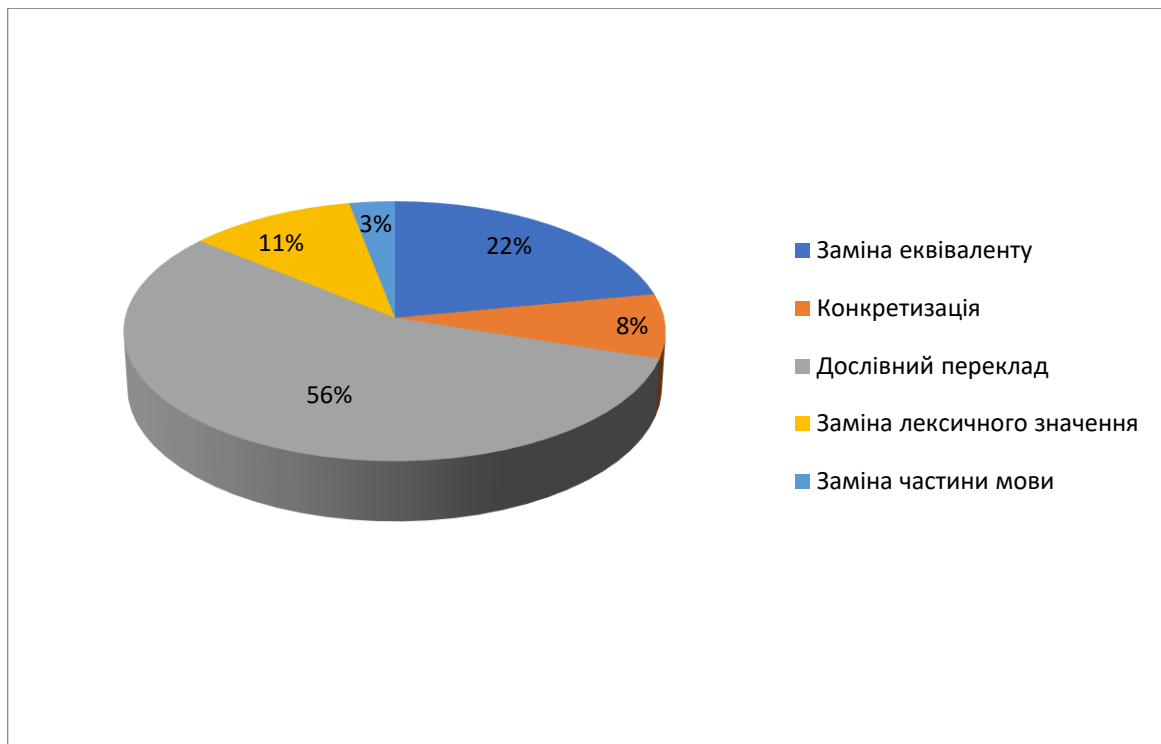

Рис. 3.5. Типи перекладу метафор у романі Айн Ренд «Атлант розправив плечі»

Для перекладу роману українською мовою перекладач використав певні способи передачі метафор. Найчастіше зустрічається дослівний переклад. Наприклад, *fire of his mind* – вогонь свого розуму, *stone cold* – холодний, як камінь, *selfish pleasure* – егоїстична насолода.

Розглянемо деякі приклади. У реченні “*You're going to debate with him the question: 'Is Rearden Metal a lethal product of greed?'*” [94, с.175], слово *lethal*, має значення «той, що вбиває, заподіює смерть». Саме тому, перекладач переклав це визначення, як «вбивчий продукт жадібності» [53, с.229].

Проаналізувавши словникові дефініції конкретних метафор, слід зазначити, що такий спосіб перекладу як дослівний є найбільш прийнятним у випадках повного збігу словникових значень в англійській та українській мовах.

Спосіб конкретизації було використано в тих випадках, коли лексема налічувала кілька семантичних значень, проте перекладачем було обрано тільки одне з них, вужче, внаслідок контекстуального аналізу оригіналу. Наприклад, *vultures of privilege* – привілейовані круки, *band of vulturines* – згряя стерв'ятників, *real parasite* – найогидніший паразит:

“*But do you think anybody gave us any encouragement? They did not. Not those greedy, entrenched vultures of privilege!*” [94, с.315]. Слово “*Vultures*” це будь-який птах, що харчується падлом. У перекладі, автор конкретизує загальне значення та перекладає дану метафору, як «жадібні привілейовані круки», тобто «ворони» [53, с.421].

Заміна метафоричним еквівалентом також часто зустрічається при перекладі метафор, оскільки вона сприяє збереженню смислового та емоційно-оціночного компонента оригіналу, завдяки наявності подібних культурних і мовних елементів. семантичні відтінки слова в мовах усе ж таки різняться. Наприклад, «нудні парвеню середнього класу»: “*They are nothing but stuffy, middle-class vulgarians or else predatory savages like Rearden*” [94, с. 304] – «*Бо вони лише нудні парвеню середнього класу чи ще якісь хижі дикуни штибу Ріардена*» [54, с.91].

Заміна частини мови мала місце в прикладі: випадку автор перекладу замінив віддієслівний прикметник на дієслово, оскільки як цього вимагала структура речення на обрано тільки одне з них, більш вузьке, внаслідок контекстуального. Наприклад, *tinge of sadness* слабкий відтінок смутку – навіювало смутку.

Заміну лексичного значення перекладач здійснює залежно від своїх особистих уподобань, або в тих випадках, коли в мові перекладу немає відповідних оригіналу еквівалентів, еквівалентів, що відповідають оригіналу. Наприклад, *провісник*, а не *агент*; *мисливець*, а не *переслідувач* (*перевага перекладача*).

Отже, перекладацькі прийоми включають в себе відтворення метафор за допомогою аналогів, або перенесення значень слів на мову-реципієнт. Одним з ефективних прийомів є використання контексту, який допомагає передати той самий сенс метафори на іншій мові.

Також у процесі перекладу використовуються трансформації метафор, які включають заміну метафоричних образів на інші, більш зрозумілі або прості. Це може здатися необхідним у випадках, коли метафора на вихідній мові має культурну або історичну специфіку, яка не є зрозумілою на мові-реципієнті. Аналізуючи переклад роману Айн Ренд «Атлант розправив плечі» українською мовою, можна відзначити, що перекладач використовував різноманітні перекладацькі прийоми та трансформації, щоб зберегти стилістичну роль метафор в відповідно до оригінального твору.

ВИСНОВКИ

Аналізуючи теоретичні засади дослідження поняття «метафора» у перекладознавстві було встановлено особливості концептуальні основи дослідження стилістичної ролі метафор у художній літературі.

У магістерській роботі ми розглянули ключові аспекти застосування метафор у художній літературі, розкриваючи їх важливість як стилістичного елемента. Встановлено, що метафора є ефективним риторичним інструментом для передачі складних ідей та емоцій через порівняння з більш знайомими об'єктами або концепціями. Це сприяє збагаченню тексту, надаючи йому більшої експресивності та глибини.

Аналіз стилістичної ролі метафор у літературі є ключовим для розуміння того, як вони впливають на враження читача від твору та як вони формують унікальний стилістичний ефект. Вивчення метафор дозволяє не тільки глибше зрозуміти мову автора, а й виявити його індивідуальний підхід до письма.

Розглядаючи метафори в художній літературі, можна застосовувати різноманітні методи аналізу, включаючи лінгвістичний, літературний, та когнітивний підходи. Також важливо аналізувати, як метафори слугують різним функціям у тексті, наприклад, символізуючи, роблячи порівняння, або надаючи глибшого значення твору.

У роботі ми детально розглядали метафору як ключовий образно-функціональний елемент літературного дискурсу і аналізували складнощі, що виникають при її перекладі в прозових творах. Метафора виступає як потужний засіб для збільшення експресивності та змістовного насичення тексту. В процесі перекладу прози метафора стає складною задачею, особливо через її глибоке культурне занурення в мову оригіналу.

Переклад метафор вимагає від перекладача не тільки знаходження відповідного мовного еквіваленту, але й збереження її образності та функціонального значення. Цей процес ускладнюється культурними відмінностями, які можуть змінити сприйняття метафори в цільовій мові. Збереження авторського стилю та унікальності літературного твору також є важливим завданням для перекладача.

У нашому дослідженні ми детально аналізували різні методи перекладу, включно з прямим перекладом, адаптацією до еквівалентів у цільовій мові, а також випусканням або додаванням певних елементів. Виявилось, що для успішного перекладу метафор у літературних творах перекладач має не лише глибоко розуміти мову оригіналу та її культурний контекст, але й володіти вмінням точно відтворювати образність та функціональність метафор у мові перекладу, при цьому зберігаючи унікальний стиль автора. Ці знання та навички є вирішальними для того, щоб переклад не лише передавав зміст, але й зберігав естетичну цінність оригінального тексту.

У нашій роботі ми сформулювали методологічні принципи для аналізу стилістичної ролі метафор у перекладах художньої прози. Особлива увага приділялась необхідності збереження авторського стилю та унікальності мови в перекладі, уникаючи створення уніфікованих чи загальноновживаних формулювань, які можуть зменшити оригінальність та особливості тексту. Протягом теоретичного аналізу ми розглянули широкий спектр технік перекладу, включаючи дослівний переклад, використання еквівалентів у мові перекладу, опущення та додавання різних елементів. Такий підхід підкреслює, що переклад метафор у літературних творах є складним завданням, яке вимагає від перекладача здатності не тільки точно передати образність та функціональність метафор у перекладі, але й зберегти авторську індивідуальність та культурні нюанси оригінального твору.

Під час написання роботи було досліджено типи та види метафор і метафоричних символів у романі Айн Ренд «Атлант розправив плечі», труднощі їх перекладу українською мовою. Метафора є одним з ключових стилістичних прийомів у романі «Атлант розправив плечі» Айн Ренд. У романі метафори використовуються для передачі складних ідей та емоційних станів героїв. Виходячи з аналізу видів метафори у тексті «Атлант розправив плечі», ми встановили, що найчастіше автор використовує фрейм на позначення субсфери «Людина», що становив 42% нашої вибірки. На другому місці знаходиться субсфера «Природа» (25% метафор). До субсфери «Соціум» ми віднесли 19% метафор. Просторова метафора склала найменшу кількість досліджуваного матеріалу, та склала 14%.

Аналізуючи типи метафор у романі Айн Ренд ми з'ясували, що більшість метафор у романі відносяться до сустантивної метафори (53%), на другому місці по вживаності знаходиться дієслівна метафора (30%), а менш за все в тексті зустрічається ад'єктивна - всього 17%.

Також, у роботі було проаналізовано перекладацькі прийоми та трансформації як засоби збереження стилістичної ролі метафор у перекладі досліджуваного роману українською мовою. Очевидно, що важливу роль для сприйняття та розуміння твору грає як робота автора з оригіналом, а й робота перекладача. Тут має місце проблема перекладу метафор українською мовою. Виходячи з результатів аналізу, бачимо, що найчастіше при передачі метафоричного образу перекладач використовує дослівний переклад. Це можна пояснити тим, що в українській та англійській мові багато лексем збігаються за своїми семантичними значеннями. Крім того, як в українській, так і в англійській мовах існують усталені метафоричні вирази та образи, які не надають перекладачеві великого вибору варіантів перекладу, тому в таких випадках він використовує заміну метафоричним еквівалентом. Однак у разі відсутності в мові найбільш влучних лексеми, що підходить за змістом, перекладач використовує заміну лексичного значення метафори, ґрунтуючись на свої особисті переваги, та професійні навички індивідуальної творчості.

Результати дослідження показали, що метафора є важливою стилістичною одиницею художнього дискурсу і має велике значення для відтворення естетичного досвіду читача. У процесі перекладу творів англійської художньої літератури на українську мову, перекладачі стикаються зі значними труднощами відтворення метафоричного змісту, оскільки метафори мають культурно-історичний та лінгвокогнітивний фон, який може бути відмінним від фону мови-адресата.

Також ми дослідили стилістичну роль метафор та способи її відтворення. Очевидно, що важливу роль для сприйняття та розуміння твору грає як робота автора з оригіналом, а й робота перекладача. Тут має місце проблема перекладу метафор українською мовою. Виходячи з результатів аналізу, бачимо, що найчастіше при передачі метафоричного образу перекладач використовує дослівний переклад. Це можна пояснити тим, що в українській та англійській мові багато лексем збігаються за своїми семантичними значеннями. Крім того, як в українській, так і в англійській мовах існують усталені метафоричні вирази та образи, які не надають перекладачеві великого вибору варіантів перекладу, тому в таких випадках він використовує заміну метафоричним еквівалентом. Однак у разі відсутності в мові найбільш влучних лексем, що підходить за змістом, перекладач використовує заміну лексичного значення метафори, ґрунтуючись на своїй особистій перевазі, та професійні навички індивідуальної творчості.

У ході дослідження було виявлено, що перекладацькі прийоми, такі як загальні засоби як дослівний переклад, заміна еквівалентом мови перекладу, опущення, додавання у засобах перекладу, можуть зберегти стилістичну роль метафор у перекладі. Однак, використання цих прийомів повинно бути обґрунтовано і відповідати культурно-історичному контексту та метафоричному змісту досліджуваного твору. Отже, вивчення стилістичної ролі метафор у художній літературі є важливим для розуміння мови та стилю письменника.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Англо-український словник — English-Ukrainian Dictionary. Близько 120000 слів: у 2-х томах / Уклад. М. І. Балла. Київ: Освіта, 1996. 1464 с. URL: <http://linguisto.epizy.com/dict/en.php?i=1> (дата звернення: 15.11.2023).
2. Англо-український словник: більше 100 000 слів (350 000 варіантів перекладу) / за ред. проф. Гороть Є. І. — Вінниця: Нова Книга, 2006. 1700 с. 36. Longman Dictionary of Contemporary English. Pearson Education Ltd. 2001. – 1668 p.
3. Андрієнко Т. П. Переклад як когнітивно-комунікативна діяльність. Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2014. С. 13–18.
4. Анохіна Т. О. Корпусний лакунікон англомовної та україномовної картин світу : монографія. Суми : Сумський державний університет, 2018. 588 с.
5. М.О. Головні особливості функціонування та перекладу метафор у сфері публіцистичного дискурсу. *Молодий вчений*. 2016. № 4.1. С. 19-23
6. Антонюк М.О. Метафора та її роль у мовній картині світу. *Мовні і концептуальні картини світу*. Зб. наук. пр. Київ. 2002. № 7. С.15-19
7. Бархударов Л. С. Язык и перевод. М. : Международные отношения, 1975. 240 с.
4. Білозерська Л., Возненко Н., Радецька С. Термінологія та переклад: навч. посіб. для студ. філол. напряму підготовки. Вінниця : Нова Книга, 2010. 231 с.
8. Березинський В. П. Епітет-метафора в перекладі з англійської мови. Республіканська міжвідомча наукова збірка. Київ, 1983. 136 с.
9. Бернадська Н. І. Вступ до літературознавства: хрестоматія / за ред. М. С. Тимошика, О. І. Цибульської. Київ: Либідь, 1995. 256 с.
10. Білодід І. Академічний тлумачний словник української мови: в 11 томах, том 5. К., 1974.
11. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ. Ірпінь. 2004. 1440 с.
12. Гаврилюк А. П. Метафора, її природа та роль у мові та мовленні. *Вісник Нац. техн. ун-ту України. Серія «Філологія. Педагогіка»*. 2013. Вип. 2. С. 29–33.

13. Грабовська З. П. Багатогранність мовної метафори: навчальний посібник. – Київ, 1997. С. 8-17.
14. Гула Т. Є. Стилiстична роль метафор: науковi записки. Київ, 2013. С. 45–50.
15. Гуцуляк Т. Є. Художня метафора як джерело формування синонiмiчних засобiв української мови. Науковi записки. Серiя Фiлологiчнi науки. 2013. С. 45–50.
16. Даниленко В. П. Семантична структура спецiального слова та її лексикографiчний опис: навч. посiбник. Днiпро: Схiдний видавничий дiм, 1991. С. 155-167.
17. Деркач-Степанова Т. В. Питання метафори у сучаснiй українськiй лiтературнiй критицi: навч. посiбник. Київ: Ранок, 2002. 217 с.
18. Дядюра Г. М. Функцiональнi параметри образностi в науковому стилi (на матерiалi текстiв природничих та технiчних наук) : автореф. дис. ... канд. фiлол. наук: 10.02.01. Київ, 2001. С.20-22.
19. Енциклопедiя Українська мова: в 2 вид./ за ред. В. М. Русанiвськiй, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та iн. Київ: «Укр. енцикл.» iм. М. П. Бажана, 2004. 824 с.
20. Єрмоленко С., Бибик С., Тодор О. Українська мова: Короткий тлумачний словник лiнгвiстичних термiнiв: За ред. С. Єрмоленко. Київ: Либiдь, 2001. 17.
- Загнiтко А. П. Теоретична граматика української мови: Синтаксис. Донецьк: ДонНУ, 2001. 662 с.
21. Єфiмов Л. П. Стилiстика англiйської мови i дискурсивний аналіз: навчально-методичний посiбник. Вiнниця: Нова книга, 2004. 240 с.
22. Єфiмов Л. П. Стилiстика англiйської мови i дискурсивний аналіз: учбово-методичний посiбник. Вiнниця: Нова книга, 2004. 240 с.
23. Зарицький М. С. Переклад : створення та редагування. К.: Парламентське видавництво, 2004. 120 с.
24. Івашкова О., Крилова Т. Синтаксичнi трансформацiї на рiвнi речення в англо-українському перекладі роману С. Моема «Theatre». С. 3. URL : <https://bit.ly/3miDAJd> (дата звернення 03.11.2022).

25. Кабанцева Н. В. Семантична класифікація метафори в публіцистиці на матеріалі англійської та української мови. *Науковий вісник Міжнар. гуманіт. ун-ту. Серія «Філологія»*. 2014. № 10. т. 2. С. 92–94.
26. Кальниченко О. А. Теорія перекладу. Харків: Вид-во НУА, Ч. 1, 2017. – 64 с.
27. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: навч. посібник. Вінниця: Нова книга, 2004. 575 с.
28. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Ч. 2. Лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні труднощі. Вінниця : Нова книга, 2001. 303 с.
29. Карабан В. І. Теорія і практика перекладу з української мови на англійську. [укр./англ.] : навч. посіб. для ВНЗ. Вінниця : Нова Книга, 2003. 605 с.
30. Клименко Л.В. Художній переклад як вид міжкультурної комунікації в контексті Євроінтеграції: Літературознавчі студії. Київ: Критика, 2015. 228-235 с.
31. Коптілов В. В. Актуальні питання українського художнього перекладу. К. : Вид-во Київ. ун-ту, 1971. 129 с.
32. Коптілов В. В. Першотвір і переклад. К. : Дніпро, 1972. 215 с.
33. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу / Віктор Вікторович Коптілов. К. : Юніверс, 2003. 280 с.
34. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу: навч. посіб. К. : Юніверс, 2003. 280 с.
35. Король Т. Г., Денисенко В.С. Особливості перекладу порівнянь з англійської мови (на матеріалі роману О. Вайльда «Портрет Доріана Грея»): стаття. Харків: Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Перекладознавство та міжкультурна комунікація, 2018.
36. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) : підручник. 5-те вид., виправ. і допов. Вінниця : Нова Книга, 2017. 448 с.
37. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Вінниця, 2017. 448 с.

- 38.Кравець Л. Ю. Метафора як лінгвоментальний феномен: навч. посібник для студентів. Київ: Мистецтво, 2014. С. 39–42.
- 39.Красуля А. В., Кримова А. В. Елімінування лінгво- та соціокультурної лакуарності в аудіовізуальному перекладі (на матеріалі британських серіалів). Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Філологія. 2019, № 42, том 3. С. 55–58.
40. Кричевська Л. А. Особливості перекладу концептуальної метафори у кліше англомовного наукового тексту. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. 2013. Вип. 36. С 326-328.
- 41.Кузенко Г. М. Вибір граматичного еквівалента при перекладі художньої літератури URL: http://www.rusnauka.com/15_NNM_2014/Philologia/6_169899.doc.htm (дата звернення: 15.11.2023).
42. Кухаренко В. А. Інтерпретація тексту: навч. посібник для студентів. Вінниця: Нова книга, 2004. 292 с.
- 43.Лановик М. Б. Теорія відносності художнього перекладу: літературознавчі проєкції. Тернопіль: Редакційно видавничий відділ ТНПУ, 2006.
44. Лотоцька К. Стилїстика англійської мови: навч. посібник. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2008. 254 с.
45. ЛяшкРова І. І. Метафора як засіб втілення наукового знання в англійській мові та проблема еквівалентності перекладу на українську. *Вісник НТУ «ХПИ»*. 2015. № 13. С. 67-69.
- 46.Максімов С. Є. Практичний курс перекладу (англійська та українська мови). Теорія та практика перекладацького аналізу тексту для 68 студентів факультету перекладачів та факультету заочного та вечірнього навчання : навчальний посібник. К. : Ленвіт, 2006. 157 с.
- 47.Мамрак А. В. Вступ до теорії перекладу. К. : Центр учбової літератури, 2009. 467 с.
- 48.Мацько Л. Стилїстика української мови. 2003. 462 с.

49. Муратова В. Ф. Феномен ідіолекту та проблема його перекладу. Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Сер. : Філологічні науки – Кн. 3, 2014. С. 119–122.
50. Олікова М. О. Переклад як взаємодія двох культур. Вісник Сумського державного університету. Серія Філологія. 2007. Т 2. № 1. С. 141–144.
51. Особливості художнього перекладу: граматичний аспект: монографія / С. Ревуцька, Т. Жужгіна-Аллахвердян, В. Введенська, С. Остапенко, Г. Удовіченко ; ДонНУЕТ. Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2018. 116 с.
52. Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі : монографія. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 376 с.
53. Ренд А. Атлант розправив плечі. Пер. з англ. Артур Перверзев, Вікторія Стах. Київ: Наш Формат, 2016. Ч 1. URL: https://sbm.pnu.edu.ua/wpcontent/uploads/2018/01/Atlant_rozpravyyv_plechi_I.pdf (дата звернення: 07.03.2023).
54. Ренд А. Атлант розправив плечі. Пер. з англ. Софії Андрухович. Київ: Наш Формат, 2016. Ч 2. URL: https://sbm.pnu.edu.ua/wpcontent/uploads/2018/01/Atlant_rozpravyyv_plechi_II.pdf (дата звернення: 07.03.2023).
55. Ренд А. Атлант розправив плечі. Пер. з англ. Софії Андрухович. Київ: Наш Формат, 2016. Ч 3 URL: https://sbm.pnu.edu.ua/wpcontent/uploads/2018/01/Atlant_rozpravyyv_plechi_III-1.pdf (дата звернення: 07.03.2023).
56. Селіванова О. О., Богданович Г. Ю., Загнітко А. П., Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.
57. Семегин Т. С. Когнітивна лінгвістика: історія становлення і сьогодення. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2012_23_52 (дата звернення: 07.03.2023).
58. Скопненко О. І. Класифікація метафори: сучасний словник іншомовних слів. Київ, 2006. С. 355 – 449.
59. Словник української мови: в 11 т/ за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1970–1980.
60. Совтис Н. Художній текст як відображення мовної картини світу. URL: <http://philology.knu.ua/files/library/polonist/22/84.pdf> (дата звернення: 07.03.2023)

61. Швачко С. О. Об'єкти перекладознавства : монографія. Суми : Сумський державний університет, 2019. 222 с.
62. Шемуда М. Г. Граматичні трансформації при перекладі англомовного художнього роману Дж. Селінджера «Над прірвою у житті» на українську мову. URL : <https://bit.ly/3o5zPY9> (дата звернення: 10.10.2023).
63. Шестаков В. П. Американська культура: в пошуках національної ідентичності. URL: <https://cyberleninka.ua/article/v/amerikanskaya-kultura-v-poiskah-natsionalnoyidentichnosti-chast-2> (дата звернення: 07.03.2023).
64. Шурма С. Г. Адекватний переклад метафор українською мовою (на матеріалі оповідань Е. По). *Вісник Луган. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Сер. «Філологічні науки»*. 2011. № 9 (220), ч. 2. С. 185–192
65. Щербина С. М. Науковий стиль у системі стильової диференціації сучасних літературних мов. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 9 : Сучасні тенденції розвитку мов – Вип. 16, 2017. С. 261–268.
66. Ясинецька О. А. Переклад метафори як мовна репрезентація концептуальних картин світу. 2010. № 1. Т.2 С. 96–100.
67. Anderman G. M., Rogers M. Translation Today: Trends and Perspectives, *Multilingual Matters*, 2003. 232 p. 32
68. Berliner M. The 'Atlas Shrugged' Reviews. *Essays on A: Rand's 'Atlas Shrugged'* / ed. by R. Mayhew. N. Y.: Lexington Books, 2009. 624 s.
69. Berliner M. 'The Fountainhead' Reviews :*Essays on A. Rand's 'The Fountainhead'* / ed. by R. Mayhew. N. Y.: Lexington Books, 2007.
70. Black E. *Pragmatic Stylistics*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2006. 166 p.
71. Brownlie S. Distinguishing Some Approaches to Translation Research. *The Issue of Interpretive Constraints. The Translator*. 2003. Vol. 9(1). – P. 39–64.
72. Burns J. *Goddess of the Market: Ayn Rand and the American Right*. N. Y.: Oxford University Press, 2009.
73. Cameron L. *Identifying and describing metaphor in spoken discourse data: Metaphor*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999. P.105–132 .

74. Chomsky, Noam. *Aspects of the Theory of Syntax*. Cambridge, Massachusetts: M.I.T. Press, 1965. Chapter 1.
75. Clute, John, and John Grant. *The Encyclopedia of Fantasy*. London : Orbit Books, 1997. – 1079 p.
76. Davidson Donald. What Metaphors Mean. "Critical Inquiry". – 1978. - № 5. P. 31-47.
77. Gibbs R. When is Metaphor? The idea of understanding in the theories of metaphor / R.Gibbs. - London, 1992. 212 p.
78. Harmon W., Holman C. *A Handbook to Literature*. Upper Saddle River: Prentice Hall, 1996.
79. Heller A. C. *Ayn Rand and the World She Made*. N. Y.: Nan A. Talese, 2009.
80. Hermans T. *Translation in Systems. Descriptive and System-Oriented Approaches Explained*. Manchester: St. Jerome, 1999. 195 p.
81. Herrmann, J. B. *Metaphor in specialist discourse*. / J. B. Herrmann, T. Berber Sardinha. - Amsterdam, Netherlands: John Benjamins Publishing Company, 2015. 185 p.
82. Hoffman R. Some implications of metaphor for philosophy and psychology of science. In *the ubiquity of metaphor*. Amsterdam, 1985. – 346p.
83. Kuhn T.S. *Metaphor in science* / Ortony A. *Metaphor and thought*. – Cambridge: Cambridge University Press, 2014. P. 409–419.
84. Lakoff G. *The Contemporary Theory of Metaphor*. *Metaphor and Thought* / ed. A. Ortony. Cambridge : Cambridge University Press, 1993. P. 202–251.
85. Lambert J. *Functional Approaches to Culture and Translation. Selected Papers by José Lambert*. Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins, 2006. 225 p.
86. *Linguistic personality in religious discourse* / Shepitko S. V., Smirnova M. S. URL: <http://scaspee.com/all-materials/linguistic-personality-in-religiousdiscourse-shepitko-s-v-smirnova-m-s>
87. Liwerski R. Art "Stil". *Handlexikon der Literaturwissenschaft*. München, 1974. 675 S.

88. Longman Dictionary of Contemporary English. – Pearson Education Ltd. – 2001. – 1668 p.
89. Mirasova K. Ayn Rand in the Global World / Multicultural Discourses in Turbulent Times / ed. by A. Cotoc, O. More, M. Mudure. Cluj-Napoca: Presa Universitara Clujeana, 2021.
90. Nazarenko O. V. Stylistic and Expressive Peculiarities of the Contemporary English Dystopian Discourse (based on the novels “The Hunger Games” by Suzanne Collins). Філологічні трактати, 2017. Т.9, №4. Р. 67–71.
91. Newmark Peter A Textbook of Translation. Harlow: Pearson Education Limited, 2008. 292 p.
92. Newmark Peter Approaches to Translation. - New-York: Prentice Hall, -1988. 37 p.
93. Newmark Peter. A Textbook of Translation. Harlow: Pearson Education Limited, 2008. 292 p.
94. Rand A. Atlas Shrugged: Random House, 1849 p. URL: <https://www.place4free.com/Downloads/Books/Interesting/Atlas%20Shrugged.pdf>. (дата звернення: 07.03.2023).
95. Ritchie D. Common Ground in Metaphor Theory: Continuing the Conversation. Metaphor and Symbol / D.Ritchie. - 2004. - Vol. 19. - № 3. 233–244 p.
96. Robson Shellie Jo. The use of metaphor in scientific writing. – Iowa State University, 1985. 40 p.
97. Snell-Hornby M. The Turns of Translation Studies: New Paradigm or Shifting View points. Amsterdam : John Benjamins Publishing Co. 104 p.
98. Stableford Brian. Historical dictionary of fantasy literature / Brian Stableford. – Lanham : Scarecrow Press, 2005. – 568 p.
99. The Encyclopedia of Fantasy / ed. by John Clute and John Grant. – 2nd edition with addenda and corrigenda : Orbit, 1999. – 1076 p.
100. Thiselton A. Changing the World-Illocutions, Christology and Directions of Fit: Christological Text in Paul, 1992. 467 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Словник оригіналу та перекладу метафор у романі Айн Ренд «Атлант розправив плечі» та їх переклад українською мовою

№	Текст оригіналу	Текст перекладу
1	“... pain is an agent of death ...” [94, с.771]	« Біль – провісник смерті » [55, с. 423].
2	“A smile of so fiercely bitter a contempt that it seemed incredible on her gently patient face ” [94, с. 1377]	«Його шокувала усмішка Шеріл, сповнена такої несамовитої гіркоти і презирства, що здавалася чимсь нереальним на її м'якому і терплячому обличчі » [55, с.235]
3	“A wedge of broken glass behind him reflected the metal yellow of the sky ” [94, с. 6]	«Клин битого скла за його спиною відбивав металеву жовтизну неба » [53, с.6]
4	“And somewhere within him, a drop of pain moving briefly and vanishing, like a raindrop on the glass of a window, its course in the shape of a question mark” [94, с. 11]	«Десь усередині вмить зродився біль і, стікаючи швидко, мов крапля дощу на вікні, залишав по собі ледь помітне вологе пасемце» [53, с.9]
5	“But do you think anybody gave us any encouragement? They did not. Not those greedy, entrenched vultures of privilege! ” [94, с. 315]	«Та, думаєте, нас хтось підтримав? Дзуськи. Жоден із цих жадібних привілейованих круків! » [53, с.421]

6	<p>“Cherryl watched her walk away, and thought that Jim had been right: this sister of his was a creature of cold evil who had given her no response, no acknowledgment, no emotion of any kind except a touch of something that looked like an astonished, indifferent amusement” [94, с. 396]</p>	<p>«Шеріл спостерігала, як вона іде геть, і думала, що Джим цілком має рацію: його сестра – творіння холодного зла, яке не дає жодної відповіді, жодного підтвердження, жодної емоції, лише дотик якогось задоволення, ледь забарвленого байдужістю та здивуванням» [54, с.81]</p>
7	<p>“Eyes filled with bland fire” [94, с. 67]</p>	<p>«Очі, сповнені осуду» [53, с.127]</p>
8	<p>“Fingers of sunshine” [94, с. 904]</p>	<p>«Стрілами сонячного світла» [55, с.17]</p>
9	<p>“Guilty of a fierce desire to remain alive, they and Rearden traded like savages, without rights, titles, contracts or protection, with nothing but mutual understanding and a ruthlessly absolute observance of one's given word” [94, с. 256]</p>	<p>«Винні лише в тому, що відчайдушно прагнули вижити, вони торгували з Ріарденом, наче дикуни: без прав, означень, контрактів та страхування; єдине, що в них було, – це взаємне розуміння та абсолютне неухильне дотримання обіцянки» [54, с.217]</p>
10	<p>“They are nothing but vicious animals” [94, с. 191]</p>	<p>«Це лише злі тварини» [53, с.251]</p>
11	<p>“His old-fashioned brand of ruthlessness seems to be too much even for those predatory barons of profit” [94, с. 1849]</p>	<p>«Його старомодна нещадність нестерпна навіть для хижих баронів, які полюють за прибутком» [54, с.197]</p>

12	“His own selfish pleasure... ” [94, с.777].	«...власна егоїстична насолода... » [53, с.496].
13	“ In the rusty light of this evening's sunset, the rectangle said” [94, с.9]	« В іржавому вечоровому світлі на прямокутнику значилося» [53, с.7]
14	“It's just that there's no profits for them-that's why they're letting you perish, those greedy parasites! ” [94, с.520]	«Просто бізнес не дає прибутків. Ось чому ці жадібні паразити кидають вас на загибель!» [54, с.241]
15	“ Its roots clutched the hill like a fist with fingers sunk into the soil ” [94, с. 10]	«Могутнє коріння обхопило горб, як п'ястук, що вп'явся пальцями в ґрунт » [53, с.8]
16	“Machines have destroyed man's humanity, taken him away from the soil, robbed him of his natural arts, killed his soul and turned him into an insensitive robot ” [94, с. 138]	«Машини знищили в людині все гуманне і людське, відірвали її від ґрунту, вийняли душу, відібрали природне мистецтво та перетворили на безсердечного робота » [53, с.182]
17	“Meant nothing to him any longer, only a faint tinge of sadness ” [94, с.10]	«Це вже не мало для нього жодного значення, лише навіювало смуток » [53, с.9]

18	“Not rays, more like pinpoint spotlights that gave an occasional moment's glitter to his job, to his lonely apartment , to the quiet, scrupulous progression of his existence” [94, c. 11]	«Не так променів, як ниточок від точкових прожекторів, що іноді освітлювали його роботу, самотнє житло , тихий послідовний поступ життя» [53, с.9]
19	“Of all those who live by the ability of others,” said Rearden, “ you're the one real parasite. ” [94, c. 149]	«З усіх, хто живе за рахунок чужих здібностей, – сказав Ріарден, – ти найогидніший паразит » [53, с.196]
20	“She felt pleasure from the dull, hot pain in her cheek and from the taste of blood in the corner of her mouth” [94, c. 160]	«Вона насолоджувалася тупим пекучим болем у щоці та смаком крові» [53, с.131]
21	«She met a direct glance and saw an open, eager smile , as if he were sharing a confidence with a friend» [94, c.22]	«Зустрівшись із ним поглядом, побачила щиру і жваву усмішку , наче юнак відгукнувся на поклик друга» [53, с.19]
22	“ Stone cold ” [94, c. 1691]	« Холодний, як камінь [55, с.278]
23	“The building stood over the street as its tallest and proudest structure ” [94, c. 12]	«Це була найвища і найвеличніша споруда на вулиці» [53, с.10]
24	“The great oak tree had stood on a hill over the Hudson” [94, c.9]	«Дуб ріс у їхньому маєтку на затишній галявині пагорба над Гудзоном» [53, с.8]
25	“ The taste of holiday ” [94, c. 730]	« Ознаки свята [54, с.179]

26	“The trunk was only an empty shell; its heart had rotted away ” [94, с.10]	«Стовбур був лише порожньою оболонкою, його серце згнило » [53, с.8]
27	“The words were harsh and glowing, like the sunlight ” [94, с. 12]	«Слова були штивні та ясні, мов сонце » [53, с.9]
28	“There was nothing inside-just a thin gray dust that was being dispersed by the whim of the faintest wind ” [94, с.10]	«Усередині не було нічого, крім сірого пороху, що розлітався від найлегшого подуву вітру » [53, с.8]
29	“They are greedy, self-indulgent, predatory dollar-chasers ” [94, с. 304]	«Жадібні, самовпевнені, хижі мисливці на долари... » [53, с.251]
30	“They are nothing but stuffy, middle-class vulgarians or else predatory savages like Rearden ” [94, с. 304]	«Бо вони лише нудні парвеню середнього класу чи ще якісь хижі дикуни штибу Ріардена » [54, с.91]
31	“Thought of the oil wells spouting a black stream that ran over a continent almost faster than the trains of the Phoenix-Durango could carry it” [94, с. 15]	«Думав про нафтові свердловини, що б'ють чорним потоком, який біжить через континент майже швидше, ніж поїзди Фенікс-Дуранго можуть його перевезти» [53, с.12]
32	“Was the fiercely luminous sparkle of her eyes ” [94, с. 256]	«Був шалений блиск її очей » [54, с.74]
33	“When a man thinks he's good-that's when he's rotten ” [94, с. 421]	«Коли людина думає, що вона хороша - ось тоді вона гнила » [53, с.351]

Додаток Б

Типи метафор у романі Айн Ренд «Атлант розправив плечі»

Тип метафори	Приклад	%
Субстантивна метафора	<p>«Люди, які вирішують виконувати роботу безіменних прислужників, зберігаючи для себе самих вогнь власного розуму» [55, с.473]</p> <p>«Мов затятий шукач діамантів, вона вистерігала зблиски обдарованості на безперспективних пустирищах» [53, с.24]</p> <p>«Кожне покоління Таггартів – це згря стерв'ятників, – слезебував народ» [53, с.300]</p> <p>«Десь усередині вмить зродився біль і, стікаючи швидко, мов крапля дощу на вікні, залишав по собі ледь помітне вологе пасемце» [53, с.9]</p> <p>«Біль – провісник смерті» [55, с. 423].</p>	53%
	<p>«Очі, сповнені осуду» [53, с.127]</p> <p>«Більше нічого не означало для нього, лише слабкий відтінок» [53, с.9]</p> <p>«Смак свята» [54, с.179]</p>	

Тип метафори	Приклад	%
	<p>«На обличчі хлопчика з'явився дивний вираз жорстокості» [55, с.81]</p> <p>«Усередині не було нічого, крім сірого пороху, що розлітався від найлегшого подуву вітру» [53, с.8]</p> <p>«І легко було набрати незворушного, холодного вигляду» [55, с.106]</p>	
	<p>«Уламки думок пролітали крізь нього, як миготливі телеграфні стовпи при дорозі» [53, с.319]</p> <p>«Дискутуватимеш із ним на тему: «Чи є метал Ріардена вбивчим продуктом жадібності?»» [53, с.229]</p> <p>«Стрілами сонячного світла» [55, с.17]</p>	
Ад'єктивна метафора	<p>«Це здавалося цілком природно і відповідало тому особливому моменту, – чіткому, але від усього відрізаному; близькому, але відокремленому, наче яскравий острівець серед туману, що нагадує про вищу, незаперечну реальність сп'яніння» [53, с.139]</p> <p>«Просто бізнес не дає прибутків. Ось чому ці жадібні паразити кидають вас на загибель!» [54, с.241]</p> <p>«Невже ти принесеш мене в жертву своєму тваринному бажанню?» [54, с.253]</p>	17%

Тип метафори	Приклад	%
Дієслівна метафора	«Думав про нафтові свердловини, що б'ють чорним поток ом, який біжить через континент майже швидше, ніж поїзди Фенікс-Дуранго можуть його перевезти» [53, с.12]	30%
	«Стовбур був лише порожньою оболонкою, його серце згнило » [53, с.8]	
	«Могутнє коріння обхопило горб , як п'ястук, що вп'явся пальцями в ґрунт» [53, с.8]	
	«Сидів біля нього до ранку, вдивляючись у його обличчя спершу при світлі зірок, а потім - перших сонячних променів , що вигравали на його чолі й на повіках» [55, с.123]	
	«Сумнозвісні часи, які ви називаєте Темними «Віками, були ерою, коли розум страйкував » [55, с.473]	
	«Мусиш вилізти з особистої шкаралуці і подивитися на світ. Інакше справжнє життя пройде повз тебе » [53, с.45]	
	«Ви не можете вимагати, щоб ми пустили псу під хвіст увесь державний механізм» [55, с.535]	

Додаток В

Способи перекладу метафор роману Айн Ренд «Атлант розправив плечі» на українську мову

Спосіб перекладу	Оригінал	Переклад
Дослівний переклад	“Stone cold” [94, с. 1691]	«Холодний, як камінь» [55, с.478]
	Stone – 1. Natural solid mineral. 2. In the figurative sense, it means something that has a low temperature and does not warm well. It also means reservedly unfriendly, unemotional, indifferent, insensitive, cruel.	Камінь – чоловічий рід. Природний твердий мінерал. У переносному значенні -той, що має низьку температуру, погано гріє. А також - стримано-неприятний, неемоційний, байдужий, нечутливий, жорстокий.
	“The man who chooses to spend his years in the obscurity of menial employment, keeping to himself the fire of his mind” [94, с.1659]	«Люди, які вирішують виконувати роботу безіменних прислужників, зберігаючи для себе самих вогонь власного розуму» [55, с.473]
	<i>Fire – 1. Is an intense process of combustion.</i>	<i>Вогонь, чоловічий рід.- Інтенсивний процес горіння.</i>
	<i>Fire of his mind – a high level of ability to think and analyze.</i>	<i>Вогонь розуму - високий рівень здатності мислити й аналізувати.</i>
	“His own selfish pleasure...” [94, с.777]	«...власна егоїстична насолода...» [53, с.496].

	<p><i>We are talking about a selfish person who cares excessively about his or her own benefit, gain, and puts his or her interests above the interests of other people.</i></p>	<p><i>Егоїст, чоловічий рід. Йде мова про гоїстичну людину, яка надмірно дбає про власну користь, вигоду, ставить свої інтереси вище за інтереси інших людей.</i></p>
	<p><i>Lethal – 1. Lethal - killing, causing death; deadly. Product - a device with the help of which this is done.</i></p>	<p><i>Летальний - той, що вбиває, заподіює смерть; смертоносний. Подукт, чоловічий рід (виріб,) за допомогою якого це робиться.</i></p>
	<p><i>“You're going to debate with him the question: 'Is Rearden Metal a lethal product of greed?’ [94, с.175]</i></p>	<p><i>«Дискутуватимеш із ним на тему: «Чи є метал Ріардена вбивчим продуктом жадібності?» [53, с.229]</i></p>
	<p><i>“She felt pleasure from the dull, hot pain in her cheek and from the taste of blood in the corner of her mouth” [94, с. 160]</i></p>	<p><i>«Вона насолоджувалася тупим пекучим болем у щіці та смаком крові» [53, с.131]</i></p>
	<p><i>Blunt pain, characterized by a gradual onset and little noticeable increase in intensity which stings, causes a burning sensation.</i></p>	<p><i>Тупий біль, чоловічий рід., біль, що характеризується поступовим початком і малопомітним наростанням інтенсивності. Пекучий - який пече, викликає відчуття печіння.</i></p>

<p>“Just as your body has two fundamental sensations, pleasure and pain, as signs of its welfare or injury, as a barometer of its basic alternative, life or death, so your consciousness has two fundamental emotions, joy and suffering, in answer to the same alternative” [94, c.1613]</p>	<p>«Так само, як ваше тіло наділене двома фундаментальними відчуттями, насолодою та болем, ознаками його благополуччя або занепаду, немов барометр, вказує на основні альтернативи, життя і смерть, — так і ваша свідомість має дві фундаментальні емоції, радість і страждання, які свідчать про ті ж альтернативи» [55, с.433]</p>
<p><i>Foundation -1. The foundation of a building, structure made of stone, etc. Fundamental emotions means basic, strong, big, stable feelings.</i></p>	<p><i>Фундамент, чоловічий рід, основа будови, споруди, зроблена з каменю та ін. Фундаментальні емоції означає – базові, міцні, великі, стійкі відчуття.</i></p>
<p>“The whispers crackling tensely like small tongues of fire” [94, c.1451]</p>	<p>«У їхньому шепотінні, що потріскувало, наче крихітні язички полум’я» [55, с.298]</p>

	<p><i>Whispering – 1. Is voiceless speech without the use of vocal cords. 2. Fire crackles because the wood shrinks from the heat and deforms.</i></p> <p><i>Whispers crackle like flames - a quiet, unhurried conversation is conducted in a calm tone.</i></p>	<p><i>Шепіт, чоловічий рід, безголосна мова без використання голосових зв'язок. Вогонь, чоловічий рід, потріскує через те, що деревина всихає під дією жару і деформується.</i></p> <p><i>Шепіт потріскує як язики полум'я - ведеться тиха, некваплива розмова спокійним тоном</i></p>
	<p>“I’m not trying to high-pressure you” [94, с.1746]</p>	<p>«Я не намагаюсь на вас тиснути» [55, с.542]</p>
	<p><i>Crush – 1. To press is to put weight on, to act with elasticity. In this case, it means to exert psychological pressure, to covertly influence someone, to try to control them.</i></p>	<p><i>Давити - налягати вагою, діяти силою пружності. В даному випадку - чинити психологічний тиск, приховано впливати на когось, намагатися керувати ним.</i></p>
	<p>“They are nothing but vicious animals” [94, с.191]</p>	<p>«Це лише злі тварини» [53, с.251]</p>

	<p><i>Ange – 1. A feeling of intense irritation and hostility</i></p> <p><i>2. Animals, figuratively - a derogatory designation of a person who obeys only his or her own instincts.</i></p>	<p>Злість, жіночий рід - почуття сильного роздратування і ворожості Тварини, жіночий рід, у переносному значенні - зневажливе позначення людини, яка підкоряється лише власним інстинктам.</p>
	<p>“You have been called cruel for your unyielding integrity” [94, с.454]</p>	<p>«Вас називали пихатим через незалежний розум; жорстоким - через непохитну цілісність» [54, с.157]</p>
	<p><i>Unwavering – 1.Steadfastness is stability, reliability. Integrity of a personality is the harmonious unity of his or her bodily, mental, spiritual and moral life.</i></p>	<p>Непохитність - стійкість, надійність. Цілісність особистості - гармонійна єдність її тілесного, душевного і духовно-морального життя.</p>
	<p>“So you think that I've ruined the company, don't you?” he yelled” [94, с.122]</p>	<p>«Вважаєш, що це я зруйнував компанію, так? – він аж зіпав» [53, с.99]</p>
	<p><i>In the literal sense, it broke, disrupted, ruined, destroyed . In the figurative sense, it degraded, caused great damage.</i></p>	<p>У прямому сенсі - зламав, привів у непридатність, розвалив, знищив. У переносному - призвів до занепаду, завдав великої шкоди.</p>

<p>Конкретизація</p>	<p><i>“But do you think anybody gave us any encouragement? They did not. Not those greedy, entrenched vultures of privilege!” [94, c. 315]</i></p>	<p>«Та, думаєте, нас хтось підтримав? Дзуськи. Жоден із цих жадібних привілейованих круків!» [53, с.421]</p>
	<p><i>Vultures 1. Any bird that feeds on carrion. Concretization: a raven is a bird that also eats food scraps and carrion</i></p> <p><i>In the figurative sense vultures - a greedy, avaricious, and cruel person.</i></p>	<p>Стерв'ятник, чоловічий рід, будь-який птах, що харчується падлом.</p> <p>Конкретизація : ворон, це птах, що харчується, зокрема, також харчовими покидьками і падлом</p> <p>У переносному значенні стерв'ятник - жадібна, жадібна і жорстока людина.</p>
	<p><i>“Of all those who live by the ability of others,” said Rearden, “you're the one real parasite.” [94, c. 149]</i></p>	<p>«З усіх, хто живе за рахунок чужих здібностей, – сказав Ріарден, – ти найогидніший паразит» [53, с.196]</p>

	<p><i>A parasite – 1. Is a biological organism living at the expense of another organism.</i></p> <p><i>The term “parasite” is used to describe a person who lives at someone else's expense, who consumes without producing.</i></p>	<p><i>У прямому сенсі, паразит, чоловічий рід, - біологічний організм, що живе за рахунок іншого організму.</i></p> <p><i>Переносне значення - той, хто живе за чужий рахунок, споживає, не виробляючи.</i></p>
	<p><i>“The Taggarts have been a band of vultures for generations,” people said”</i> [94, с.362]</p>	<p><i>«Кожне покоління Таггартів – це згряя стерв'ятників, – слезезував народ» [53, с.300]</i></p>
	<p><i>Band – 1. Literally, a gang, a ragtag criminal group.</i></p> <p><i>Specificity: a flock is a group of animals of the same species (in our case, birds) that stick together.</i></p> <p><i>In a figurative sense, a flock of vultures is a group of people who have united to commit robbery, criminal activity that leaves no stone unturned.</i></p>	<p><i>Дослівно банда, жіночий рід, розбійна злочинна група.</i></p> <p><i>Конкретизація: згряя - група тварин одного виду (у нашому випадку птахів) що тримаються разом.</i></p> <p><i>У переносному значенні згряя стерв'ятників - група людей, які об'єдналися для розбою, злочинної діяльності, яка не гребує нічим.</i></p>
<p>Заміна еквівалентом</p>	<p><i>“They are nothing but stuffy, middle-class vulgarians or else predatory savages like Rearden”</i> [94, с. 304]</p>	<p><i>«Бо вони лише нудні парвеню середнього класу чи ще якісь хижі дикуни штибу Ріардена» [54, с.91]</i></p>

	<p><i>Stuffy – 1.literally stifling.</i></p> <p><i>A parvenu is a person of noble birth who has achieved success and become rich. Stuffy parvenus are figuratively unpleasant, boring, petty people who are not interesting.</i></p>	<p><i>Stuffy (нудний) - дослівно задушливий.</i></p> <p><i>Парвеню, чоловічий рід, - людина незнатного походження, яка домоглася успіху, розбагатіла.</i></p> <p><i>Задушливі парвеню - у переносному значенні неприємні, нудні дріб'язкові люди, з якими нецікаво.</i></p>
	<p>“Not rays, more like pinpoint spotlights that gave an occasional moment's glitter to his job, to his lonely apartment, to the quiet, scrupulous progression of his existence” [94, с. 11]</p>	<p>«Не так променів, як ниточок від точкових прожекторів, що іноді освітлювали його роботу, самотнє житло, тихий послідовний поступ життя» [53, с.9]</p>
	<p><i>Lonely – 1.Having no friends, relatives, like-minded people; a stranger in a certain environment.</i></p> <p><i>Lonely apartment - a separate dwelling in which only one person lives, and which rarely has guests.</i></p>	<p><i>Самотній, чоловічий рід, той, хто не має друзів, близьких, однодумців; чужий у певному середовищі.</i></p> <p><i>Самотнє житло те, яке розташоване окремо, в якому живе тільки одна людина, де рідко бувають гості.</i></p>

	<p>“A smile of so fiercely bitter a contempt that it seemed incredible on her gently patient face” [94, с. 1377]</p>	<p>«Його шокувала усмішка Шеріл, сповнена такої несамотивої гіркоти і презирства, що здавалася чимсь нереальним на її м'якому і терплячому обличчі» [55, с.235]</p>
	<p><i>Patience – 1. The ability to be patient.</i> <i>A patient face who holds back her emotions.</i></p>	<p><i>Терплячість, жіночий рід, здатність до терпіння.</i> <i>Терпляче обличчя - те, яке стримує свої емоції.</i></p>
	<p>Was the fiercely luminous sparkle of her eyes [94, с. 256]</p>	<p>«Був шалений блиск її очей» [54, с.74]</p>
	<p><i>Shine – 1. Bright sparkling light, a glow.</i> <i>In the figurative sense, a sign of a person's vitality, a measure of inner energy.</i></p>	<p><i>Блиск, чоловічий рід, яскраве іскристе світло, відсвіт.</i> <i>У переносному значенні - ознака життєвої сили людини, міра внутрішньої енергії.</i></p>
	<p>“Eyes filled with bland fire” [94, с. 67]</p>	<p>«Очі, сповнені осуду» [53, с.127]</p>

	<p><i>1.Full of soft fire.</i></p> <p><i>In a literary translation, they are full of condemnation.</i></p> <p><i>Condemnation, masculine, is a harsh disapproving comment about someone, an expression of a negative attitude toward someone. Soft fire in the eyes means reproach without harsh words and condemnation.</i></p>	<p><i>У дослівному перекладі - повні м'якого вогню.</i></p> <p><i>У художньому перекладі - повні осуду.</i></p> <p><i>Осуд, чоловічий рід, різке несхвальне відгукування про кого-небудь, висловлення негативного ставлення до кого-небудь. М'який вогонь в очах означає - докір без різких слів і засуджень.</i></p>
	<p>“Fingers of sunshine” [94, с. 904]</p> <p><i>1.The fingers of sunlight.</i></p> <p><i>In the literal sense, arrow, feminine, is the name of parts and pieces of a long, narrow shape in mechanisms.</i></p> <p><i>In a figurative sense, an arrow of light is a long ray of sunlight.</i></p>	<p>«Стрілами сонячного світла» [55, с.17]</p> <p><i>У дослівному перекладі – пальчиками сонячного світла.</i></p> <p><i>У прямому значенні стріла, жіночий рід, назва деталей і частин довгої вузької форми в механізмах.</i></p> <p><i>У переносному значенні стріла світла - довгий промінь сонячного світла.</i></p>
<p>Заміна лексичного значення</p>	<p>“...pain is an agent of death...” [94, с.771]</p>	<p>«Біль – провісник смерті» [55, с. 423].</p>

	<p><i>Agent – 1. A representative of an organization who carries out an assignment.</i></p> <p><i>In the figurative sense, a harbinger is someone who announces something in advance.</i></p> <p><i>This means that death is usually preceded by pain.</i></p>	<p>У дослівному перекладі – «агент смерті». У прямому сенсі агент, чоловічий рід, представник якоїсь організації, який виконує доручення.</p> <p>У переносному, провісник - той, хто заздалегідь сповіщає про що-небудь.</p> <p>Це означає, що смерті, як правило, передує біль.</p>
	<p>“She had always looked for sparks of competence, like a diamond prospector in an unpromising wasteland” [94, с.29]</p>	<p>«Мов затятий шукач діамантів, вона вистерігала зблиски обдарованості на безперспективних пустирищах» [53, с.24]</p>

	<p><i>I. A shine bright sparkling light, a glow.</i></p> <p><i>Literally translated, it means a glint of competence. Competence, knowledge and experience in a particular field.</i></p> <p><i>In the literary translation, competence sounds like giftedness - talent. In a figurative sense, I was looking for a glimmer of giftedness - looking for special abilities, talents, where they are not present at first glance, where they are not obvious.</i></p>	<p><i>Зблиск, чоловічий рід, яскраве іскристе світло, відсвіт.</i></p> <p><i>У дослівному перекладі – зблиск компетентності. Компетенція, жіночий рід, знання і досвід у певній галузі. У художньому перекладі компетенція звучить як обдарованість - талановитість.</i></p> <p><i>В переносному сенсі – стежила за зблиском обдарованості - шукала особливі здібності, таланти, там де їх на перший погляд немає, де вони не очевидні.</i></p>
	<p>“After being shunted from one jittery commander to another, he found himself at last being led down iron stairways and down long, echoing, underground corridors of reinforced concrete to an audience with “The Boss” in person, The Boss had taken refuge in the underground control room” [94, с.1786]</p>	<p>«Його футболили від одного смиканого начальника до іншого, та врешті-решт повели вниз залізними сходами вздовж довгого залізобетонного лункого підземного коридору на побачення із самим «босом» [55, с. 573]</p>

	<p><i>1. After being shunted from one, literally - to move, to throw over.</i></p> <p><i>In a figurative sense, to football someone (from the word football, a team sport in which you kick the ball into the opponent's goal); to send someone from one place to another</i></p>	<p><i>After being shunted from one, дослівно - перемістити, перекинути.</i></p> <p><i>У переносному значенні футболити когось (від слова футбол, чоловічий рід, - командний вид спорту, в якому забивають ногами м'яча у ворота суперника ногами); відсилати будь-кого з одного місця в інше</i></p>
	<p>“They are greedy, self-indulgent, dollar-chasers” [94, с. 304]</p>	<p>«Жадібні, самовпевнені, хижі мисливці на долари. ...» [53, с.251]</p>
	<p><i>Chaser – 1. A dollar hunter is a greedy person who seeks to find and possess money at any cost.</i></p>	<p><i>Chaser, дослівно переслідувач, чоловічий рід. У переносному значенні, мисливець на долари - алчна людина, яка прагне знайти, володіти грошима за будь-яку ціну.</i></p>
<p>Заміна частини мови</p>	<p>“Meant nothing to him any longer, only a faint tinge of sadness” [94, с.10]</p>	<p>«Це вже не мало для нього жодного значення, лише навіювало смуток» [53, с.9]</p>

	<p><i>A tinge of sadness – 1. A shade (adjective) of sadness, masculine. In a figurative sense, a faint trace of something.</i></p> <p><i>The translation in the book is: inspired (verb) sadness, i.e. caused someone to have a negative mood.</i></p>	<p><i>Дослівно tinge of sadness - відтінок (іменник) смутку, чоловічий рід. У переносному значенні - слабкий слід чого-небудь.</i></p> <p><i>Переклад у книзі: навіювало (дієслово) смуток, тобто викликало в кого-небудь який-небудь негативний настрій.</i></p>
--	---	---

Додаток Г

Лексико-стилістичні трансформації при перекладі метафор у творі «Атлант розправив плечі»

Текст оригіналу	Переклад
Конкретизація	
<p><i>“But do you think anybody gave us any encouragement? They did not. Not those greedy, entrenched vultures of privilege!”</i></p>	<p><i>«Та, думаєте, нас хтось підтримав? Дзуськи. Жоден із цих жадібних привілейованих круків!»</i></p>
<p><i>Vultures 1. Any bird that feeds on carrion.</i> <i>Concretization: a raven is a bird that also eats food scraps and carrion</i> <i>In the figurative sense vultures - a greedy, avaricious, and cruel person.</i></p>	<p><i>Стерв'ятник, чоловічий рід, будь-який птах, що харчується падлом.</i> <i>Конкретизація : ворон, це птах, що харчується, зокрема, також харчовими покидьками і падлом</i> <i>У переносному значенні стерв'ятник - жадібна, і жорстока людина.</i></p>
<p><i>“Of all those who live by the ability of others,” said Rearden, “you're the one real parasite”</i></p>	<p><i>«З усіх, хто живе за рахунок чужих здібностей, – сказав Ріарден, – ти найогидніший паразит»</i></p>
<p><i>A parasite – 1. Is a biological organism living at the expense of another organism.</i> <i>The term "parasite" is used to describe a person who lives at someone else's expense, who consumes without producing.</i></p>	<p><i>У прямому сенсі, паразит, чоловічий рід, - біологічний організм, що живе за рахунок іншого організму.</i> <i>Переносне значення - той, хто живе за чужий рахунок, споживає, не виробляючи.</i></p>
<p><i>“The Taggarts have been a band of vultures for generations,” people said”</i></p>	<p><i>«Кожне покоління Таггартів – це зграя стерв'ятників, – слезбував народ»</i></p>

<p><i>Band – 1. Literally, a gang, a ragtag criminal group.</i></p> <p><i>Specificity: a flock is a group of animals of the same species (in our case, birds) that stick together.</i></p> <p><i>In a figurative sense, a flock of vultures is a group of people who have united to commit robbery, criminal activity that leaves no stone unturned.</i></p>	<p><i>Дослівно банда, жіночий рід, розбійна злочинна група.</i></p> <p><i>Конкретизація: згряя - група тварин одного виду (у нашому випадку птахів) що тримаються разом.</i></p> <p><i>У переносному значенні згряя стерв'ятників - група людей, які об'єдналися для розбою, злочинної діяльності, яка не гребує нічим.</i></p>
<p>Генералізація</p>	
<p><i>“the folds of blanket around her brain lightened”</i></p>	<p><i>Імла огорнула свідомість</i></p>
<p>Модуляція</p>	
<p><i>“For a little while in the morning he had to censor letters, but he was free after that to spend the rest of each day lying around idly with a clear conscience”.</i></p>	<p><i>Щоправда, вранці годинку-другу йому доводилося виконувати обов'язки поштового цензора, зате решту часу він валявся до самого вечора, нітрохи не мучившись докорами совісті</i></p>

Додаток Д

Граматичні трансформації при перекладі метафор у творі «Атлант розправив плечі»

Мова оригіналу	Переклад
Заміна еквівалентом	
<p>“They are nothing but stuffy, middle-class vulgarians or else predatory savages like Rearden” [94, c. 304]</p>	<p>«Бо вони лише нудні парвеню середнього класу чи ще якісь хижі дикуни штибу Ріардена» [54, с.91]</p>
<p>Stuffy – 1.literally stifling. A parvenu is a person of noble birth who has achieved success and become rich. Stuffy parvenus are figuratively unpleasant, boring, petty people who are not interesting.</p>	<p>Stuffy (нудний) - дослівно задушливий. Парвеню, чоловічий рід, - людина незнатного походження, яка домоглася успіху, розбагатіла. Задушливі парвеню - у переносному значенні неприємні, нудні дріб'язкові люди, з якими нецікаво.</p>
<p>“Not rays, more like pinpoint spotlights that gave an occasional moment's glitter to his job, to his lonely apartment, to the quiet, scrupulous progression of his existence” [94, c. 11]</p>	<p>«Не так променів, як ниточок від точкових прожекторів, що іноді освітлювали його роботу, самотнє житло, тихий послідовний поступ життя» [53, с.9]</p>
<p>Lonely – 1.Having no friends, relatives, like-minded people; a stranger in a certain environment. Lonely apartament - a separate dwelling in which only one person lives, and which rarely has guests.</p>	<p>Самотній, чоловічий рід, той, хто не має друзів, близьких, однодумців; чужий у певному середовищі. Самотнє житло те, яке розташоване окремо, в якому живе тільки одна людина, де рідко бувають гості.</p>
<p>“A smile of so fiercely bitter a contempt that it seemed incredible on her gently patient face” [94, c. 1377]</p>	<p>«Його шокувала усмішка Шеріл, сповнена такої несамовитої гіркоти і презирства, що здавалася чимсь</p>

	<i>нереальним на її м'якому і терплячому обличчі» [55, с.235]</i>
<i>Patience – 1. The ability to be patient. A patient face who holds back her emotions.</i>	<i>Терплячість, жіночий рід, здатність до терпіння. Терпляче обличчя - те, яке стримує свої емоції.</i>
<i>“Was the fiercely luminous sparkle of her eyes” [94, с. 256]</i>	<i>«Був шалений блиск її очей [54, с.74]</i>
<i>Shine – 1. Bright sparkling light, a glow. In the figurative sense, a sign of a person's vitality, a measure of inner energy.</i>	<i>Блиск, чоловічий рід, яскраве іскристе світло, відсвіт. У переносному значенні - ознака життєвої сили людини, міра внутрішньої енергії.</i>
<i>“Eyes filled with bland fire” [94, с. 67]</i>	<i>«Очі, сповнені осуду» [53, с.127]</i>
<i>1.Full of soft fire. In a literary translation, they are full of condemnation. Condemnation, masculine, is a harsh disapproving comment about someone, an expression of a negative attitude toward someone. Soft fire in the eyes means reproach without harsh words and condemnation.</i>	<i>У дослівному перекладі - повні м'якого вогню. У художньому перекладі - повні осуду. Осуд, чоловічий рід, різке несхвальне відгукування про кого-небудь, висловлення негативного ставлення до кого-небудь. М'який вогонь в очах означає - докір без різких слів і засуджень.</i>
<i>“Fingers of sunshine” [94, с. 904]</i>	<i>«Стрілами сонячного світла» [55, с.17]</i>
<i>1.The fingers of sunlight. In the literal sense, arrow, feminine, is the name of parts and pieces of a long, narrow shape in mechanisms.</i>	<i>У дослівному перекладі – пальчиками сонячного світла.</i>

<p><i>In a figurative sense, an arrow of light is a long ray of sunlight.</i></p>	<p><i>У прямому значенні стріла, жіночий рід, назва деталей і частин довгої вузької форми в механізмах.</i></p> <p><i>У переносному значенні стріла світла - довгий промінь сонячного світла.</i></p>
<p><i>“The words were harsh and glowing, like the sunlight” [94, c. 12]</i></p>	<p><i>«Слова були штивні та ясні, мов сонце» [53, с.9]</i></p>
<p><i>Harsh – 1. It means a person who is strict, unmoving, firm, inflexible.</i></p> <p><i>In the figurative sense, clear (understandable) and firm words are spoken by a steadfast person who does not hesitate and does not deviate from the chosen position</i></p>	<p><i>У прямому сенсі, штивний, чоловічий рід, суворий, нерухомий, твердий, негнучкий.</i></p> <p><i>У переносному - ясні (зрозумілі) і тверді слова говорить людина непохитна, яка не вагається і не відступає від обраної позиції</i></p>
<p>Заміна частин мови</p>	
<p><i>“Meant nothing to him any longer, only a faint tinge of sadness: [94, c.10]</i></p>	<p><i>«Це вже не мало для нього жодного значення, лише навіювало смуток» [53, с.9]</i></p>
<p><i>A tinge of sadness – 1. A shade (adjective) of sadness, masculine. In a figurative sense, a faint trace of something.</i></p> <p><i>The translation in the book is: inspired (verb) sadness, i.e. caused someone to have a negative mood.</i></p>	<p><i>Дослівно tinge of sadness - відтінок (іменник) смутку, чоловічий рід. У переносному значенні - слабкий слід чого-небудь.</i></p> <p><i>Переклад у книзі: навіювало (дієслово) смуток, тобто викликало в кого-небудь який-небудь негативний настрій.</i></p>

Додаток Е

Лексичні трансформації при перекладі метафор у творі «Атлант розправив плечі»

Текст оригіналу	Переклад
Транслітерація	
<i>“Material greed isn't everything. There are non-material ideals to consider”</i>	« Матеріальна жадоба – це ще не все. Існують нематеріальні ідеали, які варто розглянути»
<i>“Why did my plans for my own future have to depend upon the arbitrary opinion of a selfish monopolist?”</i>	«Чому моє майбутнє мало залежати від забаганки самодура-монополіста»
<i>“One gang in Washington is yelling that I am expanding too much and something should be done to stop me, because I am becoming a monopoly”</i>	«Одна банда у Вашингтоні кричить, начебто я занадто швидко розширююся, тому це слід зупинити, бо я перетворююся на монополію »
Калькування	

<p>“Stone cold” [94, c. 1691]</p>	<p>«Холодний, як камінь» [55, с.478]</p>
<p><i>Stone – 1. Natural solid mineral. 2. In the figurative sense, it means something that has a low temperature and does not warm well. It also means reservedly unfriendly, unemotional, indifferent, insensitive, cruel.</i></p>	<p><i>Камінь – чоловічий рід. Природний твердий мінерал.</i> <i>У переносному значенні -той, що має низьку температуру, погано гріє. А також - стримано-неприятний, неемоційний, байдужий, нечутливий, жорстокий.</i></p>
<p>“The man who chooses to spend his years in the obscurity of menial employment, keeping to himself the fire of his mind” [94, c.1659]</p>	<p>«Люди, які вирішують виконувати роботу безіменних прислужників, зберігаючи для себе самих вогонь власного розуму» [55, с.473]</p>
<p><i>Fire – 1. Is an intense process of combustion.</i></p>	<p><i>Вогонь, чоловічий рід.- Інтенсивний процес горіння.</i></p>
<p><i>Fire of his mind – a high level of ability to think and analyze.</i></p>	<p><i>Вогонь розуму - високий рівень здатності мислити й аналізувати.</i></p>
<p>“His own selfish pleasure...” [94, c.777]</p>	<p>«...власна егоїстична насолода...» [53, с.496].</p>
<p><i>We are talking about a selfish person who cares excessively about his or her own benefit, gain, and puts his or her interests above the interests of other people.</i></p>	<p><i>Егоїст, чоловічий рід. Йде мова про гоїстичну людину, яка надмірно дбає про власну користь, вигоду, ставить свої інтереси вище за інтереси інших людей.</i></p>
<p>“You're going to debate with him the question: “Is Rearden Metal a lethal product of greed?” [94, c.175]</p>	<p>«Дискутуватимеш із ним на тему: «Чи є метал Ріардена вбивчим продуктом жадібності?» [53, с.229]</p>

<p><i>Lethal – 1. Lethal - killing, causing death; deadly. Product - a device with the help of which this is done.</i></p>	<p><i>Летальний - той, що вбиває, заподіює смерть; смертоносний. Подукт, чоловічий рід (виріб,) за допомогою якого це робиться.</i></p>
<p>“She felt pleasure from the dull, hot pain in her cheek and from the taste of blood in the corner of her mouth” [94, с. 160]</p>	<p>«Вона насолоджувалася тупим пекучим болем у щоці та смаком крові» [53, с.131]</p>
<p><i>Blunt pain, characterized by a gradual onset and little noticeable increase in intensity which stings, causes a burning sensation.</i></p>	<p><i>Тупий біль, чоловічий рід., біль, що характеризується поступовим початком і малопомітним наростанням інтенсивності. Пекучий - який пече, викликає відчуття печіння.</i></p>
<p>“Just as your body has two fundamental sensations, pleasure and pain, as signs of its welfare or injury, as a barometer of its basic alternative, life or death, so your consciousness has two fundamental emotions, joy and suffering, in answer to the same alternative” [94, с.1613]</p>	<p>«Так само, як ваше тіло наділене двома фундаментальними відчуттями, насолодою та болем, ознаками його благополуччя або занепаду, немов барометр, вказує на основні альтернативи, життя і смерть, — так і ваша свідомість має дві фундаментальні емоції, радість і страждання, які свідчать про ті ж альтернативи» [55, с.433]</p>
<p><i>Foundation -1. The foundation of a building, structure made of stone, etc. Fundamental emotions means basic, strong, big, stable feelings.</i></p>	<p><i>Фундамент, чоловічий рід, основа будови, споруди, зроблена з каменю та ін. Фундаментальні емоції означає – базові, міцні, великі, стійкі відчуття.</i></p>
<p>“The whispers crackling tensely like small tongues of fire” [94, с.1451]</p>	<p>«У їхньому шепотінні, що потріскувало, наче крихітні язички полум’я» [55, с.298]</p>

<p><i>Whispering – 1. Is voiceless speech without the use of vocal cords. 2. Fire crackles because the wood shrinks from the heat and deforms.</i></p> <p><i>Whispers crackle like flames - a quiet, unhurried conversation is conducted in a calm tone.</i></p>	<p><i>Шепіт, чоловічий рід, безголосна мова без використання голосових зв'язок.</i></p> <p><i>Вогонь, чоловічий рід, потріскує через те, що деревина всихає під дією жару і деформується.</i></p> <p><i>Шепіт потріскує як язика полум'я - ведеться тиха, некваплива розмова спокійним тоном</i></p>
<p>“I'm not trying to high-pressure you” [94, с.1746]</p>	<p>«Я не намагаюсь на вас тиснути» [55, с.542]</p>
<p><i>Crush – 1. To press is to put weight on, to act with elasticity. In this case, it means to exert psychological pressure, to covertly influence someone, to try to control them.</i></p>	<p><i>Давити - налягати вагою, діяти силою пружності. В даному випадку - чинити психологічний тиск, приховано впливати на когось, намагатися керувати ним.</i></p>
<p>“They are nothing but vicious animals” [94, с.191]</p>	<p>«Це лише злі тварини» [53, с.251]</p>
<p><i>Ange – 1. A feeling of intense irritation and hostility</i></p> <p><i>2. Animals, figuratively - a derogatory designation of a person who obeys only his or her own instincts.</i></p>	<p><i>Злість, жіночий рід - почуття сильного роздратування і ворожості</i></p> <p><i>Тварини, жіночий рід, у переносному значенні - зневажливе позначення людини, яка підкоряється лише власним інстинктам.</i></p>
<p>“You have been called cruel for your unyielding integrity” [94, с.454]</p>	<p>«Вас називали пихатим через незалежний розум; жорстоким - через непохитну цілісність» [54, с.157]</p>
<p><i>Unwavering – 1. Steadfastness is stability, reliability. Integrity of a personality is the harmonious unity of his or her bodily, mental, spiritual and moral life.</i></p>	<p><i>Непохитність - стійкість, надійність.</i></p> <p><i>Цілісність особистості - гармонійна єдність її тілесного, душевного і духовно-морального життя.</i></p>